Bucolica en Georgica, dat is, Ossen-stal en Landt-werck

Karel van Mander

bron
Karel van Mander, *Bucolica en Georgica, dat is, Ossen-stal en Landt-werck*, Zacharias Heyns, Amsterdam 1597

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/mand001buco01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

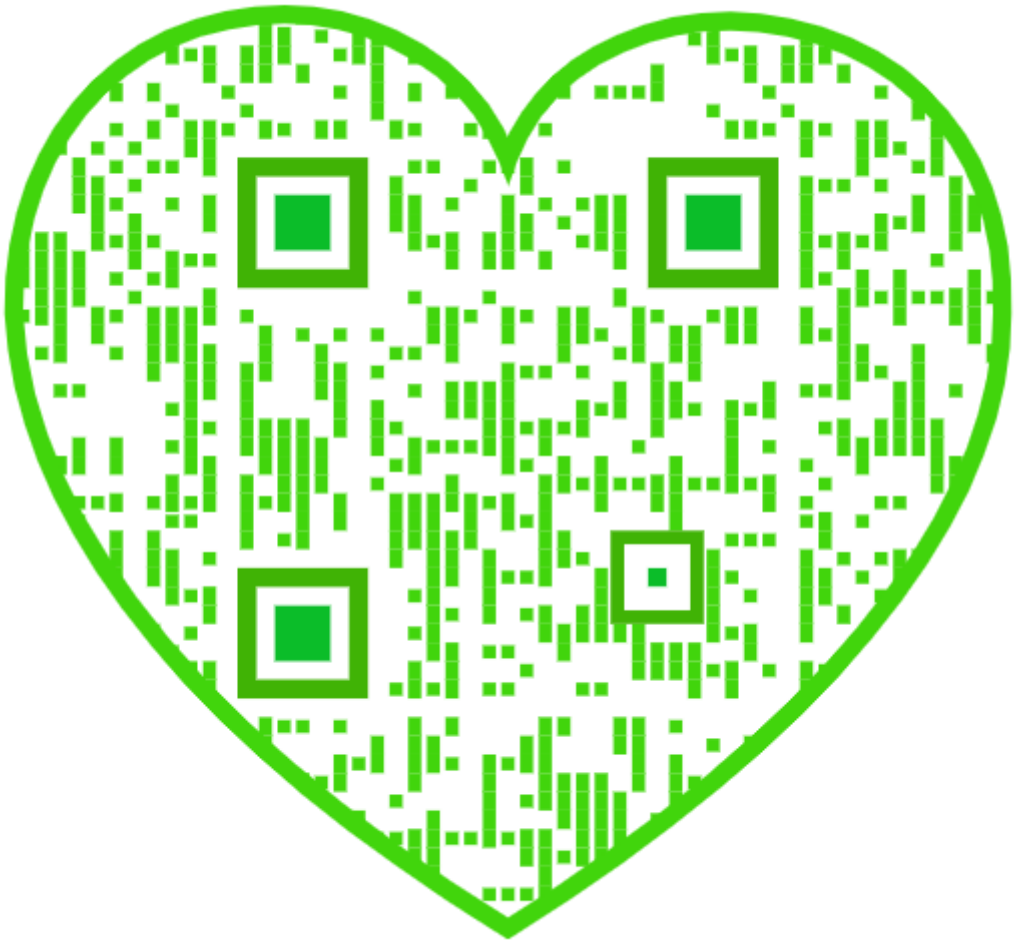

Aen constriicksten Heer H. Goltivs.

Sonnet.

Den Mantuaen hoe hy in soet Latijn
Van Amaryl heeft Echo leeren singhen:
Sijn wetten oock om t'landt tot mildtheyt dwinghen,
Ghesongen dy in Vlaems, laet danckich zijn.

O Goltzi vry ons eeuwer ciersel, mijn
Mecenas groot: VVant Schilders sonderlinghen
Nut scheppen uyt Poëten, jae een dinghen
Is constich Dicht, en Schildery int schijn.

Dan d'een is stom, en d'ander can wel spreken:
D'een verwich wijst, en d'ander met bestreken
By-woorden inhaelt, en duydt al watt begheert.

Niemandt hier in Virgilio was gh'leken,
Maer wat belanght mijn doen te minst, ick reken,
Ist lovens niet, soo ist onschuldens weert.

K.V. Mander.

Den vertaelder ten Leser.

Sonnet.

Doe ic wat schreef van Schilder-const, ic sach
Voor Schilders nut, Poeets gedicht te lesen:
Van Maro dan, Poëten Prins ghepresen,
Nam ick wat voor te brengen aen den dach.
Doch mijn geleert vrient Beerensteyn, ic mach
Van grooter hulp wel danckbaer zijn in desen.
Nieu Fransche wijs ic volgh', hoe wel t'sal wesen
Voor veel wat vremts, om dat ment niet en plach:
T'oudt manck gebruyck en schuym bandt uyt u hoven,
Ghy Dichters cloeck: Op Helicon daer boven,
Maeckt dat den Choor voorts singh al Vlaems alleen.
T'rijmrijckste Vlaems claer-cortst voor al te loven,
Noemt oock niet meer so Nederduyts verschoven:
D'uytheemsche doch die noement Vlaems gemeen.

Ander Sonnet.

Glijck Fransman pronckt, en breydt sijn tael nae macht,
So d'ons' ooc doet, en wilt vertaelt uytgeven
Poëten oudt, in Druck, vry bin u leven:
Oft onverstandt al laeckt, sulcx niet en acht.
Als Coornhert en Ghistel: maer en tracht
Versieren gheen sluyt-reghels soo beneven
Den text, om puer te weten wat gheschreven
Heeft u Poeet. Ick hebs my oock ghewacht.
Dan heb ghestelt al willens, t'gheen' redijten
Men noemen plach: hoe't zy, elck wil bevlijten
Tot beter doen, eer hy met ander geckt.
Men vindt een volc die haest wat neder smijten:
Bot, waenwijs aert, en is maer schimpich bijten,
Zijn uyl hoe vuyl hem edel Valck bestreckt.

Een is nodich.

In Georgica et Bvcolica Manderi.

Virgilium ut Batavo nihilò infelicius ore,
Quam latio, audivit Mantus posse loqui.
Ecquis, ait, docuit tam doctè barbara Vatem
Verba meum? hocne illi Flandria praestiterit?
Praestitit, at, quod pace tua sit Mantua, non sunt
Barbara, quae certent Attidi vel Latio.

D. Theodorus Velius.

[Die niet acht, en heerlijck lijt]

Die niet acht, en heerlijck lijt,
Mander, dit, dat door u vlijt
Self' der Musen handen wrachten:
Die weet niet wat men moet achten,
Weet hy't, soo quelt hem de nijt.

Idem.

Mandra.
Ecloga ofte Veldt-dicht over de Oversettinghe van de Bucolica van Virgilius, ghedaen, door KAREL van der MANDER.

Inhoudt.

Gaerdrijck verhaelt aen Plantman, Manders arbeydt gedaen int oversetten van de Veldt-dichten VIRGILII in Nederduytschen Dicht: dies prijsen sy hem beyde. Ende alle goede verstanden werden vermaent het selfde nae te volghen int verrijcken der Nederlandtsche sprake.

GAERDRIICK, PLANTMAN.

G.
Ho! Plantman, goeden dach.

P.
Go'en dach, Gaerdrijck, hoe ist?

G.
Al wel. Hoe ist met u?

P.
Oock wel, gheloeft zy Christ.
Wat maeckt ghy, Gaerdrijck, goets?

G.
Ick sou' geirn wat ontladen
Som boomen van haer last. Ist niet, dunckt u, geraden
Dat ickt goet maeck' te geld', end' so wat vruchts geniet
Van mijner boomen vrucht? t'waer anders een verdriet,
De moeyt' end' cost te doen, end' niet daer voor te hebben.

P.
T'waer maer geweven dat, onnutte spinne-webben.
Ick heb oock nu maer rechts het selfde werck ghedaen.
Maer siet doch eens dien boom, end' dien geladen staen.
V bogaert is voorwaer uytnemend' wel bedeghen:
T'is Gaerdrijck recht u werck, tot bogaerts t'landt te heghen.
Tot bogaert in dit landt.

G.
Iae Walchren dunckt my sal
Eer lang verandert zijn in bogaert gants end' al.

P.
T'is waer. Maer t'landtsvolck hier sal oock wel sorghe draghen,
Dat elck van el hier coom' te soecken end' te vraghen
Nae t'beste tarwen merch, dat niewers wast so schoon,

Maer wint van al den prijs, daert by comt tot den thoon.
Het Engelsch Rijck gheeft wol, Italgen sachte zijde,
Vranckrijck end' Duytschlandt wijn, welck maeckt het herte blijde,
T'landt Polen gheeft ons rog in grooten overvloet,
Maer Zeelandt gheeft het best' end' allernutste goet,
Des Landtmans sorgh' is hier, het schoonste broodt te gheven.

G.
End' Hollant dan daer toe de ander krick vant leven.
Dat edel Koeyen vet, de boter end' de kaes,
End' geven alsoo t'saem het beste kinder-aes.

P.
Den boteram? niet waer? wel Gaerdrijck altoos cluchtich:
Dat is daer weer een treck van uwen geest soo luchtich.
Maer weet ghy mijne vriendt, wat dat ick geiren wou,
Dat uwe gheest de mijn met cout verheughen sou.

G.
T'is, Plantman, my seer lief met u wat couts te maken,
End' met gheen beter vriendt cost ick daer toe geraken.
Ghy Ionghers, maeckt voort leech dien peirboom, end' dan voort
Dien pruymboom, die daer staet gints by de doornen poort.
Comt Plantman, laet ons hier wat gaen int groene rusten,
Het couten sal ons daer bet smaken ende lusten.

P.
Ey! dit's een soet prieel, de wandt al eglentier,
Moorbesi-boom het dack: wel, dit's wel een pleisier.
Nv Gaerdrijck, doet nu op het schrien van u gedichten,
Wilt doch nu in mijn oor wat lusts end' vreuchds aenrichten.
Dit sachte langhe gras, daer in ick my nu rust,
Is wonder aenghenaem, maer noch al meerder lust
Vind' ick in u ghedicht: t'is my als coele winden
Den Harten seer ghejacht, end' den verhitten Hinden.

G.
Wat wilt ghy doch van my, daer ghy AMYNTAS zijt
Int veldt-dicht, welck het oor der beesten self verblijt?
Ick hebbe cortelincks niet sonders nieus ghesonghen:
Maer midts dat ghy my nu dus schielijck hebt bespronghen,
Soo moeten wy te saem nu eens weer wat gaen doen:
Ick sal ons geven t'stoff, het is noch versch end' groen.
Daer is een Dichter cloeck, die heeft in onser spraken:
MARONIS ECLOGAS oock sprekende gaen maken.

T'is MANDER dat hy heet. Ick heb hem hier: neemt, leest:
Siet daer VIRGILII booch staend' op sijn Duytsch gepeest.

P.
Wel, Gaerdrijck, dat gaet wel. Seer moet hy zijn ghepresen,
Om dat hy in ons tael, ons dit dus gheeft te lesen.

G.
Die man heeft wel verdient, dat hem met wagens vol
Den lof werd' toeghevoert, die ons dees' oude rol
Van MARÔS Bouren-dicht heeft willen plat uyt recken,
Dat den besloten sin wy lichtlijck daer uyt trecken.

P.
Die eerstmael heeft ghedaen, dat niemandt oyt versocht,
End' int vlack Nederlandt geleydt heeft end' gebrocht
Het vreemdt Latijnsche Vee, end' doet die schapen bleten
Met een Neerduytsche stem, end' Neerlandtsch weygras eten.

G.
Die van ons rouwe spraeck' het hard' end' straffe lant
Heeft soo bequaem bereydt met soo een goede hant,
Dat hy den Roomschen Pijn daer in doet willich groeyen,
End' den Latijnschen Els wel blaren ende bloeyen.

P.
Een saecke, die tot noch ondoenlijck is gheacht,
End' dat dan oock is meer, heeft dit te weeg' ghebracht
Met sulcken fijnen Dicht, soo wel by een ghedwongen,
Dat daer by zijn los stroo ons Rhetorijckwers tonghen.

G.
Hy heeft met meer gelucks dees' eerste proef gedaen
Dan die nu tot tweemael nae't Noorden zijn ghegaen,
End' meynden daer een vaert deurt berch-hooch ijs te maken,
Om tot oneynd'lijck gelt end' rijckdom te gheraken.
Sy zijn weerom ghekeert met schaed'lijck rug-gedeys,
(Nau uyts doodts muyl ontruckt) van d'ongherede reys.
End' hebben niet alleen veel costs end' tijdts verloren,
Maer oock de wilde hoep die sy haer stelden voren.
Maer MANDER heeft met vlijt end' cloecke neersticheyt
Eerstmael den wegh deurboort, ghewesen end' bereyt,
Hoe in ons eygen tael ons Landt-volck ooc mach singen,
Een lieflijck veldt-ghesangh, end' droefheyt daer met dwingen.

P.
Daerom heb MANDER prijs, hy zy met lof gecroont,
Dat hy moeyt' heeft ghehadt, dat zy met eer gheloont!
Sijn naem verspreyde sick deur al ons Nederlanden,

Als t'veyl sick langs den muer streckt uyt met groene handen!
Een croon draey om sijn hooft van rieckend' Rosmarijn,
Daer in jenoffels schoon ghevlochten sullen zijn:
Om dat soo swaren saeck' hy eerst heeft derren wagen,
End' eerst heeft connen doen, moet hy dees' croone dragen.

G.
Een yeg'lijc dan, welc is met PHAEBUS windt bewaeyt,
End' in der MUSES beeck sijn sinnen heeft ghebaeyt,
Volg' MANDERS voetstap nae, end' wil ons spraeck vermeeren
Met dierghelijcke werck, sy sal hem seer weer zeren.
Belofte wil ick doen, end' does' in haren naem,
Dat sy sal over al doen klincken sijne faem
Veel luyder, dan t'gheschal des Donders sick laet horen
Wanneer hy Locht, Zee, Aerd' schijnt gants te willen schoren.
T'papier daer hy op schrijft, sal heel zijn overstroyt
Met allerhandt gebloemt': sijn pen met Thijm vermoyt.
Een crans van maechden-palm sal om sijn handen draeyen,
Een purpur roosen hoet sijn weerdich hooft befraeyen.

P.
Iae oft ons tael vergaet, hem aen te doen dees' eer,
Soo sal de eere self hem volghen, als haer heer,
End' sal met haren glantz soo claerlijck hem beschijnen,
Dat nemmermeer sijn naem int doncker sal verdwijnen.

Abr. V. Mijll.

Sonnet.

Wat cloeck verstandt door oeffening vermach,
Wat oeffening door wetenschap verheven,
En beyd' uyt lust t'samenderhant ghedreven
Gheschapen zijn te brenghen aen den dach:

Doen u pinceel en pen sonder verdrach,
(Van MANDER) blijck, d'een toonende te sweven
Soo hoogh haer lof als by APELLIS leven:
V penne voert TIRYRI soet ghewach

Door t'schoone Wout, en als een Swaen gheresen
Verbreydt diens bou' in wel-gherijmde tael
Door Nederlandt weerdt hoogh te zijn ghepresen.

Volght voort en voort PHOEBI claer-ooghde strael,
V bloeyend' aert: O lust, dat op het SPAREN
Die NYMPHEN soet door u comen vergaren.

Sapere aude.
Tot Hoorn.

[Carole, dum tenui Musam modularis avenâ]

Carole, dum tenui Musam modularis avenâ,
Et facis ut Belgae, quod dedit Anda, canant
Quod neque declaras, sua desit gratie linguis,
Que Latio infames nomine Barbariae:
Nec, quod grande sonet, patriae dum promis in usus,
Itala quae debent praedia Virgilio.
Non mibi jam caelum faciat vel sermo poëtas,
Sed studium, & puri vivida vis Genii.

D.P. Hogherb.
Horn.

Op de vertalinghe van de Eclogas, ende Georgica Virgilii, door Karel van der Mander.

Sonnet.

De soet singhende Swaen die van de Roomsche stranden
Ghy aerdich by ons loct door u Liers soete dwanck,
Behoord' sijn vleughels niet te laten gaen in swanck,
Nu Mars verwoedtcheyt soeckt ons' vrijheyt te doen stranden.

Want het krijghel ghehoor der Belgische verstanden
Voor de Poëten doof en haer constich ghesanck,
Behaeght sich slechs alleen in der Trompetten clanck,
Een schricklijck voorbood' van Libitinaes branden.

In dees bedroefd' en boos, en ondanckbare tijt,
Sult ghy de wel-verdiend' eer niet ontfaen, o Mander:
De Neerlanders zijn doch niet dan vreemd'lingen meer.

Maer soo dees rasery sy eenmael werden quijt,
En de Neerlander weer sal worden een Neerlander,
Dan sal u Nederlandt storten een vloet van eer.

Door Cornelis Taemssoon.
Van Hoorn.

Op de Bucolica en Georgica Virgilii, door Karel van Mander overgheset.

Sonnet.

Het heerlijck playn der Musen, onghedaen
En woest by ons tot hieren heeft gheleghen:
Niemant en ginckt: of ginck het yemant plegen?
Die sachmen stracx in cromme weghen slaen.
Eer u, die hebt dees schand' van ons ghedaen,
Die, MANDER, zijt dees onbebaende weghen
Eerst recht ghegaen, en hebt daer uyt vercreghen
Een Lauren crans, die noyt en sal vergaen.
Men hoort door u nu TITYR by ons spreken
Met rechte stem, t'landt, en sijn vee, en vrucht:
Door u sal nu aent bouwen niet ghebreken.
O , MANDER, cleen beurt nu t'hooft in de lucht:
Vlaend'ren draeght moedt op uw's POËETS gerucht:
MANTU en ASER' heeft dees' u by verleken.

Is. van der Mersch,
Van Hoorn.

Sonnet.

Ghelijck den Nijl nut teghen t'hittich broeyen
Vloeyt over wijdt. En maeckt Egypte-lant
Vruchtbaer en vocht: daer, als in dorre zant,
Noch gras nocht vrucht nouw' anders soude groeyen.
Soo MANDER ghy, door u soet overvloeyen,
Ververscht ons Vlaems, en gheeft vruchtbaer verstant.
Apelles t'zijn dy wroeght t'pinceel in d'hant,
Oock dy de pen, een MARO nieu int bloeyen,
D'wijl MANDRA met BUCOLICA niet schilt,
De MANDER lancx speel TITYR onghestilt
In Meulebeeck' u Vaderlandt bevonden.
Nae t'MINCERS wet, oock die gh'ons singhen wilt,
Mach elck MORIJN sijn graen doen woeck'ren milt:
En doen u gh'rucht doorvlieghen alle Monden.

D'vverck gheeft ghetuige.
I. la Rue.

Ossen-stal Pub. Virgilij Maronis.

D'eerst' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

In schaeuw gherust speelt Tityr sacht gheseten
Van sijn vriendin Amaryllis, alwaer
Hem doet gheclach Melibeus: daer naer
Alst avondt wordt noodt Tityr hem ten eten.

MELIBOEUS. TITYRUS.
Al ligghend' hier sacht onder t'wijd' bevangh
Des Bueckenstops, ghy Tityr, t'Boersch gesangh,
Verspeelt al vast op't pijpken dun van even.
Maer lary, wy de grensen nu begheven
Des Vaderlants, van t'Vaderlantsche g'hucht,
En ackers soet, doen wy een droeve vlucht:
Du Tityr luy int schaeuw leert t'wijl int ronde,
Den Bosschen dy nae schallen uyt den monde,
Dijn liefste schoon Amaryllis met lust.

TIT.
O Melibee! een Godt ded' ons dees rust:
Oock altijdts hy maer mijnen Godt sal wesen,
Een lamken teer mijns koyen sal nae desen
Sijn Altaer dicks met bloet bevochten: want
Alsoo ghy siet, hy duldt aen elcken cant
Mijn Ossen wijdt te dwalen int verspreyden,
En selfs oock my te spelen om vermeyden,
Dat ick slechs wil op't Boersche sluytken noch.

MEL.
Dijn g'luck gewis ic niet benijde, doch
My wondert meer te sien ons arem Boeren,
En t'ackerwerck door krijgh dus al in roeren:
O Tityr! siet dees Geytkens uyt den hoop,
Behouden slechs ick int verborghen loop,

Verr' drijven wech, en self oock dese nouw'lijck,
Want nu terstont heeft sy geworpen flouwlijck
Int midden, siet, der dicht'-haeslaren daer,
Geyt-lammers moy, en iuyst een rechte paer,
Een hy en sy: jae wel der kudden hope
Om teelen voorts: maer laes! noyt droever nope,
Sy liet my daer die jonghe Dieren cleen
Soo ligghen hardt op eenen naeckten steen.
T'gedenct my wel hoe dat my menich teycken
Dit quaet voorseyd', en dat als ick die Eycken
Gheslaghen sach soo van den Hemel straf:
De Craey oock my dit slinckerzijdich gaf
Te kennen wel, doe sy soo heeft ghecreten
Van daer sy was op die holl'-eyck gheseten,
En hadd' ick niet verkeert alsoo ghemist,
In mijn verstandt, en waerschouwingh vergist.
Maer, Tityr vrient, segt my de rechte waerheyt
Wat voor een God dy dus bevrijt voor swaerheyt.

TIT.
O Melibee! ick was soo sot en slecht,
Ick hiel de stadt die Room' heet, soo men secht,
G'lijck d'ons te zijn, daer dicks wy Herders plegen
Vercoopen gaen teer schaep-vrucht die wy cregen.
Dus g'lijcken plach ick teef' en welp by een,
En Lam by Geyt' al botlijck groot by cleen,
Doch wis dees is bysonder overtreffend',
Midts d'ander al haer heerlijck hooft verheffend'
Soo hoogh' als wel Cypressen pleghen uyt
[#]Te steken boof' het laghe lijnen cruyt.

[#]I. Viburna. f. Viorne. v. T'cruyt lijnen.

MELIBOEUS.
Maer doch, wat saeck heeft u so seer gedreven
Om Room te sien?

TIT.
Dat was om eens t'aencleven
De vrijheyt: maer seer traegh sy my aensach:
S'aensach my doch, als mijnen baert daer lach
Witachtich voor den scheirder, langh nae desen
Tijdt, quam sy voort tot my om drucx ghenesen,

#Nae dien ick hadd' Amaryllis by my,
En Galathe verlaten: welck' als sy
My hadd', (ick kent) gheen hop' opt alderminste
En hadd' ick doe, noch sorgh om groote winste
Te doen, hoewel soo menich goet vet Lam,
Om offer doen, uyt mijn schaep-kudde quam:
Al perst' ick doe veel kasen vet, en brochtse
In onse stadt ondanckbaer, en vercochtse,
Niet eens en quam t'huys wederom van daer,
Mijn rechter handt met overwinste swaer.

#By Amaryllis verstaet men Roomen, by Galathea Mantua.

MEL.

Amarylli, t'heeft my wel aengheboden
Verwonderingh, om wat oorsaeck de Goden
Ghy soo aenriept met een ghelaet bedroeft,
En voor wien ghy de boomen al vol oeft
Soo langhen tijdt toeliet te blijven hanghen:
Maer hierom wast, dit ded' u soo verlanghen,
Tityrus was van huys nae Room' alsdoen,
T'riep al om dy, Pijnboomen hoogh en groen:
#Iae struycxkens laegh, en bornen soo sy liepen,
Al even seer Tityre mede riepen.

#Bonen, fonteynen.

TIT.

Wat hadd' ic doch in twijffel el gedaen?
K'en had van dienst niet moghen my ontslaen
En hadd' ick niet alsoo van huys ghetoghen,
K'en had ghekent, noch nergens vinden mogen,
De Goden, die my soo doen mochten deucht.
O Melibee! siet, ick sach t'mijner vreucht
Dien jong'link, waer dat ses paer dagen jaerlijck
Ons Altaers al voor roocken openbaerlijck:
Daer gaf hy my, als ick hem had ghevraeght,
Antwoord' eerstmael: O kinders onvertsaeght!
V Ossen weydt als eerst nae d'oude zede,
En onderwerpt int jock u Stieren mede.

MEL.

#Ghy sult gherust, O ghy oudt g'luckich Man!
Behouden noch u acker-velden dan,
Voor u ghenoech in grootten van beringhe,
Al waert dats' oock een naeckte rotz omvinghe,

#Den lof van Virgilij dorp.

En u schoon weyd' een slijck-poel dicht ghebiest:
VVee bevrucht behoeft niet dat verkiest
Quaet gras, hem sal oock niet der naester erven.
Schaepkudde geen, met smettich plaegh bederven:
Oudt g'luckich Man, hier wert van u de coelt
#Tusch vlieten dy seer wel bekent bevoelt,
En tusch oock dees ghewijdde bornen heylich,
T'dicht wilge-bosch wert hier int groene veylich
Op d'een zijd' dijn besluyt, en boven dien
Van Hybla noch de morrend' honich-bien:
Hier om t'soet aes in blomkens sullen wroeten,
En dy den slaep met sacht gherucht aensoeten.
Ter ander zijd' u sijnen sanck sal doen
Den snoeyer hoogh, daer onder clip int groen,
#V sorgh ooc noch die Vallems heesch van kelen,
De Tortel oock sal op den Olm quelen
Hoogh in de locht, niet latend' haer ghesucht,
Soo leefdy hier altijdts in u ghenucht.

#Rivieren.

#Ringhelduyf of Koolduyf.

TIT.

Eer souden dan snell' Herten weyden boven
Hoogh in de locht, eer soud' de Zee verschoven
Opt oever-zandt haer visschen laten bloot:
Den Parther dronck eer uyt Ararim groot,
Ia ooc den Duytsch Tygrim, door dwaligh stappen:
Hebbend' also gewisselt hun lantschappen,
Eer ymmermeer gingh' uyt mijns herten sin,
T'aenschijn van hem, die my doet sulck ghewin.

MEL.

Eylaes! en wy terwijlen sullen strijcken
Een deel van hier, nae't dorstich landt Afrijcken,
En ander heen nae Scythi, en een hoop
Ter Creter vliedt, Oaris straf van loop,
#Iae vluchtich oock ons ten Britoenen spreyden,
By volck van gantsch de Weerelt afgescheyden,
Als ick veel tijdts ghedaelt sal hebben wydt,
Och! werd' ick niet verwondert, niet der tydt
Ooegsten een deel voorby zijnd' int aenschouwen,
Der grensen van verlaten mijn landauwen,

#Britanni d'Engelsche waren g'acht ghescheyden van der Weerelt.

En tusschen vurst van mijn slecht arem dack?
Mijn Boerich rijck dat tot mijn onghemack
Nu is ten roof, eylaes! aldus ghegheven?
Ay! sullen oock gheweldich afghedreven
Ons zijn, die schoon gheboude landen van
Soo eenich fel moedtwilligh Oorloghsman?
Sal moeten oock soo eenen vreemden woesten
Barbarschen gast, die rijpe vrucht ontoegsten
Ay! siet wat al ons Boeren onghevals
Is door den krijgh ghecomen over hals?
Voor wat een volck wy oock ons acker-landen
Bezaeyden doch met vlijt en wacker handen?
Gaet greffijt nu, O Melibee! al vast
Peerboomen, oock wel op den Wijngaert past,
In reken wel en al op maet te stellen,
Ghy moeght vergeefs dy voor een ander quellen.
Och Geytkens ghy, gaet nu die voortijts waert
Wel g'luckich, maer eylaes! welck my beswaert,
K'en sal voortaen, niet nae mijn oude pleghen,
Van in den kuyl meer onder t'groen gheleghen,
Van verr' u sien, soo hanghen daer van een
Clip-doornich af, k'en sal oock singhen gheen
Liet vreuchdich meer: gh'en sult, o Geyte kudden,
Nae u ghewoont' u onder mijn beschudden
Meer snoeyen van ghebloeyde claver sat,
Noch van het teer en bitter wilghe blat.

TIT.
Comt hier, ghy moeght dy desen nacht wel rusten
Op dit groen loof met my, en om verlusten,
In overvloedt soet' appels hebben wy,
#Castaignen oock, veel cloter-melck daer by:
Men siet alree van verr' in Dorpen roocken
Schoorsteenen siet, om t'avontmael te koocken:
Van Berghen hoogh', af comen nu ghestort
De schaeuwen groot, soo datt al doncker wort.

#Gheronnen melck, of stremmel.

Eerst' Boer-lieds eynd'.

Tvveed' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Corydon verblindt door liefd' onwijslijck,
Alexin claeght sijn leet, t'welck niet en baett:
Daer nae bedenckt wat liefd' en luyheyt schaett,
En wisselt sin tot nutten arbeydt prijslijck.

DEN POEET. CORYDON.

[#]T'had' vyerich, lief een Herder [†]Corydon,
[‡]Alexis schoon, (sijns Heeren vreuchd') maer con
Verwerven gheen hop', om verlanghen blusschen,
Dan hy eenpaer, alleen int wilde tusschen
Groen buecken dicht, in schaeuwigh coel bevang,
Wt stroyen quam sijn onghebout ghesang
Vergeefs, aldus slechts voor gebergt en wouden.

[#]Dit is den Poeet naegebootst uyt de derde Eidyllion Theoiciti, daer Aepolis hem beclaegt by sijn Vrijster onweert te zijn.

[†]Virilius.

[‡]Augustus.

CORYDON.

O ghy! en wilt in geender weerden houden
Met mijn ghedicht, Alexi wreedt, en ghy
En hebt oock gheen ontfermen over my:
Ghy doet het schier my met der doot becoopen,
Het Vee gaet nu in coele schaeuwen loopen,
Haeghdissen groen, in doren-haghen oock
Den berghen nu: ghestampt wildt tijm en loock
Sterckrokich, draeght, Vrouw' Thestylis by standich,
T'oegst-volck op't veldt, vermoeyt van hitten brandich.
Maer t'wijlen ick nu dijn voet stappen nae,
Dus onder gloed' der Somer-son hier gae
Op mijn gheclaghs gheluydt in al der weghen,
[#]En opt vercout ghesangh der Stapels teghen
Clinct t'rijsich Bosch: Och hadd' my niet gezijn
Veel meerder nut, en al veel min gepijn,
Amaryllis ghestoortheyt al te heerden:
Oock haer gewalgh, hoe spijtich vol hooveerden

[#]Sprink hanen.

Menalcam oock, hoe moeyelijck? boven dit
Al is hy bruyn, en ghy daer teghen wit,
O ghy schoon kindt, hoe lieflijc om aenschouwen,
Dijn verwe schoon wilt niet te veel betrouwen,
Winde-bloem wit valt af in corter tijt,
Kraeckbeyer swart vergadert men met vlijt.
My ghy veracht, Alexi, door misroecken,
Wat Man ick zy, wilt ghy niet ondersoecken,
Hoe rijck ick zy van Schaep-kudden en van
Sneeu-witte melck hoe overvloedich. Dan
Heb ick noch wel een duysent Lammers erghen,
Verstroyt als nu op die Sicily berghen:
Oft Somer is, jae coud' saysoen, of welck,
Gheentijdt en ben ick sonder verssche melck.
Ick singh ooc noch fraey versen, jae soodanigh
Als opt gheberght' Aracynth' Actranigh
Sanck Amphion den Dirceer, of Thebaen,
Waer med' hy plach sijn kudden roepen aen.
Voorts acht ick my oock niet te wesen leelijck,
Want corts ick sach my aen den oever heelijck
In Zee, als al den windt was sacht ghestilt:
K'en vrees', indien ghy recht oordeelen wilt,
In schoonheyt niet den schoonen Daphnin wijcken,
Of qualijck moet int water men ghelijcken.
Och hadt ghy slechs met my te woonen lust
Op d'Ackers vuyl, jae schuylen wel gherust
In Hutten cleen ootmoedich, en met pijlen
Den Herten snel doorschieten: en somwijlen
Te jaghen oock Ree-bocken yet ghewont,
In Maluw' groen, om daer te zijn ghesont.
In Bosschen ghy met my te saem ghespannen,
Met sangh en spel, ooc soudt nabootsen Pannen.
T'was Pan die eerst van al ghevonden heeft,
Dat men met wasch meer pijpen t'samen cleeft.
Pan sorght voor kudd' en schapers daer beneven,
Berout niet dat gh'aen fluyten hebt ghewreven

Dijn lippen: want wat heeft al niet besocht
Amyntas oock, op dat hy't connen mocht?
Ick heb oock noch een Ruyspijp t'mijnen huyse
Van Scheerlingh cruydt, met seven dobbel buyse,
Die ick te schenck van Damets verwerf
Voormaels, en sprack tot my recht soo hy sterf,
Hy heeft u nu, den tweedden om te blasen,
Dit sprack, eylaes, Dametas: maer den dwasen
Amyntas dies was nijdich heel en al.
Noch vandt ick corts, in een onseker dal,
Reebocxkens twee, met wit besprengde vellen,
Die daeghlijcx van een schaep nu beyd' ontswellen
Den alder, oock voor dy ick die bewaer
Tot een gheschenck: doch om die wech voor haer
Te drijven, bidt vrouw' Thestylis, en conde
Gheschieden wel, dat ickt te doen haer jonde,
Want by dy zijn mijn giften vuyl veracht.
Och schoon kint, comt: want Lelys toegebracht
Van Nymphen dy hier zijn met volle korven:
[#]Siet Naïs schoon, Godinn' al onverstorven
Afpluckend' oock de violetten bleeck,
En toppen van den Mancop (sy niet leeck)
Maeckt ruyckers moy, en krantsen t'uwen wille,
De schoon Narciss', en bloeme van de dille,
Soetreuckich sy daer in ghevlochten doet:
Lavender oock, en veel meer cruyden soet,
Goutbloemich al doorschildert boven desen.
Kraeckbeyers oock sal ick selfs voor u lesen,
Quee-appels grau, die sacht boomwollich zijn,
Castaignen oock, die soo lief waren, mijn
Amaryllis, selfs sal haer fruyt vereeren
De was-gheel pruym, en ooc den hoop vermeeren:
O Lauren ghy, en Myrten u de naest,
V beyden oock te plucken ick my haest:
Want ghy aldus zijnd' onder een vermenghet,
Al t'samen voort seer soeten reucke brenghet.

[#]Nais een vliet-Godin.

Ay Coridon, ghy zijt een Boerich gast,
Alexis doch niet op u gaven past,
En soo ghy wedt met giften Iolas rijcken,
Ontvrijder oock en sal voor dy niet wijcken.
Ellendich ick verloren, arem dwaes,
Wat heb ick doch ghewilt bestaen, eylaes,
Den Zuyden windt die vocht is in de blomen,
En Verckens wildt, in bornen ded' ick comen.
Wtsinnich kindt, ay wien vliedt ghy soo snel?
De Goden self ghenoten hebben wel
Der Bosschen woonst': en ooc de woonste daer is
Voormaels geweest van den Dardaenschen Paris.
Laett Pallas self t'Palays van haer gheboud
Bewoonen vry, maer t'groene wilde Woud
Zy ons voor al wellustend' en behaghend:
Van oogen dweersch leeuwinn' is wolf najagend,
Den Wolf de Geyt', de dertel-Geyt eenpaer
Bloey-claver soeckt: maer dy Alexi, naer
Volgt Corydon, door schoonheyts soet aenlocken,
Een yeder is tot sijn wellust ghetrocken.
Siet nu aen t'Iock daer hangend' opgeschort,
Den ploegh naer huys hersleept van d'Ossen wort,
De Sonne vliedt, de schaeuwen dobbel groeyen:
Maer al vergaet dus t'middach hittich broeyen,
Der liefden vyer altijdts in my brandt noch,
Wat mat' of eynd' is in de liefde doch?
Ay Corydon, ay Corydon, wat sotheyt,
Dat ghy u quelt met liefde t'uwer spotheyt,
En dijn wijngaert die hanght al over tijt,
Maer half ghesnoeyt aen bladig' Olmen wijdt.
Ghy mocht veel eer tot ons ghebruyck nu gissen,
Te vlechten wat van biesen sacht oft wissen.
Ghy vindt noch wel een ander Alexin,
Quelt desen dy te seer teegh uwen sin.

Tweedd'Boer-lieds eynd'.

Derd' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Als nae verwijt, ghestrijdt om best te singhen,
Nu tussch' Menalc en tussch' Damet begon,
Comt recht opt slach, den Buerman Palemon,
Die rechter wordt om slechten dese dinghen.

MENALCAS, DAMOETAS, PALAEMON.
Wiens Vee is dit? Dametas wilt my segghen,
Sal ick dat niet toe Melibeo legghen?

DAM.
Neen, Egons ist,
Egon my corts dit maer te weyden gaf.

MENALCAS.
Onsaligh' kudd' eenpaer,
V naeckt veel ramps, O schaepkens arem dieren
T'wijl Egon dus door liefden sot bestieren
Neaeram soet vast onderhoudt, en weest
Altijdt dat sy my boven hem acht meest.
Maer siet oock hier, wat eenen fijnen wachter
Van anders kudd', hoe sit hy daer nu achter?
Tweemaels ter uer maeckt hy den ulder slap,
En hy ontreckt uyt Schapen lijven t'sap,
De melck die selfs den Lammers beter diende.

DAMETAS.
Veel beter mocht u selven ghy besiende,
Ghedencken al veel spaerlijcker yemant
Tot schand' aldus wat voor te smijten: want
Wy weten wel, jae selfs in wat Capelle,
En wie u daer, t'vervolgh ick niet vertelle,
De Bocken dweers noo saghent, maer ghelacht
Was daerom, doch van Nymphen veel te sacht.

MENALCAS.
Ick g'loof wel, jae sy lachten met behaghen,
Doe sy my soo met een qua snoeymes saghen
In Mycons hof, afsnoepen t'jongh plantsoen,

En sijn wijngaerts teer swacke rancken groen.

DAMETAS.
Iae of veel eer, dees Buecken oudt beneven,
Wast dat t'ghelach soo groot was aengeheven,
Doe Daphnis bogh' en rietpijpen ghy brockt,
O Menale! al verkeert in nijdt verstockt,
Doe ghyse saeght, dien Ionglinck soo ghegeven,
Ghy hebt daer door soo groot hert-seer beseven,
Iae hadt ghy hem niet moghen schaden yet,
Ghy waert al doot van spijtich fel verdriet.

MENALCAS.
Wat sullen voorts de Meesters dan aenrechten,
Als dit bestaen nu dorven diefsche knechten?
En sach ick dy, snoo dief, still' int belock,
Al heym'lijck niet wech nemen Damons bock,
Als men soo seer den Wolf-hondt bassen hoorde?
En ick riep, waer sal desen nu ten boorde
Hem keeren? Hau, O Tityr, rasch versaemt
T'kudde' al by een. En ghy dit hoorend', naemt
Den loop, en ginckt al met der haesten erghen
Achter een deel Lisch-struycken groen u berghen.

DAMETAS.
Waerom onthieldt hy mijnen Bock so langh,
Die ick eens won van hem met veers-gesangh?
Mijn ruyspijp soet heeft deuchdich hem gewonnen:
Dies oft ghy't weet, mijn was hy, van Damonen
Beleden wast: maer loochend' oock daer by,
Dat hyen mocht voor wedprijs gheven my.

MENALCAS.
Met singen oock: gh'en hadt selfs noyt u leven
Ruyspijp aen een ghestelt met wasch ghecleven.
Ay, botten bloedt, plocht ghy niet met een stroo
Op den drywegh, een veers ellendich snoo,
Met scherp gheluydt te stroyen seer onstichtich,
Ter eeren van ‡Diana dryaensichtich?

‡Van Diana, is byvoegh tot uytlegh dat mense op den drywegh eerde.

DAMETAS.

Wilt ghy nu dan dat wy gaen doen besoeck
Hier tusch ons twee, wat wy vermoghen cloeck
In overhandt te singhen en te spelen,
Dees jonghe Koe in weddingh tot verspelen,
Siet, stel ick by: en op dat ghy misschien
En weyghert niet, s'is nut en goet, midtsdien
Sy tweemael s'daeghs, om sijn gemolcken t'elcken,
T'huys comt, en can twee kalvers wel bemelcken:
Iae met den eur sy voedich die gheneert,
Dus seght wat pandt te stellen ghy begeert.

MENALCAS.

Niet uyt mijn kudd' en soud' ick dorven stellen,
Want tweemael s'daeghs het altijdt overtellen:
Mijn Vader t'huys, en mijn stiefmoeder vals,
Een ander oock de Bocken: maer dat als
De Koe, ghy sult veel achten meer te wesen:
(Want teghen dy te rasen is gheresen
Nu lust in my.) soo sal ick stellen gaen
Twee Bekers schoon van Buecken wel gedaen,
Die self ghedraeyt heeft, al vol const becleven,
Alcimedon, een Godlijck Man verheven:
En daer op loopt, met eenen lichten draey,
Een wijnranck sacht: oock overspreydt al fraey
Van bleecke [‡] clijf, met beyer-croontkens lustich:
Twee teeckens zijn int midden daer op rustich,
T'een is het beeldt van [*]Conon: Daer van wien
Is t'ander doch? Dats waer, het is van dien
[†]Die met sijn roed' heeft aldereerst beschreven
Den volcke gantsch de Weerelt: daer beneven
Wat tijdt bequaem den crommen ackerman
Behoeft, en oock den oegster weder: dan
Noyt sett' ick daer noch lipp' aen, maer ick laetse
Staen wel bewaert in hun bequame plaetse.

DAMETAS.

My desghelijcx twee Bekers heeft ghewracht

[‡]Veyl of pest. Cissus een Ionghlinck beminde Bacchum, welcken in olijf verandert, gheern noch aen de wijnstocken climt.

[*]Conon, sterrekijcker van't Eylant Samo.

[†]Archimedes wordt hier ghemeynt, oft Anaximan der van Mileto.

Alcimedon, en fraey verciert met sacht
Beyrclouwen-cruyt, beloopen al om d'ooren:
Int midden steld' hy Orpheum al vooren,
Wien al t'ghediert', jae gants de wildernis,
Om t'soet gheluydt al danssend' volghend' is.
Noyt sett' ick daer noch lipp' aen, maer ick laetse
Staen wel bewaert in hun bequame plaetse:
Maer soo ghy wel de jonghe Koe besiet,
Der Bekers lof by u en geldt al niet.

MENALCAS.

Ghy sult geensins my niet ontvluchten heden,
Waer ghy my roept, daer sal ic vry oock treden:
Maer hoorde slechs dit yemandt tusschen tween
T'selfs die hier comt, t'is Palemon, siet, een
Die ons rechts dient: ic sal doen (is mijn hopen)
Dat gheen voortaen, van u meer werdt beropen.

DAMETAS.

Doet vry u best, u const nu proeven wilt:
Aengaende my, ick sal niet toeven milt,
En ick en vlucht' ooc niet voor yemants oordeel:
Ghy Palemon nabuer, doet ons dit voordeel,
Op ons ghepleydt hebt acht met vlijten sin,
T'wedspel is groot, daer ligt veel sorgh' oock in.

PALEMON

Nu vrienden dan, segt op, t'wijl wy eendrachtich
Hier sitten t'saem nu op dees cruyden sachtich,
Nu als al t'veldt en al t'gheboomt' oock baert
Sijn groensel nieu, en bloeysel soet van aert
Nu looven hun de Bosschen in dees landen,
Den schoonsten tijt des Iaers is nu voorhanden:
Dus ghy Dameet, begint en doet u best,
Menalch en ghy sult dan oock volghen lest:
Maer overhandt u veersen ghy sult singhen,
[#]Camene doch beminnen sulcke dinghen.

DAMETAS.

[#]Van Iove, o Muse! ons aenbegin zijn sal,

[#]Camene, ghesanghs-Godinnen.

[#]Muse, geleertheyts Godinnen, Iupiters neghen Dochteren..

T'is al vervult van Iove over al,
D'Aerd' hy bemint, hy lieft het Mensch geslachte,
Op mijn ghedicht heeft hy sorghvuldich achte.

MENALCAS.
En Phebus my bemint, van Pheb' altijdt
Ick by my hebb' al giften breedt en wijdt:
Den Lauwer groen al staegh en al vol roken,
Iacinthen oock, soet-blosich schoon ontloken.

DAMETAS.
Maer Galathe', het dertel meysken my
Begeerich, smijt my appels toe, en sy
Neemt soo de vrucht ten wilghbosch: maer voor desen
Begeert sy bloot van my gesien te wesen.

MENALCAS.
Mijn vreuchdich vyer Amyntas seer bemint,
Hem t'mywaerts biedt, van t'self daer toe gesint,
Soo dicks als dat ons Honden door t'gewennen
Hem beter self als Delia nu kennen.

DAMETAS.
Een gifte schoon ick voor mijn Venus vondt,
Want ick heb, siet, een plaetse nu terstondt
Gheteyckent aen, en mercklijck onderscheyden,
Daer Dalmen twee, om broeden nest bereyden.

MENALCAS.
Ick heb ghepluckt van eenen boom int Wout,
Voor mijn lief kindt, Orangien schoon als gout:
Ick sondter hem tot thien, en ick sal morghen
Hem wederom een sulck ghetal besorghen.

DAMETAS.
Och! hoe dickmael en wat al soeten praet
Gaf Galatha' oyt my: Dus henen gaet,
O Winden snel! daer boven: en als boden
Vertelt een deel in d'ooren van den Goden.

MENALCAS.
Maer lief Amynt', ay segt my wat my baet
Dat ghy my niet van herten en versmaet?

En als ghy jaeght de wilde Swijns u netten,
Daer van ghy slechts my gaet bewaerder setten?

DAMETAS.
Seyndt hier tot my Phyllidd', o Iola! want
Mijn Boorten-dach te vyeren is voor hant:
Als Kalvers ick opoffer, tot welvaren
Der vruchten: comt oock med' u openbaren.

MENALCAS.
Voor ander al Phyllid' ick lieve, siet,
Sy weend' ooc recht met dat ick van haer schiet:
O Iola! ghy schoon Ionghlinck, sy vast seyde,
Vaert langhe wel, vaert wel in Gods gheleyde.

DAMETAS.
In schaepstal Wolf, is wel een droevich dinck,
In rijpe vrucht, oock reghen sonderlinck:
En voor gheboomt', al t'windich fel verstooren,
Maer droeflijck my valt Amaryllis tooren.

MENALCAS.
Den reghen is seer soet voor jonghe weyt,
Haeghappel-boom oock voor ghespeende Geyt,
En buyghsaem wilgh' t'bevruchte vee bequamich,
En my alleen Amynt' is aenghenamich.

DAMETAS.
#Pollio self, die wel treur-spelen dicht,
Die lieft (hoewel doch boerich) al mijn dicht:
Pierides de veersse nu te deser
Tijdt, weydt dan vry voor Pollio dijn leser.

#Den lof van Pollio.

MENALCAS.
Pollio self, maeckt veel nieu versen schoon,
Een geestich Stier weydt voor hem t'sijnen loon,
Die hoornich stoot, en met den voeten vroylijck
In d'aerde clouw', en t'zant soo zy verstroylijck.

DAMETAS.
Wie, Polli' u bemint, gheniete wijt
De selve vreucht daer ghy toe comen zijt:

Soet-honich vloey' hem toe, en die reucksame
Iericons roos hem wass' op Hennebrame.

MENALCAS.

#Wie Bavium haegh-dichter niet en haet,
O Mevi! hem u versen lieden laet:
Ia Vossem t'saem gaen spannen aen de ploegen,
Met Bocken oock te melcken hem vernoegen.

#Hy bestraft den Dichter die Pollio hadde dorven begrijpen.

DAMETAS.

Ghy die daer pluckt de blomkens soet van locht,
D'aerdbeyer oock die spruyt uyt d'aerde vocht:
O kinders! vliedt, siet toe, ghy meucht wel sorgen,
De Water-slangh ligt onder t'cruydt verborgen.

MENALCAS.

Den schapen hoedt wijdt van des oevers cant,
T'en is gheen plaets' om op betrouwen: want
Den stercken Ram self, door te bygaens poogen,
Int water viel, en moet sijn vlies nu drooghen.

DAMETAS.

O Tityr vriendt! u Geytkens drijvend' zijt
Wijdt van der vliet al weydend': en alst tijt
Werdt, ick sal my dan self goetwillich rasschen
En hen al t'saem in die claer borne wasschen.

MENALCAS.

Drijft u schaep-kudd' int schaeuw: want kinders, siet,
De hitte mocht de melck al doen te niet,
Als nu onlancx en mochten tot bedrucken,
Dan al vergeefs d'eurs met den handen drucken.

DAMETAS.

Eylaes! wat Stier dus magherlijck ontstelt
Heb ick in dusch een vet en grasich velt?
Een selfde liefd', verderf alhier ter stede
T'schaepkudd' geheel, en oock den schaper mede.

MENALCAS.

Liefd' oorsaeckt niet, dat wis de mijne slouw,
T'ghebeent' aen een van dorheyt hebben nouw:

K'en weet doch niet wie dus uyt nijdich pooghen
Mijn Lammers teer betoovert met den ooghen.

DAMETAS.

Gheraet te recht, en wilt vertellen claer,
Waer is het landt daer recht dry ellen maer
Den Hemel hoogh verschijnend' is van d'Aerde,
Ghy werdt my dan een wijf, Apoll' in waerde.

MENALCAS.

Segt, waer is t'lant daer bloemen wassen, daer
Gheschreven in staen Coninghs namen? claer
Gheraedt ghy dat dijn Phyllid' al alleenich
Te deele werdt, en niemandt meer ghemeenich?

PALEMON

T'is niet mijn dings tusch u dus veel krackeels
Te slissen al, hy en ghy zijt eens deels
De veerse weert: ooc elck die vreest, vermijdend'
De liefden soet: en die de suer' is lijdend',
Sluyt kinders toe der Beeck uytvloedich pat,
De Beemden nu, zijn al ghedroncken sat.

Derd' Boer-lieds eynd'.

Vierd' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Van Polli kindts gheboort' hier nu verheven,
Stelt den Poeet sijn Dicht, den gulden tijdt
Voorsegt hy oock: waer van den lof seer wijdt
Te breyden uyt, wenscht hy te moghen leven.

Pollion.

Sicylsche Mus', als nu laet ons van wat
Groots singhen: want so cleen een dingh als dat
Rijshout, of oock de neder Tamarissen,
Behaghen met elck een, maer wildernissen:
Soo wy daer yet van singhen, t'werdt begeert,
Want Bosschen zijn den Borgermeesters weert.
De laetst' eeuw' is wel vry om in verblijden,
Eenconstich nu: waer van al in voortijden
In verse heeft der Cumen Ionckvrouw soet,
Voorseyt al veel, als een voorsegster vroet,
Van d'eeuwen oock die groot en heerlijck orden
Begint al heel gheboren nu te worden.
De Maeght hercomt nu van den Hemel neer,
En t'soete Rijck Saturni keert oock weer:
[#]Daer wordt alsnu van Hemel hoogh verheven
Ghesonden of een nieu gheslacht becleven:
Lucina cuysch bejonsticht doch dit kint,
T'welck int ghebaert te wesen eerst begint.
Dat al door hem het ijs'ren volck ophoude,
En al op stae ter Weerelt volck van goude,
Nu dijn Apoll' aldus heeft heerschappy:
Pollt' alsnu een Burghermeester ghy
Sult zijn gemaeckt ter stadt van Roome binnen,
Als dan sal oock dees tijdts cieraet beginnen:
De maenden groot ooc voortganck t'hebben dan.
En by al dien voetstappen noch zijn van

[#]Hier schijnt of hy Augusto toeschrijft een oorsaker des nieuwen eeuw's.

Al ons voorheen snoo stucken overbleven,
Die sullen gants door u zijn uytghewreven,
Bevrijden dan van eeuwich vrees al d'aerd':
Dijn Apoll' oock der Goden leven waerd'
Aennemen sal: en soo met eenen onder
Den Goden sien vermenght de seer bysonder
Half-godsche Mans, en van hun zijn ghesien
Een Weerelt al vol vreden boven dien,
Heerschappen sal hy met sijns Vaders deuchden
Maer o ghy kindt! self d'aerde t'uwer jeuchden
Opvoedingh dy, sal d'eerste giften doen,
Cromloopsche clijf, en Hasel-wortel groen,
Egyptsche boon, Beyrclouw' ooc met sijn blomen
(Die lacchend' zijn) daer in vermengt: Ia comen
De Geyten t'huys met ulders sullen dick
Gheswollen: oock int kudd' en wert geen schrick
Voor Leeuwen groot, in velden noch in koyen,
De wieghen dy schoon blomkens sullen stroyen.
De Slanghen, valsch' vergiftsche cruyden saen,
Die sullen stracx al onder moeten gaen:
Ierichons roos oock over al sal groeyen,
En als int landt Assyri overvloeyen:
Stracks lesen sult, o ghy jong kindt noch cleen,
Den hooghen lof der Helden al ghemeen:
En boven dien uys Vaders vrome daden,
Hun deughden al aensien om u beraden.
Allenskens t'veldt al werdt bevanghen wit
Van aren blond en teer: noch boven dit
Roo Druyven rijp daer sullen zijn ghedraghen
Van doorns wildt in bosschen en in haghen:
Iae douwich seem ghesien in bosschen werdt
Staen sweeten uyt den Eycke-boomen herdt.
[#]Daer sullen doch van t'oudt bedroch noch blijven
Voetstappen wat, die daer toe sullen drijven,
Dat men Tethin met schepen sal beslaen,
En Steden noch in mueren dicht bevaen:

[#]Tethis, Oceani huysvrouwe, wordt ghenomen door de Zee.

Iae dat men oock sal Telluri verdrucken
Met diep in haer ploegh-voren noch te drucken.
#Daer sal van nieus een Typhis wijdt vermaert
#Voortcomen: oock een Argo nieu ter vaert,
Om voeren op den uytvercoren Helden,
T'sal weer van nieus door ander krijgen gelden:
Achilles oock, den Heldt van grooten rom,
Nae Troyen werdt ghesonden wederom.
Als ouderdom des tijdt hier nae volcomen,
Tot Mansche cracht u heeft ghelaten comen,
Schipvrechter dan, de Zee sal wijcken al
Van selfs: en oock den schipschen pijnboom sal
In Landen niet verwissen meer de waren:
D'aerd' over al sal alles selve baren,
En in elck landt van als wel brenghen voort.
Den Wijngaert ooc wert dan niet meer gestoort
Met sickel wreet, noch d'aerd' ooc meer met eggen:
Den stercken Boer van Stieren halsen legghen
Sal t'jock: als dan de verw' en sal als eer
De slechte woll' niet leeren lieghen meer:
Maer self den Ram sal wislen in de weyden
Sijn vlies in schoon root purper toe bereyden,
#Oraengich oock, jae Sandix t'cruyt sal snel
Elck weydend' Lam van selfs vercieren wel:
De Voorschics dry t'saem door t'beschic der Goden,
Met vast eendracht hen spillen dus geboden.
Loopt snellijck om, en brenget Mensch geslacht
Al met der haest dees gulden eeuwe sacht.
Afcomste ghy, der Goden lief in weerden,
Groot aenghewas van Iovis wijt aenveerden
Groot eer' alsnu, den tijdt sal comen vast:
Iae siet alree gheboghen onder t'last
Den Hemel staen, jae Aerd' en Zee, oock mede
De diepe locht, dees eeuwe soet vol vrede,
Toecomstich t'saem al groeten elck ghewent
Tot vreuchden is oock med' elck element.

#Typhis, t'eerste Stierman.

#Argo, t'eerste schip daer Iason t'gulde Vlies mede haelde.

#Sandix, een cruyt dat root verwet, wast in een Eylandt der rooder Zee.

Och of soo langh gedueren mocht mijn leven,
En t'sulcker tijt noch geest my mocht aencleven,
Om loven dan u daden, in ghedicht
Van Traci selfs: Orpheus sou niet licht
Verwinnen my, noch Linus: doch al quamen
Hem helpen oock sijn Vaer en Moer te samen,
Apollo schoon te hulp' van Linus vry,
En Calliop' al stondts' Orpheum by,
Nae tuyghnis self van d'Arcadisch' gheleerde:
Indien dat Pan met my te wedden keerde,
Oordeelen sou den Arcadischen Pan
Verwonnen self van my te wesen dan.
Nu, o cleen kindt! begint en wilt ghewennen
V Moer allencx met lachen toe te kennen,
Soo suldy van thien Maenden al t'verdriet
Daer nemen wech en doen gheheel te niet.
Nu, o cleen kindt! begint en lacht te deghen,
Dat wederom u Moeder dy lacht teghen:
[#]Want wie noch noyt van Vaer en Moer belacht
En was, hem niet Godt Genius en acht
Sijn tafel weerdt, noch Cuba die Godinne
Gheen slapen gont hem oock met milde sinne.

Vierd' Boer-lieds eynd'.

[#]D'Heydens offerden voor den kinderen aen Educa eet-odin: Potina, drinck-Godin, en Cuba slaep-Godin.

Vijfd' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Mops' en Menale hier Daphnis doot beclaghen,
Soo in sijn jeucht wech t'sijn ghenomen straf,
Met schencken d'een voor pijp een herder staf:
Ten eynden sy malcanderen wel behaghen.

MENALCAS. MOPSUS.

#Mopse! wy in consten beyd' goet,
Want aerdich blaest ghy pijpen soet,
En ick singh ooc fraey versen,dus betamen
Wy wel by een: nu waerom gaen wy t'samen
Niet sitten dan, wat uyt der Sonne-schijn,
Ondr' Olmen groen ghebladert, welcke zijn,
Siet, ondermengt hier al met haeslaer struycken,
Dat wy die schaeu en daer ons const gebruycken?

#Den Poeet beclaeght hier Cesars doot onder den naem van Daphnis.

MOPSUS.

Mijn ouder ghy, Menalca lieve vriendt,
Ick wil u zijn ghehoorsaem alst wel diendt,
T'zy of wy gaen t'onseker schaeuw toe trecken,
Welck' is beweeght door Weste winds verwecken,
Of liever noch t'saem in den kuyl daer gaen:
Maer siet den kuyl eens overspreydt al staen
Met rancken, welck' uyt wilden wijnstoc spruyten,
Seer seldtsaem doch die plaetse sy van buyten
Vercieren moy met al hen druyven wildt.

MENALCAS.

Maer vremd' ding' ist, dat Amynt' wedden wilt
Tegh' u alleen, hier altijdts in ons berghen.

MOPSUS.

Wel wat ist dan, en of hy schoon wil terghen
Self Phebum, Godt der consten: ist gheseyt
Dat daerom hy hem met te deegh' bescheyt
In spel of sangh sal connen overtreffen?

MENALCAS.

Nu Mopse dan, wilt t'eerste Liedt opheffen,
T'zy van de liefd' van Phyllis vyerich, of
Yet dat ghy hebt tot Alcons prijs en lof:
#Oft wilt ghy, singt van Codrus ons het kijven.
Wel op, begint, ter wijl' sal Tityr blijven
Ons Bocxkens by, en weydend' gade slaen.

#Codrus d'Atheners Vorst vercleedt, bekeerde vyanden den Sparters op dat se hem doodden: want t'was voorseyt d'Atheners verwinnen souden, wierde hun Hooft verslaghen.

MOPSUS.

Ick sal: maer doch ick moet eens overslaen,
Iae versen eerst een deel gaen ondersuecken,
Die corts ic schreef op schorssen groen van buecken,
En al op maet om singhen over hant:
Ghebiedt Amynt' met my te wedden, want
Soo sal men sien wie meest sal zijn te loven.

MENALCAS.

Den Olijf bleeck soo veel hy gaet te boven
De buyghsaem Wilgh, en alsoo veel als wijckt
Lavender laegh, den Rooslaer als wel blijckt,
Soo veel oock wijckt Amynt' u in wel singhen.

MOPSUS.

Maer ghy, mijn soon, niet meer nu van dees dinghen,
Tot mijn ghesangh een weynich plaetse maeckt,
Wy zijn alree siet, in den kuyl gheraeckt.
Doe t'leven jonck nu van den Herder Daphnis
Was uytgheblust soo wreedt, in sijn begrafnis,
De Nymphen al, seer weenden met gheclach:
Ghy Vlieten, oock Haeslaers, van desen dach
Den Nymphen ghy sult tot ghetuyghen wesen,
Hoe droef de Moer doe met een treurich wesen
T'ellendich doot soons lichaem heeft omhelst,
En hoe sy riep mistroost, dat alderfelst
De Goden, oock des Hemels sterren waren,
Dat s'haer kindts doot verraschten sonder sparen
In tijdts sijns jeuchts. O Daphnis, wetet hoe
Dat Herders gheen gheweyd' Ossen alsdoe

Wt droefheyt groet den selven dach en lieten
Niet drincken drup in die claer coude vlieten:
Viervoetsche heeft, hoe seer sy't heeft behoeft,
Vliet-water gheen alsdoe en heeft gheproeft,
Noch aengheroert den top van gras of cruyden
De Berghen wildt met grousaem wederluyden
Condichden al u overlijden bloot,
O Daphni: want men heeft oock om u doot
Wel hooren doe Penosche stercke Leeuwen
Met groot gebriesch daer binnen Lybi schreeuwen.
Te spannen wild' Armeensche Tyghers in
Den waghen, sulcx van Daphnis heeft begin:
#Hy steld' oock in, in Bacchi feest (met lancen
Zijnd' al omvlecht met wijnblaers socht) te dancen.
Den wijnstock g'lijck hy is den boom een eer,
Soo Druyven veel den wijnstock eeren seer,
Soo kudden oock vereert zijn met den Stieren,
En vruchten schoon oock g'lijck als die vercieren
Den Acker vet: in sulcker voegh oock nu,
O Daphni, zijn d'uw' al vereert door u.
Nae dat ghy waert van den voorschicks Godinnen
Ghenomen wech, heeft Pales gaen beginnen
Met Apoll' oock verlaten d'Ackers stracx:
Al zaeyen wy nu met veel onghemacx
Groot koren-graen in wel gheploeghde voren,
Of gerste schoon, het is doch al verloren,
T'onsalich wied' snoo dravick heerscht aldaer,
Iae even oock ghebaerdt en onvruchtbaer
Voor Tyloos root en sachte violetten
Comt dooren scherp en distel hem daer setten.
O Herders, d'aerd' bestroyt met bladers wel,
Beschaeut nu oock de bornen: Die bevel
V Daphnis doet: een tombe sult ghy stichten,
Daer t'sijner eer opschrijven dese Dichten
Ick Daphnis voedd' in Bosschen hier ontrent
Een kudde schoon, doch schoonder ick bekent:

#Julius Cesar stelde te Roome in de Bacchi feesten.

In Bosschen hier ick liggh': doch ben geschoven
Eerlijck vermaert tot in den Hemel boven.

MENALCAS.

Godlijck Poeet, u Dicht becomt my soet,
Ghelijck int gras oock den vermoeyden doet
Een slapen sacht, en een soet water springich
Van borne claer, bequaem is sonderlingich
Te lesschen dorst, alst heet is t'somers tijt.
Niet met der pijp alleen ghy constich zijt
Dijn Meester g'lijck, maer noch beneven t'spelen
G'lijckt ghy hem wel ooc met den voys der kelen,
O salich kindt! t'gluck vry bejonsticht u,
Nae Theocrijt' u Meester werdt ghy nu
Den tweeden g'acht: doch sullen met malcander
Wy (gae soo't mach) ons versen d'een na d'ander
Gaen singhen, nu dijn Daphnin soo met vlijt
Ten Hemel toe met lof optrecken wijt:
Iae voeren hem ten sterren op verheven,
Want hy ons plach in liefden oock t'aencleven.

MOPSUS.

Mocht ons wel yet een meerder gift geschien
Als dees? dat wy hem prijsen moghen: wien
Men noch kindt mocht achten weerdt gepresen
Met sang: want ooc ons prees al lang voor desen
Den sangher fraey Stimichon sulck ghedicht.

MENALCAS.

Nu Daphnis schoon, siet t'ongewoon gesticht,
Iae van Olympy den dorpel, oock van verren,
Laegh onder voet de wolcken en de sterren,
Verwondert seer: des met wellust bevaen
Zijn Bosschen hoogh, jae d'Herders geven saen
Hem vreuchdich danck: Pan isser door in vrede,
Iae vrolijck zijn Dryade meyskens mede.
Den Wolf het kudd' alsnu niet meer belaeght,
Den Hert int net niet meer en is ghejaeght:
Daer boven is des goeden Daphnis wenschen

Wt liefd' om rust voor den sterflijcke menschen.
Groen Bosschen dicht onschoren werpen uyt,
Door dees weldaet, vreuchd-stemmen, dat t'geluyt
Ten Hemel climt: en oock de Rotsen singhen
Lof-dichten selfs: soo dat van dese dinghen
Rijsbosschen laegh weerschallich segghen wis,
Menalc' een Godt, een Godt nu Daphnis.
Nu salich ghy, o Daphni, goederhande
Weest doch u volck, want tot der offerhande
Siet, vier Altaers ick stichten sal alree,
Eerst twee voor dy, en dan voor Phebo twee:
Twee kannen melck nieuschuymich ick u sekers
Toeseggh' eens s'Iaers, en oock twee groote bekers
Olijvich vets: jae noch sal ick voor eerst
Gaen maken toe een blijde Bacchi feest:
In vaten groot sal ick te schencken passen
Den nieuwen Wijn, jae Nectar die ghewassen
T'Arvist is: by t'vyer werdt dit te doen
Ist winter: doch soo't somer is, int groen
Int schaeuw: en Dan Damet' en Egon Creter,
Van Lyeten [#]oock, (om vrolijck wesen beter
Sullen) voor my ghedichten singhen al:
Al reyend' oock, Alphesibeus sal
Nae volghen daer den dansenden Satyren.
Wy sullen dus u feest oock altijdts vyeren,
Iae t'elck als wy gheloftsch' ghebeden seer
Wtwendich doen, den Nymphen al ter eer,
En d'Ackers oock wy met den omgang wijden
En die alsoo van alle boosheyt vrijden.
Soo lang Wildt swijn berg-top, en visch de vliet
Bemint: oock Bye van Thijm haer aes geniet
En Stapel oock van douw', soo langh sal blijven:
V eer en naem, en loflijck groot beclijven.
En g'lijck ghewent de Boeren zijn, dat sy
G'loft-offer t'sjaers doen Bacch' en Cereri,
Soo sullens' u, ghy sults' oock t'allen stonden

[#]Lyetus een Landt-stadt in Candien oft Creten.

Houden aen u met g'loften vast verbonden.

MOPSUS.

Wat giften doch voor sulcke Dichten schoon
Sal weder ick u gheven t'uwen loon?
T'Zuyd-winds geruysch aencomstich, noch der baren
Gheluydt, wan hard sy teghen strand aenvaren,
Noch vlieten claer die morrend' loopen dael
Tusch steenen heen: dees dinghen al te mael
My niet soo seer als uwen sangh ghenoeghen.

MENALCAS.

Eerst tot gheschenck ick u, siet, by sal voeghen
Dit pijpen broos, waer med' ick leeren con:
T'had vyerich lief een Herder Corydon
Alexin schoon. Oock dit: wiens Vee wilt seggen,
Sal ick dat niet toe Melibeo legghen?

MOPSUS.

Mijn mack'[#]al g'lijc met knopkens overstroyt,
En moy berandt met koper, (welke noyt
Antigenes van my ghecrijghen conde,
Hoe dick van my begeert met hofschen monde,
Al was hy oock wel schoon en lievens weerdt)
Dees nu te schenck van my in danck aenveerdt.

[#]Macke Herder staf crotse, of scheppe.

Vijfd' Boer-lieds eynd'.

Sest' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Twee knechten jongh Silenum vreuchdich dwingen
Tot sanck, daer dronck' hy neder lach ghevelt:
Des van aenvangh des Weerelts hy vertelt,
Maer t'savonts eyndt oock als den dach sijn singen.

DEN POEET SILENUS.

Ons sangs Godin Thali' onachte niet
Te singhen eerst des Spracusers liet,
Noch schaemd' haer niet te woonen bin den Woude.
Doe singhen ick Coningher krijghen woude,
Cynthius my reck-oorde en sprack: veel bet
Hoeft Herder ghy Tityr, de Schapen vet
Te voeden, jae te singhen oock der Boeren
Ghedichten, welck ghy beter cont uytvoeren.
Nae dien ghenoech begeeren sullen dy
Te loven hoogh, en daer te stichten by,
O Vare, noch van krijghen droef ghedichten,
T'sal op sijn Boersch nu singhen wat en dichten:
Doch doe ick't niet on Apollons bevel,
Soo wie bevaen met liefd' dit leest, sal wel
Bekenen saen dat ons neer Tamarissen
V prijsen hoogh, en alle wildernissen
V singhen lof, O Vare! want gheen blat
Pheb' en behaeght, ghelijck als t'ghene dat
Van Varo naem en opschrift is verhalend,
Pierides zijt t'mijnder hulp' afdalend.
Twee kinders jong, d'een Chromis en daer toe
Mnasylus, dees Silenum saghen hoe
Hy lach en sliep daer in sijn woonste kuylich,
Sijn aders hem verheven, waren puylich,
G'lijcks' altijdts zijn van ghister Iaccho: maer
Wat wijdt van hem sijn crans van blomen daer
Ghevallen lach van't hooft, en op een seker

Plaets hingh daer oock den swaren offer-beker
By t'sleten oor. Nu had al over langh
Den ouden dicks met toeseg van ghesangh
Hun beyder hoep gevoedt, maer doch bedrogen.
Dus uyt ghenoecht' sy t'samen hem toevloghen,
En bonden vast met banden van den crans
De handen oock de voeten deses Mans,
Maer waren bleeck met vreesen al beladen.
Nu siende dit de schoonst' een der Nayaden
Aegle, die quam versellen hun: alree
Hy wacker, sy sijn voorhooft en sijn twee
Hooftslapen al met bloeghe roo moerbesen
Beschildert heeft: Den dronckaert nu dit wesen
En soet bedroch belachende, spracks' aen:
Kinders, waerom hebt ghy my dus ghevaen?
Ontbindt my doch, my t'hebben int ghesichte
Is u genoech, weet wat ghy voor ghedichte
Begheert: want dicht te loon en crijghdy maer,
Yet anders crijght schoon Aegle noch voor haer.
Doe werdt terstont sijn best' hy daer te singen,
Doe eenen hoop van Faunen mocht ghy springen
En dansen sien met vreuchden onghestilt,
In t'groene veldt oock al t'ghedierte wilt:
Van Eycken stijf de toppen hoogh verheven
Men al verbaest oock schudden sach en beven:
Noyt door t'ghesangh van haren Phebus was
Soo seer verblijdt de clip van den Parnas,
Door Orpheo Rhodop', Ismarus mede,
Verwondert soo, als door Sileen dees stede.
Want siet, hy songh hoe int groot ijdel ronde
Eerst alle dingh ghesaeyt te zijn ontstonde,
Elck Element, Aerd' Water, Locht verheven
En t'suyver Vyer, hoe alle dingh becleven
Van eersten aen uyt d'Elementen quam:
De Weerelt waer sy haer gheslacht af nam,
Hoe d'aerd' eerst sacht heeft hardicheyt genoten

En hoe in haer Nerea wierdt besloten,
Iae hoe allencx oock alle dingh eenpaer
Ghedaente creegh: hoe d'Aerd' oock wonderbaer
Toesach wan sy't nieu Sonschijn heeft vernomen,
En hoe dat oock van hooghe Wolcken comen
De Regkens af: hoe wilde Bosschen op
Ghesteghen zijn: en hoe lancx menich top
Der Berghen woest onkenbaer ginghen swieren
Dwalich verstroyt de wilde seldtsaem Dieren,
Iae t'steenghewerp van Pyrrh', en sonder ergh,
Saturni Rijck, den voghel van den Bergh
Caucaes,[#]de dieft' van Promethe' bedreven:
Hier voeghd' hy by noch in wat [‡]borne bleven
Was Hyl', en waer door tschippers luyd geschal
Oock Hyla, Hyl', al t'strand gaf wederschal:
oock hy Pasiph' in liefd' ten witten Stiere
Dus heeft vertroost, o Maeght seer goedertiere!
T'waer wel u g'luck en hadder noyt tot noch
Gheen kudd' ghezijn: maer ghy rampsalig', och
Wat rasery bevinck u dus met crachten?
De dochters dry van Pretus voormaels plachten
Met loeyen valsch al t'veldt vervullen, maer
Nochtans niet een van dees en volghde naer
Sulck paren vuyl, al vreesde sy wel crijghen
Op sachten hals den ploech, en met stil swijghen
Al dicks ghetast heeft aen haer voorhooft glat,
Of sy noch niet en was ghehoornt wat.
Maer o ghy Maeght, ellendich en rampsalich,
Nu loopt ghy daer op hooghe Bergen' dwalich,
En hy ligt sacht nu met sneeu witte huyt
Van over zijds op tijdeloosen bleeck cruyt,
En eerrickt vast ondr' Eycken-schaeu'ws beschudden
Of eenig' hy navolgt in groote kudden.
Nu Nymphen ghy Dicteesche Nymphen, 't gat
Der Bosschen sluyt, ter avontuere dat
De stappen wy met ooghen sullen sporen

[#]Prometheus had t'Hemels vyer aen den Son-wagen ghestolen, werdt aen Caucaes bergh gevesticht van een Arent verscheurt te wesen.

[‡]Hylas Theodamas Thessalisch Coninghs soon Herculis iongen, ginck aen een borne om water te halen, werdt van de Nymphe Pantina in haer bome ghetrocken daer hy bleef.

Van desen Stier die erghens loopt verloren:
T'can ooc wel zijn t' groen gras dat lockt hem aen,
En volgt ooc med' als d'Ossen t'huyswaert gaen,
Som Koeyen nae, die hem nu best bevallen,
En raeckt gheleydt soo in Cortynsche stallen:
Daer nae hy singht van't Meysken dat vertoeft
#Verwondert seer van t'guld' Hespery oeft
Doch Phaëtons ghesusters hy ghenieten
Doet bitter schorss' om t'lijf, en oock opschieten
(Lancx vlieten groen bemoscht) in elsen lanck
Nae desen noch hy doe van Gallo sanck,
Hoe dat hy lancx de vliet Permessi #dwaelde,
Van waer hem een der neghen Susters haelde,
En leyd' hem op Aoni bergh: en hoe
Gants Phebi Choor opstaend' hem eerde doe:
Iae Linus oock den Herder, (die men hebben
Sacht om sijn hayr, gheblomt' en bitter eppen
Cruyt tot cieraet:) hoe hy met dit beleeft
En Godlijck veers hem aenghesproken heeft.
Dees pijpen siet, de Muses groot van weerden
V gheven, wilts' in danck van hen aenveerden:
#Hier mede plach den ouden Ascreijt
Al spelend' doen van Berghen t'sijner tijt
Nae hem verleydt, ten dale neder reyen
Den esschen herd: en oock met dees schalmeyen
Ghy spelen sult van t' Grynei lust Woudt
V afcomst' al, op dat Apoll' en houd.
Gheen bosschen el soo hoogh in weerden prysich.
Sal segghen ick wat hy van Scylla Nysich
Verteld'? of ooc van die schoon maeght berucht,
Dat sy beschuymt met witte liefschen sucht
Rondtom begordt in bassend' fet ghedrochten,
En heeft seer wreedt met haren woest bevochten
Dulichi #schips, en t'boots-volck al verschrickt
Ghedaen eylaes! verscheurt zijn en gheslickt
Afgrondich diep van dulle Zee-honds kelen:

#Italania.

#Pernessis vliedt in Beotien.

#Den ouden Hesiodus van Acra, ghehucht in Beotien by Helicon.

#Dulichius is Vlysses.

En sal my doch te segghen niet vervelen?
Wat hy noch sanck, hoe den Tereus boos
Verandert, oock sijn Mensch ghestalt verloos?
Wat offer-cost? wat gift hem Philomene
Heeft toegemaeckt? Wat vlugh sy nam voorhene
Ter wildernis? en met wat vlercken hoogh
Sy droeflijck eerst haer huysdack overvloogh?
In somm', in sang hy noch heeft gaen vertoonen
Al wat Eurot [#]uyt Phebi soete toonen
Vernomen heeft, hier voormaels noch wat daer
Den Lauren vry wel g'luckich openbaer
Bevolen was: dit ginghen diepe dalen
Door wederslach te samen al verhalen
Hier boven oock den Hemelschen ghestert,
Soo langh' en veel tot dat den Herders wert
Bevel ghedaen dat s' hun nu moesten stellen
Te drijven t'huys de Schapen, en te tellen,
Door avondt spaed' wiens comst' te sijner tijt
Sijn voortganck heeft, oft schoon Olympo spijt.

Sest' Boer-lieds eynd'.

[#]Eurotas, een vliet in Lacedemanien.

Sevenst' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Soo Daphnis is in coel Eyck-schaeuw' gheseten,
Hy Melibe roept, welcken Corydon
Hier singhen hoort, met Thyrsis wie best con,
Maer Thrysin hy acht ijdel int vermeten.

MELIBOEUS. CORYDON. THYRSIS.

Eens by geval oock Daphnis onder sat
Een ruyschend' Eyck, jae rechts ten tijde dat
Daer Corydon en Thrysis hadden t'samen
Hun Vee ghebracht, de Schapen Thrysis quamen
Toe, Corydon de Geytkens al vol melck:
In bloey-tijdt soet sijns levens was daer elck,
En beyde van Arcadien jongklinghen
In consten g'lijck, en al bereydt om singhen,
T'antwoorden oock malcander overhandt,
En t'wijlen ick beschermich doe bystandt
Voor t'coude groot, mijn teere Tamarissen,
Ick word' den Bock der kudden Man te missen,
Hy liep verdwaelt, terstondt ic word' ghewaer
Daphnis, en oock hy my, en riep my naer:
Hau Melibe, wilt hier by ons doch comen,
Van uwen Bock goe tijdingh' werdt vernomen,
Behouden is met al den Geyten hy:
Dus en ghy meught vertoeven, wilt doch dy
Hier onder t'schaeuw' een weynich comen rusten,
Ghy sult alhier den Ossen jongh met lusten
Sien comen aen lancxt groene beemden schier,
Om in de Vliet te drincken: jae sult hier
Van Minci vliet sien t'water henen strecken
Den oever lancx die teer groen rieten decken:
Een swarm Byen ghy hier oock hooren sult,
Welck hier altijdt soet wederschallich rult

In dees holl' Eyck ghewijdt toe Iupiterren.
Wat soud' ick doen? ic mocht seer qualijc merren
Alcippen, noch oock Phyllid' ick daer toe
En hadde niet, dat een van hen hadd' doe
T'huys drijven, oock in koye sluyt en moghen
Mijn Lammers jong gespeent die niet meer sogen.
En Corydan met Thyrsis doe ter tijdt,
Om eer en prijs, was in een groot ghestrijdt:
Doch om hun spel beluystren ick mijn dinghen,
(Hoe noodich) liet: Doe hebben sy te singhen
Ghevanghen aen, en al by beurten: want
Der Muses will' is, dat men over hant
Ghedicht bedenckt: dus Corydon verhaelde
Nu sulcx en sulcx, daer Thyrsis weer op taelde.

CORYDON.

Mijn Nymphenlief, o Libethriden ghy,
Wilt een ghedicht te singhen dulden my,
Alsoo ghy doet oock mijnen Codrus blijcklijck,
Die versen maeckt Pheb' aldernaest gelijcklijck:
Of connen wy al versen even goet
Ghesinghen niet als self Apollo doet,
Soo wensch ick hier aen desen pijnboom heylich
Mijn ruyspijp t'zijn om hoogh gehangen freylich.

THYRSIS.

O Herders ghy Arcaders croont met clijf
Doch my Poeet noch groeyend' tot beclijf,
Dat Codrus berst door nijdt afjonsche plaghen
En indien hy my teghen sijn behaghen
Noch loven moet, haeswortel bloemen vint,
Daer mede ghy mijn voorhooft al omwint,
Dat my toecomsch' Poeet hier nae de quade
Snoo tongh' en doe gheen lasterlijcke schade.

CORYDON.

O Deli'![#]eens cleen Mycon mercken wilt,
Hy biedt u t'hooft van een groot Vercken wildt:
En groot getackt dees hoorns siet oock vanden

[#]Delia is Diana.

Langleefschen Hert, indien dat door dijn handen
My self al dit ghemaeckt mocht eyghen zijn,
Ick maeckte dy een Beeldt van Marmer fijn,
V schenen moy vercierd' ick met twee brooskens
Van purper root, een verw' als roode rooskens.

THYRSIS.
O Priap' u vernoeght dat ghy verwacht
Een teyl met melck: daer toe dees vlaeykens sacht
Eens s'Iaers t'ontfaen, na dien wy u doch achten
Een slechs die moet een arem moeshof wachten:
Wy hebben dy ghemaeckt een Marber beelt
Voor dees tijt, maer maect ghy dat t'kudde teelt
In wasdom groot, veel vruchts voortaen ic houde,
Ghy wert hier naer gemaeckt van pueren goude.

CORYDON.
Nerei [#]kindt Galathe' is al soet,
Iae boven thijm van Hybl' in mijn ghemoet,
Al witter dan de Swaen, en schoonder mede
Als witte clijf, de Stieren (nae de zede)
Ghenoech gheweydt nu zijnde t'huys ghestalt:
Wilt ghy alsdan yet doen dat my bevalt,
Of zijdy yet voor Corydon sorghvuldich,
Comt dan by my, en weest my doch ghehuldich.

[#]Nereus een Zee-Godt, den soon van Oceaen en Tethis: van hem zijn comen Nereides der Zee-Godinnen, welcke Hesiodus noemt tot vijftich, daer onder oock Galathea, sy was soo veel als t'waterschuym: d'ander, crachten en verscheydenheyt des waters.

THYRSIS.
Ick zy om sien dy bitterder dan t'fel
Sardijnsche cruydt gheheeten keuckenschel,
Het welcke doet al lachend' sterven schricklijck,
Ia wreeder dan den Hulst seer scherp en pricklijck,
Onweerder oock als Zeemosch wesen mach,
Is langher my als Iaer niet desen dach.
G'weydd' Ossen nu, indien het schand' is toeven,
Soo gaet dan t'huys te stalle nae t'behoeven.

CORYDON.
O bornen al bemoscht, en cruydt oock ghy
Veel sachter dan den slaep, Haegh-appel vry,
T'schoon groen geboomt' betoont wel sijn weldaet,

Bedeckend' al met sijn seldsame schadu:
T'schaepkudde t'saem bedect ooc voor t'aenstoot
Der Sonnen brand' ter hooghster hitten groot:
Den Somer comt, de vruchtbaer rancken geven
Siet, alree uyt hen botten hoogh verheven.

THYRSIS.

Hier warmen heerdt, wy hebben ooc veel hout,
Vol vetten herst, en hebben menichfout
Altijts goet vyer, so dat door t'roocks besmeuren
Staegh worden swert de posten onser deuren:
Hier Noordwinds coud' en vreesen wy niet meer
Als Wolf en doet ghetal van Schapen teer,
Iae of soo veel als beken snel of vlieten
In harden loop voor d'oevers hen verschieten.

CORYDON.

Genevers vrucht is hier seer veel ghestaen,
S'ghelijcx oock veel Castagnien ruygh bestaen,
Veel fruyts ghestroyt ligt al den boomen onder,
Het lacht nu al verheught: maer soo bysonder
Ghelaten eens van schoon Alexis wort
Hier dit gheberght', so sal men op een cort
Wel moeten dan aensien met droeven ooghen
Dat dese vliet sal tot den grond' uytdrooghen.

THYRSIS.

Door een qua locht verdordt nu al het veldt,
Cruyden vergaen, en Liber al ontstelt,
Door grooten nijdt den rancken al ontloofde
En van hun schaeuw' den heuvels soo beroofde
Maer t'sal van nieus hergroenen over al
Als Phyllis comst' ons eens gheschieden sal,
Jupiter self sal comen afghesteghen
Met overvloedt van eenen blijden reghen.

CORYDON.

#Tot den Poplier goe jonst Alcides draeght,
Iacchus lieft den Wijnstock, Myrt' behaeght
Wel Venus schoon, en Phebus sijnen Lauwer:

#Abeel.

Maer Phyllis lieft den Haeslaer, hoe getrouwer
Dat Phyllis lieft den Haeslaer, t'wijlen siet,
En sal den Myrt' verwinnen moghen niet
Den Haeslaer swack: noch hy sal van ghelijcken
Oock geensins niet voor Phebi Lauwer wijcken.

THYRSIS.

Den Bosschen is den Esch een schoon ghecier,
Den Pijnboom t'hof, den vlieten den Poplier,
Den Berghen hoogh de groene langhe Dennen:
Maer wilt ghy my besoeck te doen ghewennen
Als dicks, o ghy schoon Lycida, soo sal
Wel moeten stracx voor u dan wijcken al
Den Esch int Bosch, jae Pijnboom in de hoven,
Ghy sults' in schoont' al verre gaen te boven.

MELIBOEUS.

Dat Thyrsis doch verwonnen, wil al meer
Doen wederstandt, bedenck ick, doch sal eer
Van dees tijdt aen zijn Corydon ghepresen,
By ons wel weerdt, een Corydon te wesen.

Sevenst' Boer-lieds eyndt'.

Achtst' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Damon verlieft op Nys' is uytghestreken,
Den beesten hy met droeven sanck beweeght,
Sijn Toovery Alphesibeus pleeght,
Dat Daphnis comt uyt Stadt nae huys ghestreken.

DAMON. ALPHESIBOEUS.

Een Herder-liedt sal ick ons nu verconden,
Hoe Damon ooc Alphesibeus conden
Soo wel om best en aerdich singhen, dat
Verwondert seer, de veerse gants vergat:
Al t'lieve gras, en mede door t'bemanen
Verbaesden sich de Losschen: en soodanen
Cracht heeft in stilt' der vlieten loop verkeert.
T'liefdich gedicht van Damon droef verseert
Ick singhen sal, met eenen het belesen
Alphesibe': verleent my dan tot desen
V jonst en hulp, O ghy [#], t'zy of ghy doet
V reyse nu daer by Timavi [#]vloet
Op clippen woest die hoogh verheven steylen,
Of dat ghy nu doorsnijdt int overzeylen
D'Illyri Zee, alsoo't wel wesen mach.
Salt nemmermeer zijn den ghewenschten dach
Dat gh'oorloft my sal wesen uyt ghenaden,
Te singhen al dijn vroom' heerlijcke daden?
T'werdt my gheduldt nochtans eer langen tijdt
Te draghen noch in al de Weerelt wijdt
V Dichtens lof: jae Dichten die te spelen
Alleen sijn weerdt op Sophoclis [†]Toonelen:
T'begin van dy, werdt oock den eyndt van dy.
Dus bid ick, neemt in danck mijn Dichten ghy,
Die ick aenvingh, en dat door u ghebieden:
Iae oorloft doch, en latet vry gheschieden,

[#]O ghy, hier meent den Poeet, Pollio.

[#]Timavus, een Vliet by Venetien.

[†]Sophocles een bysonder Griecx, Treurspelschrijver, Plin. lib. 7. cap. 29. starf van blijdschap, cap. 53.

Dat desen clijf ootmoedich nu voortaen
D'hooftslapen dy int rond' oock mach bevaen,
En onder een met seegsche #Lauwer cruypen.
De nachtsche schaeu' met cout en vochtich druypen
Van Hemel was alsnoch vertrocken nouw,
Van cruyden noch claer-blinckend' al van douw
Zijn int ghemeen den kudde meest behaeghlijck,
Doe Damon dus begon sijn versen claeghlijck,
Al lenend' op Olijven stam beswaert.

#Seegsche is verwindsche.

DAM.

Op, Lucifer,#comt brengt nu met der vaert
Het kippen claer des daegs ons voort genoeglijc,
Dewijl' ick ben ghestreken uyt onvoeghlijck,
Door liefd' onweerdt, die ick tot Nys' ontrou
Ghedragen hebb', en hoept' haer mijn huysvrou,
Maer sy bedroogh my met haer valsche woorden:
De Goden hoogh, mijn tuygen die't aenhoorden,
Wel claghen mach ick al mijn lijden groot
Al stervend' nu in alderhooghsten noot.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.

#Lucifer lichtdrich de Dach-sterre.

Menael #den Bergh is altijdt wel voorsien
Van Wouden dicht die ruysschen: boven dien
Pijnboomen hoogh die altijdts spreken teghen,
Hy hoort altijdts de liefden aller weghen
Der Herders jonck: ooc Pan, d'eerst onvernoegt,
Met eensaem pijp, maer heefter by ghevoegt:
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.

#Menalus een geberght in Arcadien, vol Herders en Vee.

De schoone Nys' is Mopso voor sijn deel
Ghegheven nu: t'gaet wonderlijck gheheel,
Wy minnaers doch, wat isser dat wy souden
Niet hopen dan als sulcx gheschiet? wy houden
Dat met der tijdt Grifoenen wreedt van aert
Wel mochten zijn met Paerden noch ghepaert:
Iae Geytkens wildt vreesachtich met den Honden
Wel mochten noch vereenicht in naestonden
Te drencke gaen: Nu haest u Mopse, hout

Nieu tortsen, want t'wijf dat ghy hebt ghetrout
Die brengtm' u t'huys: dus bruydegom te rapen,
Stroyt voor de jeught nu noten, want om slapen
Naeckt nu den tijdt: siet, †Hesper t'uwer baet
‡Oetam laet alree, en t'wordt al laet.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
O Nysa! wel by weerdich Man ghevoeght
Zijt ghy, terwijl' u niemandt heeft ghenoeght,
Terwijlen ghy mijn fluyt benijdt onmatich,
En t'wijlen ghy mijn Geytkens al zijt hatich,
En ruygh gehayrt oock mijn wijnbrouwen dicht,
En mijnen baert wijdt uytghespreydt, seer licht
Grouw't ghy hier van: maer valschen eedt te spreken
En grouw't u niet, noch u beloft' te breken:
Iae self ghy g'looft daer is gheen Godt die hier
Sijn toesicht heeft op sterflijcker bestier.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
Ick sach u cleen, u Moeder was u by,
En ick was oock dijn g'leyder eens, doe ghy
Soo plocktet af lancx onse boomgaerts haghen,
Den appels versch bedouw't nae dijn behaghen.
Een Iaer maer meer als elf en was ick doe,
Iae dat ick recht maer conde reycken toe
Den tacken teer van d'aerd', en t'fruyt aflesen.
#Maer alsoo haest als ick aensach dijn wesen,
So haest verdween ick door de liefd' verdwaest,
Iae dwalingh' boos verleydde my soo haest.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
Wat liefd' is nu ten rechten ick wel weet,
Ismarus Bergh van harde steenen wreet,
Of Rhodops rotz onmogh'lijck om beweghen,
Of wijdt van hier int uyterst' al gheleghen
De Garamants gheberghten seer onsacht
Dees al bestaen, jae zijn van het gheslacht

†Hesperus d'avondt-sterre, Lucifer oft Venus.

‡Oeta, bergh in Thessali, in welcken de Sterren schijnen onder gaen.

#Vt vidi ut Pevii.

Der liefden: want sy hebben vol misquamen
Dit boose kindt ons voort ghebracht te samen,
Maer gantschlijc niet van menschen zaet of bloet,
Want in hem is vre noch ghenade soet.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
De wreede liefd' aenleerd' en gaf t'verstandt
[#]De grousaem Moer haer onghenadigh' handt
Int kinders bloedt seer fellijck te bevlecken,
Des wreedtheyts Moer meucht ghy wel self bestrecken.
Is nu de Moer hier wreedtst, of liefde t'kint?
T'kint is verhardt, ghy Moer ooc wreet gesint.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
Dat nu den wolf voor schapen neem de vlucht,
Iae Eycken hard' in plaetse van hun vrucht
Dat daer op nu Orangien-appels groeyen,
Tijdtloos en schoon oock op den Elsen bloeyen:
Dat Amber vet en claer oock sweere staegh
Wt schorssen groen van Tamarissen laegh:
Laet d'uylen nu met Swanen wed-spel houden,
En Tityr zijn Orpheus in de Wouden:
En oock in mids Dolphinen [†]Arion,
Die in de Zee soo constich spelen con.
O mijn Boer-fluyt, begint voor alle dinghen
Op sijn Menaelsch met my nu versen singhen.
Dat alle dingh tot Zee moet worden saen,
En midden oock al t'saem daer in vergaen:
Ick seg' Adieu u voor een laetste groeten,
O Bosschen al, nae dat ick hebbe moeten
Nu derven dus de schoone Nysa straf,
Sal werpen my in diepe golven af
Van d'hooghste rotz tot in de locht verheven.
O Nysa dan, ick stervend' wilt mijn leven,
Als laetste gift die ick u oyt en schanck,

[#]Medea.

[†]Arion constich vedelaer, de schippers om sijn ghelt hem meynende dooden, spranck in Zee, werdt door sijn soet spel van den Dolphinen te lande gevoert. P.m. lib. 9. cap. 8. Plutarch. tom. I. int Gastmael der seven Wijsen.

Aennemen doch van dijn Damon in danck.
Nu, o mijn fluyt, houdt op, wilt meer geen dingen
Op sijn Menaelsch met my nae desen singhen.

DEN POEET.

Dit Damon sanck met grooten druck verseert,
[†]Pierides nu hoeft wel dat gh'ons leert
Alphestvei antwoord' vry ongheloghen,
Want wy doch al, niet alles en vermoghen.

[†]Muses heeten Pierides, na den bergh Pierius in Macedonien, non omnia postumus omnes.

ALPH.

Belesen ons nu Toover-water bringt,
Blom-cranskens sacht hier om den Altaer wringt,
Vet ijser-cruyt, en [‡]Manlijck wieroock t'samen
Daer op verbrandt, op dat ick nae t'betamen
Verandren doe van Daphnis mijnen Man
De sinnen gants onstaed in liefden: dan
Niet mijns ontbreeckt hier toe nae mijn begeeren,
Dan slechs een vers om daer med' hem besweeren:
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen uyt der stat.

[‡]Manlijck wieroock is eenich soo ghedropen als clootkens, leest Plin. lib. 12. cap. 14. Want niet bruyckte men in offer dan manlijc.

Van Hemel wel de Toover-versen moghen
Doen dalen af de Maen, en door t'vermoghen
Van versen, Cirre als hier in hoogh gheleert,
[#]Blyfft wel sijn mackers heeft verkeert.
De coude Slangh in beemden wordt ghebroken,
Als over haer soo versen zijn ghesproken.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen uyt der stat.

[#]Sy nopen d'Aspide in Itali, met een riet, en spreken woorden, dan breken soo veel litten als t'riet knopen heeft.

Voor t'eerste, siet, tot dryderhande stricken
Bereyden wy u, Daphnin te bestricken,
Dryverwich oock, ten derde mael ick draegh
Dijn Beeldt rondtom den Altaer, en behaegh
Met Godlijck eer u soo, want in oneven
Ghetal altijdts de Goden vreucht aencleven.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van der stat.

Met zeelen dan dryverwigh wilt nu knopen,
Iae binden wel met dryderhande knopen:

Amaryllis, ay wilt doch binden vast,
Met eenen oock daer op te spreken past
Nae recht gebruyc des swarte Consts verstanden
Dees woorden, siet ic knoop hier Venus banden.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.
In g'lijckerwijs als t'sachte slijc wort stijvich,
En t'harde wasch daer teghen weeck en drijvich
By eenderley hier vlammend' heete gloet
Dat in mijn liefd' oock Daphnis worden moet
So stijf en vast: maer daer van huys verflouwen
In liefden heel tot eenigh' ander vrouwen:
Stroyt sout en meel, en brandt de Lauren teer
Met swaeflich crijt bestreken: want my seer
Brant Daphnis quaet, den Lauwer hier voorhanden
Ick op sijn Beeldt met solfer-vyer sal branden.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.
Alsulck een liefd' ooc Daphnin moet bevangen
Als jonghe Koe, die loopt met groot verlanghen
T'verloren kudd' al soeckend' over al
In Bergh en Bosch, niet denckend om naer t'stal
Te gaen, maer blijft vermoeyt den nacht langh tegen
Beeckwater claer int groen aldaer gheleghen:
Alsulck een liefd' uytsinnich onberaen
Moet houden hem in banden oock ghevaen,
En dat alsdan gheen sorgh' en zy gheresen
In my, om hem sijn smerten oock ghenesen.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.
Meyneedich hy, die my heeft dus bedroghen,
My voortijdts liet dees cleeren uytghetoghen,
Die my van hem als panden zijn seer waerd,
Ick schenck u dan dees panden voort, o Aerd',
En legtse, siet, hier onder dorpel neder,
Op dat sy my doen Daphnim hebben weder.

Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.
  Dees cruyden al, die giftich zijn en schadich,
Wt Pont', alwaer veel sulcke wassen stadich,
My Meris self eens gaf: en heb ghesien
Dat Meris dicks, hem door de cracht van dien,
Heeft Wolf gemaeckt, en liep in bosschen schuylen:
Ick sach hem dicks verwecken uyt de kuylen
Der graven diep, de zielen: jae en dan
Sach ick den oegst en t'koren hem oock van
Een Acker-veldt tot op een ander voeren,
Door dingen vreemdt die swarte Const beroeren.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.
  Wilt d'asschen uyt, o Amarylli, brenghen,
En over t'hooft in bloeysaem vlieten swinghen
On omsien: want dan sal ick Daphnim vast
Daer door terstont aenveerden, hy en past
Op Goden geen: mijn Toover-versen crachtich
En acht hy maer als dingen swack onmachtich.
Doet doch soo veel, mijn Toover-versen, dat
Ghy Daphnim t'huys doet comen van de stat.

DE VVOORDEN AMARYLLIS.

  Siet d'asschen daer gemaect van beefsche vlammen,
Ghenomen haer te danck om niet vergrammen
Ghewijdd' Altaers, dewijl' ick heb ghetoeft
Te saemlen, oock t'wech-draghen alst behoeft,
Gheeft dat wy doch hier van wat goets becomen.
K'en weet ghewis niet watter van sal comen,
Dat Hylax hier dus op den dorpel bast:
Ist g'looflijck oock? comt hy? oft zijn soo vast
De minnaers blindt inwendich dat sy dencken
Hun droomen waer te zijn, of wat sy dencken?
Ghenoech, hout op mijn Toover-versen wat,
Siet Daphniscomt nae huys nu uyt de stadt.

Achtst' Boer-lieds eynd'.

Neghenst' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Met droefheyt claeght hier Meris tijdts beswaren,
En sijn Menalcks onspoet: doch op den wegh
Pordt Lycid' hem om singhen: Maer ontsegh
Doet hy opt laetst', en onschuldt op sijn Iaren.

LICIDAS. MOERIS.
Waer draghen dy de voeten, Meris? secht,
Ist soo den wegh u leydt, naer tstadt toe recht?

MOER.
O al te langh, wy Lycida, ghebleven
Ter Weerelt zijn, om dat wy nu beleven
Iae t'gheen wy noyt beducht en hadden: want
Besitter vreemdt nu van ons eyghen lant
Te spreken vry tot ons, dit zijn mijn erven,
Ghy Meesters oudt, verhuyst, ghy moet se derven.
[#]Och d'avontuer verandert alle dinck,
Verheert te zijn dus van een vremdelinck,
Wien ick bedroeft dees Bocken cleyn toe seynde,
T'welc (wensch ic) hem ten besten niet en weynde.

[#]Sots omnia versat.

LYCIDAS.
Ick heb ghewis hier voortijdts wel ghehoort
Dat (van een zijds daer dese heuvels voort
Van langher handt oprijsen, tot daer weder
Sy d'ander zijd' allencx afdalen neder
Ten water-cant, tot aen den ouden bueck,
Waer van den top gheschonden is door brueck)
Hier uwen vriendt Menalc fraey plach te singen
Wel alderley ghedichten van u dinghen.

MOERIS.
G'hebt wel ghehoort, u is al recht vertelt,
Wijdt liep t'gherucht hier van: maer sulck ghewelt
Nu hebben recht, o Lycid', ons ghedichten,

Bysonder, laes! hier onder Mars beslichten,
Ghelijck men seght Chaonis Duyven doen
Wan op hen comt den Arent vallen coen.
De slincksche Kraey' van op holl' Eyck gheseten,
Had sy my niet waerschouwing doen voor weten
My doch t'ontslaen van dees nieu twisten groot,
Ick Meris, oock Menalc al waren doot.

LYCIDAS.
Ay, hadder oock in yemandts sin van allen
Soo boos een daedt te doen oock mogen vallen
Ons waren dan, eylaes! berooft al by,
O vriendt Menalc, ons vreuchden al met dy.
Wie songhe dan den Nymphen? wie sou stroyen
Nieu bloeyend' cruyt, en d'aerd' alsoo vermoyen?
Wie dan had doch met groent' al omghestaeckt
Den Bornen claer, en daer rondtom ghemaeckt
Een schaduw' coel? wie hadd' oock singen mogen
Die Dichten schoon, die ick (doe ghy ghetogen
Corts waert om sien ons wellust Amarijl)
Stil swijghend' u ontstolen heb terwijl.
Dees Geyten hier doch weydt in mijn afwesen,
O Tytir, want onlanghen tijdt salt wesen,
Den wegh is cort: en als sy zijn gheweydt,
Te water drijft: maer wacht, soo ghyse leydt,
Den Geyte-bock niet op den wegh t'ontmoeten,
Want hyse mocht met hoornen quetsich groeten.

MOERIS.
Of die ons nu veel liever songhe t'Liet
Dat Menalc sanck van Var', al wast noch niet
Gheheel volmaeckt: O Var', om dijn behaghen,
De Swanen [#]wit al singhend' sullen draghen
Hoogh uwen naem tot boven by t'ghestert,
Indien dat blijft en onbeschadicht werdt
Ons Mantu': och wee Mantua! dat truerich,
Cremona zijt ghy al te nae ghebuerich.

[#]By swanen, verstaet Poëten.

LYCIDAS.

G'lijck int gemeen altijt dijn swermen Byen,
Den Yepen daer int Eylandt Cyrnus #vlien,
Soo moeten oock van Claver sat te vollen
V Koeyens eurs met melck al zijn gheswollen,
En soo moet ghy tot singhen zijn ghesint,
Dus hebt ghy ons nu wat, wel op, begint:
Want t'hebben self Pierides goetjonstich
My oock ghemaeckt tot eenen Dichter constich:
Ick maeck en singh oock wel ghedichten vry,
En d'Herders my sulcx tuyghen dat ickt zy,
Doch derf ic niet veel g'loofs daer noch toeleggen:
Want noyt ghedicht men my en heeft sien seggen
Dat weerdich was tot Cinn' of Varilof:
En oock midtsdien mijn stems-geluydt soo grof
Maect een getier, men mocht dan licht my wanen
Te zijn een Gans, in mids claer-stemsche swanen.

#Cyrnus is Corsica.

MOERIS.

Daer ben ick vast me doende: doch ick moet
Besinnen my al stil in mijn ghemoet,
O Lycid', of ickt mochte zijn ghedachtich:
Selfs dit ghedicht en is oock niet verachtich:
O Galate', comt uyt de baren snel,
Want wat is nu aldaer voor lust en spel?
Hier ons vermaeckt den purper lenten bloeyend,
Hier Humus #plant ontrent de Vlieten vloeyend'
Al veelderley schoon blomkens soet gheheel:
Hier over hanght de kuyl een wit abeel:
Wijnstocken oock, wiens rancken buygen lichtich,
Bevlechtend hier met coele schaeuwen dichtich:
Dus comt dan hier, o Galate', en vaet
By ons dees vreucht: maer ginder smijten laet
Met fel gheraes de vloeden teegh de stranden.

#Humus, d'Aerde.

LYCIDAS.

Maer twy neemt ghy de versen niet voorhanden

Die ick alleen u singhen hoord' opt pas
Doe't in der nacht soo suyver Maenschijn was,
K'heb in onthoudt des reghels stem ghemeten,
En waren my de woorden niet vergheten.

MOERIS.

O Daphni, twy #siet ghy den opganck aen
Der teeckens oudt? siet daer voorhenen gaen
T'ghestert' alree des Dions #Cesar claerlijck:
Ghesterte daer den Acker-oegst vruchtbaerlijck
In overvloedt verblijdt door soude zijn:
En oock de Druyf int Son heet wederschijn
Op heuvel hoogh een roode verw' aencleven.
O Daphni, entt Peirboomen, en u neven
Die sullen t'oeft daer plocken af hier na:
'Siet, oudtheyt neemt wech alle dinghen, ja
'Selfs oock den gheest: my heught ick Somerdaghen
#Heet Sonnich lanck doorbracht in groot behagen
Met singhen, oock met Dichten, als ick maer
Noch was een kindt: doch my nu t'eenegaer
Vergheten zijn de versen: en daer boven
Is sels den voys van ouden my ontstoven.
Iae Meris is al heesch, om dat misschien
De Wolven hem eerst hebben aenghesien:
Doch sal Menalc al dicks genoech voortbrengen
Ghedichten schoon, en u ter eeren singhen.

#Twy is waerom.

#Dione is Venusmoeder, en van Venus comt Cesar, daerom Dions Cesar.

#Omnia sert aetas

LYCIDAS.

Ontschuldend' u, ons liefden drijft ghy wijt:
Doch over al de vloeden nu ter tijdt,
Siet, zijn ghestilt: en om u t'samen swijghen
De winden al, die maer sacht morrich hijghen,
En wy alree zijn t'halven weghe schier,
Bianors graf begint verschijnen hier:
Hier daer wy vast de Boeren besich vinden
Met loovers dicht in schooven toe te binden:

Laet ons nu doch, o Meri, singhen, lecht
De Geyten af: by tijdts wy comen recht
Noch t'saem in Stadt: en vreesen wy dat teghen
Den avondt, eer in Stadt wy comen, reghen
Den nacht ons mocht by brenghen, effen wech
Al singhend' wy dan moghen gaen: den wech
Verdriet te min: en op dat wy soo lichtich
Met vreuchden gaen, ick sal dit last ghewichtich
Terwijlen dy afnemen van het lijf.

MOERIS.
Soon, bidt niet meer, maer gaen wy daer ons stijf
Den noodt toe streckt: wy sullen bet met eeren
Noch singhen eens als hy sal weder keeren.

Neghenst' Boer-lieds eynd'.

Thienst' Ecloga, oft Boer-liedt.

Inhoudt.

Van Gallo hier veel droeve clachten blijcken,
Dat Lycoris volght ander, en hem laett:
In Bosschen hy wilt woonen: want ten baett,
(Seyt hy) elck moet der liefden crachten wijcken.

GALLUS.
Voor t'laetste noch, o Arethusa, ghy
G'henght doch u hulp in desen arbeydt my,
Noch eenich vers moet mijnen Gallo wesen
Ghedicht, een sulck dat Lycoris mach lesen.
Want wie mocht Gall' ontsegghen eenich Liet?
Alsoo en moet Doris vermoghen niet
Sijn bracke vloet en d'uw' in een te paren,
Als gh'ondervloeyt de Sicanosche baren:
Wel op, begint de liefden al vol vlijt,
Van Gall', ons doch laet singhen nu ter tijt:
T'wijl mijn camuysd' en locte Geyten scheeren
De topkens teer, en hen alsoo gheneeren.
Wy singhen niet de doove, want hier al
De Bosschen doen antwoord' in wederschal.
  Wat velden soet, of wat voor boom lust-wouden
V mochten doch Dryade meyskens houden,
Te comen niet, by Gallum sonderlingh,
Als hy door liefd' onweerdt alsoo vergingh?
Noch Pindi, noch Parnassi hooghe clippe,
Noch oock de born' Aoni Aganippe
Vertoeven u gheensins en deden: maer
De Lauren, oock de Tamarissen daer
Beweenden hem, en hy daer onder-leghen
Een eensaem rotz, hem hebben, uyt beweghen,
Pijndrich Menael, en t'vriesich cout ghesteent
Lycei self oock jammerlijck beweent.
  Hem stonden om veel schaepkens als beclagend,
Want sy ons geen quaet hert ooc zijn toedragend,

Dus en laet dy, o ghy Godlijck Poeet,
De sorghe dan des kudden niet zijn leet:
Adonis schoon ginck self in groene weyden
Lancx canten groen der vlieten schapen weyden.
De Schapers oock, traegh Ossen-drijvers met
Menalc alsnoch van Winter-eyckels vet,
Dees quamen al: O Galle, was elcx vraghen,
Van waer comt sulck een liefd' u dus te plagen?
Apoll' u oock by quam, en seyde haest,
O Gall', hoe zijt ghy aldus seer beraest?
Lycoris doch, u sorgh en toegheneghen,
In Leghers fel is door besneeude weghen
Seer wijdt van hier een ander nae ghegaen.
Met boerigh' eer #om t'hooft quam ooc Sylvaen,
En schudd' al vast ghebloeyde tacken bladich,
En Lelys groot: selfs Pan den Godt Arcadich,
Die saghen wy gheschildert comen bloot
Met besien bloegh van vlieren meni-root,
En seyd' aldus: wat mate salder wesen
'In dit ghequel? de liefd' is sulck van wesen,
'S'acht gantslijck niet sulck minnaers lijden doch,
'Noch wreede liefd' van droeve tranen, noch
'Van vlieten gras, noch bye van Claver, waren
Noch noyt versaedt, noch dertel Geyt van blaren.
Doch sprack aldus den Minnaer droef verseert:
O ghy alleen, Arcaders, wel gheleert
In singhens const, ghy sult namaels verhalen
Op u gheberghts al mijnder liefden qualen.
Maer och hoe sacht dan sullen rusten mijn
Ghebeenten stil int graf, indien dat dijn
Pijp eenich tijdt mijn liefden mach vertellen
Och waer ick een gheweest van u ghesellen,
Kudd'-wachter een, of rijp Druyf-leser, t'zy
Of Phyllis, of Amyntas vyer #in my,
Of ander noch al dolder waer ontsteken
Amynt' is bruyn: doch worden niet versteken

#Eere bediet hier crans.

#Vyer, bediet hier liefde.

Kraeckbeyer, noch de violette swert,
Hy laghe dan met my op't cruyt onherdt
Tusch Wilgen groen daer onder swacke rancken.
Iae Phyllis sou my lesen bloeme cransen,
En Amynt' sou ons singhen menich fout.
O Lycori, hier zijn claer Bornen cout,
Hier beemden sacht, ooc hier de groen lust-wouden,
Ick sou met u wel willen hier verouden,
En brenghen door, hier al mijn levens tijdt.
Doch liefde dol in Martis wreeden strijdt
Houdt my besorght met herten als in banden
Tusch pijcken daer, en midden krijgh-vyanden.
Ghy herde, siet nu wijdt van t'Vaderlant
On my alleen, by couden Rhijnschen cant
Den Alp besneeut: och waert my geen behoeven
Te g'looven sulcx, noch u soo veel te proeven
T'swaer coude: want ick vreese vorst en ijs,
Die mochten wreedt (eylaes! tot mijn afgrijs)
Voetplanten teer, dy quetsen of vervriesen.
Nu sal ick dan gaen ballinckschap verkiesen,
Chalcidisch [#]wijs' al mijn versen ghedicht
Ick opt Sicilsch stroo Herder-pijpken licht,
Nabootsen sal. T'is wis, ick sal verholen
Gaen houden my in Bosschen en in holen
Der Dieren wildt, daer lijden mijn verseer:
Op schorssen glat der jonghe boomen teer
Ick snijden sal mijn liefden: wilt oock passen
Mijn liefden dan, op met t'gheboomt' te wassen.
Menael vermenght met Nymphen sal ick sien,
En Swijnen wreedt daer jaghen boven dien:
Gheen couden fel en sullen my afbrenghen
T'Partheensche bosch met honden al t'omringen:
My dunckt ick loop alree daer henen licht
Lancx rotsen steyl en galm-bosschen dicht:
Den Partschen boogh gehoornt my oock t'wijlen
Te crommen lust, nu met Cydonsche pijlen,

[#]Euphorion Poeet.

#Soo veel oft waer mijns rasens een artsny:
Iae even g'lijck der liefden Godt, of hy
Van langer handt met menschen qualen smertich
Nu had gheleert te wesen wat barmhertich.
#Maer wederom boom-Nymphen nu, noch ghy
Noch u ghesangh mach meer behaghen my.
Herwijckt elck bosch, want mijn arbeydich quellen
En can al niet verand'ren doen den fellen:
Al dronck ick uyt mids-coude al Hebri vloet,
K'en kond' in my niet blusschen uyt sijn gloet:
Al wild' ick oock van al de Winter vlaghen
T'sneeuwater self van Scythons bergh verdragen:
Al weyd' ick schoon oock onder t'Kreeft ghestert
De kudden dan in Ethiop', alst wert
Ten heetsten: soo dat Liber aen den hooghen
Olmboom moet van hitten al verdrooghen.
#De Liefde doch hier alle dingh verwint,
Te wijcken haer, laet ons oock zijn ghesint.
#T'wert al genoech, o Godsaem ghy Pieriden,
Dit dijn Poeet nu t'hebben op dees tijden
Ghesonghen al, terwijlen hy hier sit
Kaeskorvens vast en vlecht van maluw' wit
Die noch is cleen: maer ghy sult doen vermeeren
T'voorsonghen Dicht, jae Gall' ooc al ter eeren:
Gallo, wiens liefd' elck uer in mijn ghemoet
Wast als groen Els ten nieuwen Lenten doet.
Staen w'op, de schaeuw den sanghers pleecht te schaden,
Genevers schaeuw oock hindert, swaer beladen
Doch schaeuw de vrucht: Nu satte Geyten gaet
Nae huys, trect heen, want Hesper comt, t'is laet.

#Artsny Medicijne.

#Hy wisselt onstadich sijnen sin.

#Omnia vincit amor.

#Sluyt-reden.

Eynd' des thienst' en laetsten Boer-lieds Virgilii Maronis.

Georgica, Dat is, Het Landtwerck

Pub. Virgilij Maronis, Prince der Latijnsche Poëten.
Nu eerst in Rijm-dicht vertaelt, door K.V. MANDER.

T'Amsterdam,
CI□. I□. XCVII.

T'eerste boeck.

Inhoudt.

Hoe Boer oock moet op s'hemels fackels letten,
Om Ploeghen als om Zaeyen rechter tijdt,
Dat Ceres mach by hem beclijven wijdt,
Daer van singht hier den Poeet seker Wetten.

#Wat blijd' en vet des Ackers-oegst zijn doet,
En onder wat ghesterte dat men moet
(Mecenas heer) omkeeren t'landt met ploeghen,
Wijnstocken teer aen Olmboomen voeghen:
Wat sorgh' en vlijt te draghen men behoort
Voor Ossen sterck: en hoe men oock soo voort
Cleyn ander Vee bequaemst al sal opvoeden:
Oock wat de Byen ghesparich noch bevroeden,
Beginnen sal ick singhen nu in Dicht.

#Voorstel, van t'gansche werck.

#O alderclaertst' Hooftlichten die verlicht
De Weerelt wijdt, en doet ghelijcklijck beyde
T'afloopich Iaer van Hemel, hier gheleyde:
O Liber, #oock O Ceres, voedigh ghy,
Ist ymmers door u goetheyt comen by
Als dat d'Aerd' ons ghewisselt hebben soude
Den Eyckel slecht van den Chaonis Woude,
En dat, in een rijp' are vol en vet,
En †Achelops dranck oock te menghen met
Der Druyven vocht, het welc ghy hebt gevonden:
O‡Faunen, ghy die willich t'allen stonden
Den Boeren doet bystandich u bevrijt:
O Dryad', oock ghy Boome-meyskens zijt
Ghejonstich my, staet my by uyt ghenaden,
Ick singhe doch u gaven en weldaden.

#Aenroepen Den Poeet meynt Son en Maen.

#Liber is Bacchus.

†Acheloys is water.

‡Faunen Bosscher Goden.

O Neptun', oock die met den Drijtandt groot
Sloeght d'Aerd', en brocht eerst voort uyt haren schoot
T'hooghmoedich Peerdt: En zijt niet uytgesondert,
#Bosch-bouwer ooc, voor wien altijd dry hondert
Ionghe Ossen wit afscheeren t'elcken cant
Den haghen vet, in †Chea dat Eylant:
Schaephoedsche Pan, wilt t'Vaderlant verlaten,
En *Lycea t'lust-woudt: comt t'onser baten,
O ‡Tegeaer, t'zy wat ghy sorghe draeght
Voor dijnen bergh Menal': comt wijse maeght,
O ghy Minerv', Olijf-vindich ghepresen:
Ooc †kint, die eerst t'crom-kouter hebt gewesen.
‡Sylvaen die draeght een wortel-spruytken teer
Van een Cypres, comt staet ons by: oock meer
Comt t'samen al ghy Goden en Godinnen,
Die't Ackers-huld u weerdicht te besinnen,
Die vruchten men opvoedt uyt sammich zaet,
Met Hemels-vocht ooc vochtich vroech en laet:
#En ghy voor al te mael, o Cesar machtich,
Van wien de saeck' al heel is noch twijff'lachtich
Welck Goder tot u eens ontfanghen sal,
Of ghy u sult verkiesen over al
Den Steden hier versoeck te doen sorgvuldich,
Of den voorstandt van den Aerdbodem huldich
Soo dat u gantsch de Weerelt kenne van
Onweer en vrucht te zijn heerschapper dan:
Dijn slapen beyd' omcranst zijnd' en bevanghen
#Met moeder Myrth': of dat ghy noch aenvangen
Sult van de Zee, die woest is, groot en wijdt,
De Heerschappy en Godtheyt met der tijdt:
Op dat alleen u alle Schippers eeren,
En dat daer by Godsdienstich tot u keeren
Dat uyterst' Noort, verr'*Eylant Thule mocht:
En Thetis dy tot eenen swagher cocht,
V ghevend' al het water dies te loone:

#Kristens.

†Chea light in de Zee Egeo.

*Lycea, Tegea en Menala, berghen in Arcadien.

‡Tegea, stadt in Arcadien, van waer Pan

†Triptoleme oft Osyris, vond t'kouter.

‡Silvaen Godt der Bosschen.

#Cesar wordt van den Poeet als eenen Godt aengeroepen.

#Myrthe toeghewijt Venus, van wien Cesars gheslachte was, daerom hier moedersche Myrthe.

*Thule is Yslandt.

Of liever noch als een nieu Sterre schoone,
V voeghen by de traghe Maenden wilt,
Daer open dy is plaets ghelaten milt
Tusch Erigon en Waegh die daer volgt achter:
Siet Scorpioen self brandich dy verwachter,
Te samen crimpt sijn langh' armen al heel,
En laet u meer, als een recht Hemelsch deel
In somm', hoe't zy, de swarte helsche wooningh
V nimmermeer verwacht tot eenen Coningh,
Heerschappens lust soo grouw'lijck en soo fel
En laet in dy niet comen: al hoewel
Dat Griecken prijst soo seer d'Elysi velden
Voor vreuchdich ding, en wilt daer toe niet helden,
Al wilde niet Proserpin' oock van daer
Als wederom de Moer quam eysschen haer.
O Cesar, nu ons stout bestaen wilt eenen,
Voortganck seer licht door goe toejonst verleenen:
G'leydt ons als Godt, met my ontferm' u doch
Der Boeren hoop, die nae t'behooren noch
Den wegh te gaen hun noodich niet en kennen:
#En t'wijl ghy zijt op Aerd', u wilt ghewennen,
Door g'loft' en bed', allencxkens hulp te doen:
#Int Lenten tijdts vernieude schoon saeysoen,
Als t'coude vocht van't graeu gebergt gedropen
Ten dale loopt, en dat de cluyt' haer open
Doet, als verrot, door Westen windt Zephier,
Te suchten haest beginnen laet den Stier
Dan onder t'jock den ploegh gedruct ooc sincken
Ter aerden in, dat t'kouter schoon mach blincken
In voren diep, gheschuert van vuylen roest.
Een sulck ghesaey voldoet wel in den oegst
T'begeert en wensch van eenen Landtman gierich,
Dat twee mael heeft ghevoelt de Sonne vyerich,
T'coudt oock twee mael: soo sullen in den tas
De Schueren dan, doorbreken van t'ghewas.
Maer eer wy d'aerd' eerst onbesocht gaen keeren,

#Aenroeps eynd'.

#Boer-onderwijs begin.

En snijden door met t'ijser, kennen leeren
Eerst moeten wy sorghvuldich t'onderscheyt
Locht, Aerd', ghestalt', en oock gheleghentheyt
Der plaetsen, al verscheyden overlegghen,
Wat yeder landt wil lijden of ontsegghen:
Want t'koren hier wast milder, daer den Wijn:
In ander oort, wil t'jongh gheboomte zijn,
En t'gras van self: En condy niet aenschouwen
Hoe [#]Tmolus bergh met sijn rondtom landouwen
Ons hebben doet saffraensche reucken? oock
Hoe't [#]Elphen comt van Indi? maer t'Wieroock
Hoe dat comt uyt de sachte Sabaey erven?
[#]Chalibes naeckt, hoef' Yser doen verwerven?
Hoe t'giftsche Pont, Castorea en Epyr
Behouden prijs en eer, om dats' ons hier
Die Eliaensch' schoon Meerijen voortbrenghen?
Natuer heeft, siet, van oudts af willen g'henghen
Haer wetten dus, als eeuwich vast verbondt,
Op plaetsen recht, soo hier soo daer terstondt,
Doen steenen eerst te werpen hier begonde
[†]Deucalion in s'weerelts ydel ronde,
Daer Menschen zijn van comen, t'hard' geslacht.
Wel op nu dan, de stercke Stiers met cracht
Met d'eerste nieu Iaer-maenden stracx wilt setten
Te keeren, om het landt dat eenen vetten
Aerdgrondt in heeft, dat den stof-somer kockt
Met rijpe Soyn, en soo de cluyten crockt:
Maer ackers schrael die vruchtbaer vetheyt falen:
Ghenoech sal zijn alleenlijck op te halen
Met dunne vor' in den [‡]Acturus tijt,
Alsoo wordt dan t'vet landt sijn oncruyt quijt,
Welck mocht gequel aen doen sijn blijde vruchten
Alsoo en sal oock t'magher niet ontvluchten
Sijn weynich vocht, dat wel te houden dient.
Ghedoogen sult ghy selfs, als Ackers vrient,
T'gheschoren veldt, om t'ander Iaer te rusten,

[#]Timolus, bergh in Lidien.

[#]Elphen is yvoir.

[#]Chalibes, een volck in Ponto oft in Spagnien.

[†]Deucalion Coninc van Thessalien, die t'volck in een Sentvloet op Parnassus vergaderde, en herbrachtse van hun hardt rou wesen tot menschlijck stilleven door heylighe Wetten en Godlijck verbondt.

[‡]Een ghesterte, den Beyrensteert oock gheheeten, opgaende den 13. September.

Alst is vermoeyt, oock stercken en verlusten
Met rottich slijck: of t'Iaer zijnd' al verjaert,
Zaeyt terwe blond daer ghy eerst hadt vergaert
Dit grove zaedt met reutelighe #schocken,
En viesen teer, oock daer ghy ginckt af plocken
Van bitter hopp' het swack en ruysschend' stroo.
Maer vlas verdrooght den Acker, effen soo
Oock Haver doet: en mankop die besapen
Ons dooghen comt met een verghetich slapen.
#Maer Iaerlijck t'werck verlicht, indien ghy niet
V schaemt noch moeyt' te doen u en ontsiet
Den schralen grondt met vet mis te versaden,
En d'asschen vuyl oock niet en wilt versmaden
Te stroyen uyt opt uytgheteirde landt:
Dus en door vruchts verwissen over handt
Dun d'Ackers dan wel rusten in benoeghen,
Oock haren aert crijght d'aerde sonder ploegen.
En dickwijls niet en schadet, maer het baett,
Dat men somtijdts in dorre velden laett
#Den stoppels licht met vlam ontsteken craken
Waer by dat sy verholen crachten smaken:
Of crijghen soo een vetheyt, oft gheweert
Wordt al t'ghebreck, of t'quade vocht verteert:
Of d'hitte ontsluyt veel toeghestopte weghen,
Daer t'nieu gewas door vocht crijght, ja of tegen
Stof-reghens dicht toesluyten d'aders vast:
Of oock om niet door t'coud' doordringich last
Des Noorden-windts te wesen overwonnen,
Of dat oock niet en gae der sneller Sonnen
Cracht al te diep inwaert met hitten fel.
Hy help oock veel den Ackers, die daer wel
†Cluyten onnut met egghen breeckt, en horden
Daer over sleypt: jae niet en sal hy worden
Van Ceres blond uyt t'hoogh Olympi troon
Hier aenghesien vergheefs en sonder loon:
Selfs oock die dweers de ruggen van de cluyten

#Schocken zijn schellen, vlas, haver en heul mageren t'lant.

#Dry dingen beteren tlant, vrucht wislen, missen, en driesch legghen.

#In magher landts stoppels en ruyghte tvyer sicken vorderlijck.

†Braeckcluyten breken met eggen en sleypen met horden, oock lancx en dweers ploeghen, helpt seer de vruchten.

Herbreeckt te mids met sijnen ploegh: ja buyten
Dat hy dat eens had eensins omgheploeght,
Int eynd' hy hem daer over wel benoeght:
'Want die met vlijt en menichvuldich bouwen
'Heerschapt sijn landt, ten sal hem niet berouwen.
O Acker-volck, bidt oock met goet verstant
Om [#]somers vocht, en om schoon winters: want
Des winters stof maeckt spelt' en ackers blijde.
Mysia t'landt en roemt te gheenen tijde
Van beter bouw: Gargar' en is oock van
Den goeden oegst soo niet verwondert, dan
Alst t'swinters droog is tot een vreuchdich maeyen.
Wat segghen sal ick doch van die nae t'zaeyen
T'zaet stracx vervolgt, zantheuvels onnut spreyt?
En over sijn ghesaey een beke leyt,
Als landen oock ghewas van hitten broeyen,
Het water welck al ruysschend' af comt [#]vloeyen
Door clipschen wegh al vol van keyen glat
Lancx grepkens lockt, soo temperende nat
Sijn Ackers al, die dorr' en dorstich waren?
Wat ooc van hem, die, op dat niet swaer aren
Den halmen swack, en breken al in twee
Van t'overvloedt ghesaey door t'cleene Vee,
[#]De groese doet gheplockt zijn en gheschoren
Alst noch is jonck, niet hoogher dan de voren?
En oock op dat t'ghesaey niet wech en spoel,
Die t'water (welck hoogh wast, en in ben poel
Ghemeen vergaerd) doet elders henen sluypen,
En oock van t'zant (dat altijts dorst) versuypen,
In Maenden meest te sorghen als de Vliet
Soo overloopt haer sponden, en uytgiet
T'slijck hier en daer, door goten laeu die't lossen?
[†]Al valt dus swaer voor Menschen hier en Ossen
Het Acker-werck, soo't diet besoeckt wel weet,
De Gansen noch die moeyelijck zijn doen leet,
Daer toe van uyt den water [‡]Strymon Cranen,

[#]Vochte Somers en drooghe Winters ghepresen.

[#]Van t'ghesaey te wateren.

[#]Groese, t'eerste jonck korencruyt, van de schapen laten af eten, waerom.

[†]Landneeringher moeyt' en onspoet.

[‡]Strymon, vliet of poel tusch Macedonien en Tracien.

Die comen by oock om al t'landt t'ontgranen.
Cicorey wildt met bitter wortels set
Haer daer, en t'schaeuw' al dickwils seer belet.
Den Vader selfs heeft niet ghewilt voor desen
Dat t'Boeren-ampt ghemacklijck soude wesen,
[#]Met const' eerst t'landt te roeren hy begreep,
Met sorgh' hy scherp der Menschen sinnen sleep:
Hy wilde niet dat hun de Menschen hadden
In sijnen tijdt door luyheyt te vervadden:
Voor Iovis nam gheen Boer in sijn gheweldt
Oock eenich landt, t'stondt niemant vry het veldt
Te deelen af, noch scheyden met landt-palen:
[#]Elck int ghemeyn mocht reyken vry en halen,
En d'aerd', hoe wel versocht van niemandt noch,
Bracht willich voort van self wel alles doch.
Vergift gaf hy daer naer den swarte Slanghen,
[#]Den Wolven hy beval den roof te vanghen,
En oock de Zee bezeylen hy verdroegh,
Den Honich hy wech van den bladers sloegh,
Nam wech het vyer den menschen tot vercouden,
Wijnvlieten soet die liet hy oock ophouden:
[#]Op dat allencx ghebruyck soo mocht door noot
Lanck peynsend', uytgeparst gaen baren bloot
Verscheyden const, met neerstich scherp vercloecken
Dat men met ploegh het cruyt des korens soecken,
T'verborghen vyer uyt keysel-aders mach
Doen comen voort, en springhen met den slach.
Die voelden eerst de vlietsche waterstroomen
De Schuyten hol gemaeckt van Elsen-boomen:
[†]Doe oock begonst den Schipper over al
Slachacht hoe veel dat Sterren in ghetal
Een teecken yet bewijsen mochten t'samen,
En voeghde daer oock by alsoo wat namen,
[‡]Als Pleiadas, Hyadas en Arcton,
Van schijnsel claer, den Beyr van Lichaon.
[*]Doe heeft men eerst de stricken gaen versieren

[#]Iupiter vondt eerst t'Landt bouwen. Hy wou niet dat de menschen luy waren.

[#]D'eerste Weerelt ofte t'Lusthof.

[#]Verstaet van de straffe om de zonde.

[#]Verscheyder consten oorspronck.

[†]Schippers d'eerste sterre-kijckers.

[‡]Pleiadas is seven ghestert'.

[*]Verscheyden Iachten begin.

Den lijm oock, om bedrieghen wilde Dieren,
T'omvangen oock met Honden Wouden dicht:
#D'een overwerpt een wijde Vliet al licht,
T'worpner soud' hy te gronde gheern setten,
En d'andr' treckt uyt Zee al nat sijn netten.
#Doe ginck men eerst het ijser temp'ren herdt.
De dunne plaet des †Saeghs ghevonden werdt.
Want voormaels maer de menschen plomp van zeden,
Met beytels t'hout lichts clievend' door en sneden:
Al veelderley ontstonden consten t'sint.
'Den arbeydt #staegh, siet, alle dingh verwint,
'Porrend' armoed' oock in de harde saken.
‡T'was Ceres die de sterftijts' wijs quam maken
Met ijser eerst, d'aerd' om te keeren plat,
Alst heylich bosch *Dodona en wilde sat
Niet maken meer den Mensch, maer dat ontseyde,
En dat eylaes, hem nu ontbraken beyde
Haeg-appels wildt, en Eyckels, wie't misnoegt:
By t'koren stracx hem ooc een swaerheyt voeght,
Dat eenen brandt seer boos soud' al doorknagen
T'stroo-halmen ooc: noch al verscheyden plagen,
#Distl' onvruchtbaer seer vreeslijck comt op staen,
Mids-ackers om de vruchten doen vergaen:
In plaetsen dan, daer t'koren men moet missen,
Rijst fel en wreedt een bosch van cleene clissen,
Sterdistel cruyt, en oock int schoonste pleyn
Des Ackers, dat ong'luckich en onreyn
Wied Dravick, Heerscht, so doet ooc daer beneven
Die onvruchtbaer ghebaerdde magher even:
#Dus cloudy d'aerd' al staegh dan niet de huyt
Met egghen wel, uytroeyend' al t'oncruyt:
T'gevogelt' ooc (het welck t'ghesaey verhindert).
Niet met geluydt verschrickt noch ooc vermindert
De schaeuwe groot van u beduystert lant
Met t'snoey-mes niet op boomen aen den cant:

#Den mensch verbehendicht.

#T'ijser wort hardt ghemaeckt.
†De Saghe wordt ghevonden.

#Staghen arbeyt alles verwint.
‡Ceres wijst d'aerde te ploeghen.
*T'Heylich Bosch in Epyra oft Lusthof den mensch spijs ontseght.

#T'landt brenght hem distelen en oncruyt, met ander onghevallijckheyt.

#Wie niet vlijtich en zaeyt noch en bout, en sal niet maeyen.

En bidt ghy oock met g'loften niet om reghen,
Eylaes! ghy sult met jammerlijck beweghen
Vergheefs aensien een anders graen-hoop groot:
En moeght int bosch gaen, door gebrec van broot,
Als d'Eycken ghy gheschut hebt, honger boeten.
#Noch seggen wy van d'harde Boeren moeten
Wat s'hebben al voor wercktuygh en beslach,
Waer sonder niet in d'aerde t'kooren mach
Ghesaeyt zijn, noch daer uyt gheresen comen.
Als Kouter scharr', en daer toe ooc den crommen
Riester, swaer plaet, en noch behoeft elck Boer
Miswaghens traegh, eerst vonden van de Moer
#Eleusin', oock sy noch te wercke legghen
Dorsch-waghens sterck, ja sieden oock en eggen
Ong'lijck van swaert: en van †Celeus t'slecht,
‡Alaem oock noch een boerich tuych ghevlecht,
Ghelijck daer zijn haegh-appelboomer horden,
Die al ghebreydt met taeye wissen worden:
En dan den Wan die *Iacch' is toeghewijdt,
Te voor voorsien moet ghy al langhen tijdt
Zijn van dit goedt, en by dy houden wijslijck,
Lieft d'eer' yet ghy van †t'Godlijck Boerwerck prijslijck.
Den Olm stracx van jonghs men met ghewelt
Al groen int Bosch doet wassen crom ghehelt,
‡Om daer so van den crommen Riester queecken:
Desen van t'hooft af moet acht voeten reecken,
Met ooren twee, daer aen Ploegh-houten dicht
Met dobbel ruggh: Te vooren wordt dat licht
Lindboomen hout om drooghen af ghehouwen
Om t'Iock: maer doch om eenen ploeghsteert bouwen
Die achter staet, en voor den waghen stiert,
Den hoogen bueck men veldt: maer daer ghy viert,
Dijn timmerhout, om al wat tijdts te blijven,
Int schorsteen hanght, en doet den roock verstijven.

#Van 't Boeren wercktuygh.

#Eleusine, dats Ceres, vondt de Miswagen by de stadt Eleusinen.

†Celeus heerschappende t'Eleusinen, die dees reetschap eerst gebruyckte.

‡Alaem is wercktuych.

*Iacchus is Bacchus.

†T'Boerwerck Godlijck, om dat eertijdts de Goden self deden.

‡T'ploeghs ghedaente.

Veel wetten meer mach ick u brenghen by
Ghelaten nae van d'Ouders ons, ten zy
Dat sulcke cleen sorghvuldicheden t'hooren
V mochten zijn verdrietich, eerst alvooren,
#Op dat men wel den Dorsch-vloer effen lecht,
Met rolsteen groot men hem sal maken slecht,
En over al soo met den handen kneden,
#En clevich cley daer in ghenoech besteden,
Op dat hy niet en schuere, maer sy vast,
Niet en versand', oock niet vol cruyds en wast.
#Dan quellen noch het landt verscheyden pesten,
Graen-schueren heeft de cleen aerdmuys, en nesten
Dicks' onder d'aerd': oock den toe-ooghden mol
Al veel daer in uytgranend' is al hol
Slaep-camers diep: oock vonden is de padde
Dat sy daer in haer woonste-kuylen hadde:
Veel onghediert' al meer en vuyl ghedrocht
Die self al voort van d'aerde zijn ghebrocht:
Een terw'-hoop groot ontsteelt ooc den Kalander,
Soo doet de Mier, oock zijnde boven ander
Sorghvuldich voor ghebreckich ouderdom.
Merckt somtijts oock, als met gebloeyde blom
#D'Amandels hun soet reucksche tacken buyghen
In t'boomgaerts bosch hun vruchten veel voortuyghen,
Dat volghen sal des koorens overvloet,
Want altijdts naeckt dan eenen dorschtijdt goet,
En hitte groot: maer al te vey ghebladert
Met wijde schaeuw', onvruchtich dan vergadert
Den dorschvloer wat hy wrijf: maer stroo en kaf
Ick hebb' oock wel ghesien dat menich gaf
†T'graen meestery, want sy't te vooren lieten
Met ‡Nitr' en swart Oly-droessem begieten,
Op datt' dan in bedrieghsche huyskens mocht
Te meerder zijn, en teer ontfaen zijn vocht,
Zijnd' hem bystandt door een cleyn vyer bewesen.

#Den dorschvloer toe te maken.

#Cley, leem, pot-aerde.

#Schadighe ongedierten door t'ghesaey en graen.

#Voorteyckenvan goeden oft quaden oegst.

†Plin. seght de boonen, lib. 18. cap. 17.

‡Nitre is t'sout seer ghelijck, Plin. lib. 31. cap. 10.

Ick hebbe zaet ghewonnen langh' voor desen,
En daer veel moeyt' oock om ghedaen, t'verloos
(Sach ick) allencx doch sijnen aerdt altoos,
T'en waer t'vernuft des Menschen Iaerlijcx t'grootste
Met handen uyt en las', en liete t'snoodste.
[#]'Dus alle dingh, siet, door des voorschicks raet
'Ghedreven af te ruggh', en erghsten gaet.
Niet anders, maer ghelijck als eenen die men
[#]Siet tegen stroom de schuyte swaerlijck riemen,
Wan hy maer yet sijn armen slaeckt vermoeyt,
Stracx met den loop des waters henen vloeyt
Hy lancx een Vliet die nederheldt verschoven.
[#]Wy moeten oock slaen gade daer en boven
Op dat ghesiert' Arctur', en Slanghe claer,
Bocks-daghen oock, soo wel als sy die daer
Door baren woest en windigh' watervloeden
In Ponten Zee nae t'Vaderlandt hun spoeden,
Beproevend' om doorzeylen t'enghe gat
Van Abydos, die oester voester stat.
Als [†]nu t'gewicht heeft midden door gaen schueren
Des slaepschen nachts, en daegsche schoon claer ueren:
[‡]Iae soo ghemaeckt dit Weerelts groot gesticht,
De rechte helft gantsch doncker, d'ander licht.
Wel op nu dan, ghy harde Mans en stercke
Ackerly, stelt u Stieren stracx te wercke:
Besaeyt met gherst' u velden wijdt en breedt,
Tot der tijdt dat seer onbestierich wreedt
Mid-winter stort den laetsten reghen neder:
So lang' alst oock noch red'lijck is schoon weder,
En d'wolcken daer noch hanghen aen de locht,
Bin dat noch droogh den Acker niet te vocht
Alsulcx ghedooght, men wel mach sonder sorgen
[*]Den Ceerschen heulen [†]Vlas-zaet noch verborgen
In d'aerde doen, en oock wel ploeghen vry.

[#]Dat alles achterwaert gaet.

[#]Ghelijcknis.

[#]Boeren moeten als de schippers op de sterren letten, soo op als onder gaen.

[†]Libra een van de twaelf teeckenen.

[‡]In den tijt des Herftschen gelijcke nacht.

[*]Den Heul, Ceres toeghewijdt.

[†]Sy zaeyen Vlas-zaet in Itali nae den Herft tot in den Winter.

Den Boon-zaeytijdt oprecht, den Lenten zy,
V zaet oock ghy, o Camer-blat vercoren,
Ontfanghen dan verrott' en vette voren,
De Iaersche sorgh' is dan oock weder hier
Te zaeyen †Gheers: dats als den witten ‡Stier
Met sijn verguld' ghehorent' t'Iaer ontluycket
En dan als oock t'verkeerd' gestert' ontduycket,
En in het West doet onderganck den *Hondt.
Maer soo ghy wilt bebouwen vetten grondt,
Om terwe graen, jae grove speltt t'oegsten,
Soo laet u eerst de †Pleiaden van Oosten
Verborghen zijn: hebdy op aren schoon
Alleen den sin, oock laet met brandigh' croon
V Gnosia t'ghesterte zijn verholen,
Al eer ghy t'zaet wech gheeft, en laet bevolen
Den voren eerst bereydt, en oock aleer
Ghy toe betrout van des Iaers langhen keer,
Den graen-hoop soo de wederspannigh' aerde.
Daer hebben veel begonnen als lichtvaerde,
Voor t'ondergaen van †Maie zaeyen doch,
T'verwacht-ghesaey heeft hun ghedaen bedroch
Met onvruchtbaer ghebaerdd' en ijdel even.
Dan soo ghy wilt wel zaeyen als bedreven,
T'zy Vitsen, t'zy oock Roomsche boonen snoo,
En dat ghy met ‡Pelusi linsen noo
Dy niet bemoeyt, den *Ossen-drijver onder
Gaende, sal dy een teecken zijn bysonder:
Begint dan vry, en volherdt oock in dit
Tot midden tijdt des †rijmens blinckich wit.
Daerom heerschapt de gulden Son geheelijck
Door teeckens twaelf, des s'Weerelts omloop deelijck
Verscheyden verr', en oock ‡ vijf riemen wijdt
Omringhen rondt den Hemel daer altijdt,
Den midsten oock den meesten deser streken
Van d'helder Son is root en al ontsteken.

†Mirs.

‡Den Stier, een van de twaelf teeckens.

*Den Hont, een van de twaelf teeckens.

†Pleiaden, t'Oostsche seven-sterte.

†Maia, een van den Atlantides.

‡Pelusien oft Damiaten, stadt op t'Nijlsmondt, daerder veel wassen.

*Bootes oft Ossen-drijver een ghesterte.

†Rijm oft rijp.

‡Van de vijf riemen des Hemel cloors, en den dweerschen 12. teecknen riem.

Maer slincks en rechts weerzijds zijn d'uyterst' twee
Vervrosen al, en blaeu van ijs en snee,
Iae duyster swart van slachreghens, d'ellendich
Menschlijc geslacht zijn tusch die twee uytwe dich,
En midsten twee vand' Goden noch ghejondt.
Tussch' beyd' oock des' is eenen wegh daer rondt
De teeckens dweersch lancxst henen draeyen veylich.
Iae g'lijc als haer verheft de Weerelt steylich
#Naer Scythi, oock weer nae de toppen langh
Van dat Ripheesch geberght', so daeld' sy strangh
Van Lybi' af oock nederwaerts naar t'Zuyden.
En desen top van Noorden hanght ons huyden
Hoogh over t'hooft noch t'allen tijden: maer
Int Zuyd' aenschout dien and'ren ooc eenpaer,
Styx swarten poel, en diepe gheesten wroeten
Ter Hellen al verr' onder onse voeten.
Den grooten Draeck Noordtwaerts ons hier ontrent
Met crommen ganck hem soo omkeert en went,
#Gelijc een Vliet ooc doet, maer tusch twee Beyren,
Beyren ick seggh', die uyt angst niet begheiren
Ghedoopt te zijn in Oceani gracht.
Maer soo men seght, int Zuyde stille nacht
Is altijts daer, oft nachtsche schaeuwen meeren:
Iae of daer gaet de morghenstondt her-keeren,
Wan s' ons verlaet en brenghtse dan den dach,
†Iae recht als eerst den Oosten opganck mach
Hier b'aesmen ons met hijgend' en snell' peerden,
Dan doet maer eerst den avont root aenveerden
Ontspreken sijn dach-licht ten laetsten daer.
Hier worden wy te vooren by ghewaer
‡D'onweders fel aen den Hemel twijflachtich,
Den maey-tijt, ooc den zaey-tijt wel voordachtich,
Die kiest men hier bequaemst: en oock wanneer
Met riemen slaen men sal, en quellen seer
Dat onghetrou Zee-marmer: wan ontsloten

#Van den twee toppen oft Polussen.

#Grooten Beyr is den grooten Waghen.

†By ons tegenvoetsche is avondt alst hier nachten is.

‡Aen onderganck en opganck voorsiet men tijdt en weder om zaeyen, maeye, varen en vallen.

Van strand' int diep de wapenighe vloten
Oock brenghen uyt: en wan met bijl int Wout
Men vellen sal het tijdigh' groen Pijnhout.
Vergheefs en zijn wy oock niet gade slaende
Op en te dael des Hemels teeckens gaende,
En op t'eenpaersch vyer-tijdich loopend' Iaer.
Ooc wan een coud' oft reghnigh weder swaer
#Den Ackerman somtijden comt te dwinghen
Dat onder dack hy blijven moet, veel dinghen
Hem zijn ghedooght wel met ghemack te doen
Met welck hy hem seer soude moeten spoen
Waer Hemel claer: want hy gaet hem dan setten
Den botten tandt des Kouters t'slaen en wetten,
En uyt gheveldt gheboomt' hy schuytkens holt:
Of teyckent dan sijn kudden wit bewolt,
Oft overmeet t'ghetal der hoopen koornich:
Een ander t'wijl de vorcken dobbel hoornich
En staken scherpt, Ameersche tien bereydt
Voor Wijnstocks swack: oft nu men lichte breydt
Van Ruybsche tien veel korven: oock gedooghen
Sal u den tijd by t'vyer alsdan te drooghen
Dijn aerdtsche vrucht, en dat ghy die van een
Te morsel wrijft met uwen molesteen:
#Want sommigh dingh door Menscher noch der Goden
Wet noyt en was afgheleert noch verboden
S'vierdaegs te doen: Godlijck verbont noyt gaf
Verbodt alsdan den Beeckskens leyden af:
Betuynen vrucht, den voghels oock belaghen.
In asschen doen verkeeren dooren haghen,
En bleetend' kudd' in Vlietschen stroom ghesont
Herdoopen dicks: De ribben menich stont
Des Ezels traegh den drijver ladet veerdich
Met oly of met appelen onweerdich,
En van der stadt herbrenght om sijn ghebreck
Een maelsteen nu, dan eenen clont swert peck.

#Wat Boer in vuyl weder t'huys en op vierdaghen andersins doen mach.

#Dinghen is vierdaegs niet verboden te doen.

#Oock daghen gaf de Maen' ons al by orden,
De welcke g'acht om wercken g'luckich worden.
Mijdt vijfde Maen, want Orcus bleecke hel
Was doe ghebaert haer raserien oock fel:
Ia doe bracht voort d'Aerd' ooc met groulijc baren
Dry Reusen groot, ghebroeders, en dit waren
Ceus, Iapeet, en oock Typheus wreedt,
Die sloten vast verbondt den Hemel breedt
Te breken door, en met dry fel aenloopen
#Op Pelion sy Ossam proefden hoopen,
En den Olymp bebladert rollen op
Den Ossam hoogh, met den wolck-drichtschen top.
Den Vader wierp ten derde mael oock weder
Met Blixem straf, de g'hoopte Berghen neder.
Maer nae de thienst de sevenst' is seer goet
Om planten dan Wijngaert, en dan met spoet
Men Ossen temt ten ploegh om nut van hebben,
En dan ist goet aen drom te draeyen webben.
De neghenst' is bequamer tot de vlucht,
Maer hinderlijck voor dievery beducht.
#Veel dinghen sich al hebben bet begheven
In nachten coudt, om dan te zijn bedreven,
Of als men claer de nuchten-sterr' aenschout
Die met nieu Son al d'aerde nat bedout.
Men can by nacht al bet nae sijn begeeren
De stoppels licht en drooghe weyden scheeren:
T'nacht-trage vocht niet licht'lijck en ontbreect:
By t'spade licht dat s'Winters men ontsteeckt,
Yemandt als dan, scherpt fackels om te branden
Met snoeymes: ooc als dan sijn wijf voorhanden
Hem onder tussch' met haren soeten sangh
Vermakend' is in sijnen arbeydt langh,
Met knersich kam, doorloopt sy t'webbe garen:
Of ketel schuymt sy met eenighe blaren,
En soo van all' onsuyverheyt sy lost
Op t'vyer al heet den soetmondighen Most.

#Sommighe dagehen der Maent g'luck en ong'luckich.

#Reusen beclimmen den heuvel.

#Wat dingen den Boer by nacht bequamelijck te doen stat.

#Maer Ceres rost' op t'veldt wort afgesneden,
Te middagh recht ghewreven en ghetreden
Veel beter in dees hitte werden, van
Den Dorschvloer heet all' aerdtsche vruchten dan.
‘Ploegh naeckt: zaeyt naect, als in claer schoone daghen,
‘Den winter vuyl, doet Boer en werck vertragen:
Een oudt ghebruyck heeft t'Boere-volck, dat sy
#T'vercreghen goedt, ghenutten s'Winters bly:
En onder hun Maeltijden dan beschicken
Den Winter vroo, en gheestich tot verquicken
Hun noodt, en drijft sorgh' al van daer ontrent,
Gh'lijck als te doen de Schippers zijn ghewent
Soo haest alst t'schip door woeste storm baren
Wel g'havent is, dicht toeghestopt vol waren,
Sy zijn verblijdt, en t'achter t'schips casteel
Sy maken moy met cransen al gheheel.
Doch ist dan tijdt om af te slaen en lesen
D'eyck-noten, oock die groene Lauwer-besen
#Oock bloedghe Myrth': jae tijdt te stellen ist
Voetstricken dan, den Cranen: oock met list,
Voor Herten t'net: en om lang-oorigh Hasen
Doen loopen voor, als die seer licht verbasen:
Als oock de sneeu opt veldt verheven blijft,
En t'claer coud' ijs noch op de Vlieten drijft,
Op Balears worp-slinghers tijdt ist passen,
Om wel en stijf te treffen dan den Dassen.
Nu t'stormich Herfsch ghestert' sal ick dat hier
#Verhalen oock, en als de daghen schier
Vercortend' zijn, en hitten nu wat sachten,
In welcken tijdt men snel moet vlijt betrachten,
Als Lenten vocht en reghendrichtich vlucht:
Als rou opy veldt nu staet al d'aerdtsche vrucht,
En t'melckigh graen der terwe noch onrijpich
Dick swellend' noch staet op groen halmen pijpich.
Ick hebbe dick ghesien al over hoop

#Wat op den middagh.

#Dat de boeren s'Winters vrolijck zijn ende goet chiere maken.

#Van de Winter-jacht der Boeren.

#Onweders met hen teeckenen.

Der Winden strijdt, en hebben sijn beloop
Ten tijd' als op gheel' Ackers had den zaeyer
Doen comen voort alree den gherste maeyer,
Den welcken daer de halmen teer afsneedt:
Iae dat oock daer t'swaer koren wijdt en breedt
Wt d'aerde wierdt met wortels opghedreven
Door t'reeghnich fel onweder hoogh verheven:
Iae duyster swert den dwerlingh nam alsoo
Wech met der vlucht, vliegstoppels en licht stroo:
Wt Wolcken dicht versaemt, comt dicks gestegen
[#]Ten Hemel af al doncker den slach-reghen
Een stortsel oock van water met gheweldt,
Dat leelijck dan het bly ghesaey opt veldt
Verdrenct, met scha den arbeyt gants der Ossen:
Grachten zijn vol, en holle Vlieten schossen
Ghewassen hoogh', en maken groot gheluyt,
De Zee werpt oock dan snorcksche golven uyt.
Ia s'middernachts uyt doncker swert onweder
[#]Oock schitt'righ claer de Blixems vallen neder,
Gheslinghert af van s'Vaders rechter hant,
Dat Aerdtrijck meest af beeft aen elcken cant:
T'gedierte vlucht, een vreese strijct cleenmoedich
Dan door het volck en veldt oock onverhoedich
Elcx sterflijcx hert te gronde neder plat.
Den [†]Athon bergh, den Rhodop', of oock dat
[‡]Ceranni hoogh verheven, hoe bestandich,
Smijt hy te neer met eenen pijl fel brandich:
Zuydt-winden oock, en die slach-reghens snel
Ten dicksten hun somtijdts vermeeren fel,
Dat Bosschen dicht en alle stranden kuylich
Door winden sterck seer luyde suchten huylich.
Dit vreesend', wilt op s'Hemels maenden achten,
[*]En vlijtich oock op Ster-gheneghen wachten,
Waer t'coud' gestert' Saturnus hem toe streckt,
En in wat riem Cyllenius oock treckt.
[†]Alvooren eert met innicheyt den Goden,

[#]Van dwerslingh oft draeywindt en slachregen die t'ghesaey verderft.

[#]Van Donder en Blixem.

[†]Athon, bergh in Macedonien: Rhodopus, berch in Thracien.
[‡]Ceraunia, bergh in Epiro.

[*]Te mercken op 't Sterr' geneghen .

[†]Heydensche gheestelijckheyt.

Cereri groot, laett Iaerlijcx zijn herboden
Ghewoonlijck haer offranden nae de schult:
Te weten, als ghewrocht ghy hebben sult
Nu in den Ougst, die cruydich is en blijde,
In den afgangh des Winters: jae ten tijde
#Des Lentens schoon, dan zijn wel goet en vet
De Lammers: oock de Wijnen smaken bet,
Den slaep alsdan die valt oock soet en lichtich
Wanneer t'geberght' is al vol schaeuwen dichtich
Voor u versaemt laet al de Boersche jeucht
Cererem dan aenbidden vry met vreucht,
Voor welcke ghy sult nemen Honich-raten,
Melck, soeten Wijn, en dit vermenght soo laten
#Als een g'lucksaem goed' offerhande gaen
Drymael rondtom nieu vruchten die noch staen.
Laet vrolijck oock den heelen hoop naevolghen,
En roepen stijf, dat Ceres onverbolghen
In Schueren doch behouden comen vry.
T'vervorder sich oock niemandt, wie hy zy,
De Zickel scherp te slaen aen den rijp' aren,
Of hy en heb een Eyck-tack met groen blaren
Tot eenen crans om sijn hooftslaeps ghedraeyt,
En sprongen woest opt veldt ghedaen verfraeyt,
Oock Cereri lofsanghen daer ter eeren.
Nu om te recht door wisse teyckens leeren
Te vooren sien, de soeligh' hitten groot,
Den reghen, oock coudrichsche winden bloot,
Den Vader self besteld' aen s'Hemels troonen
#De Maendtsche Maen, in elcke Maent te toonen
Voorseggingh claer, nae welck een teycken dat
Zuyd-winden haest stil sullen vallen plat
Wat teyckens, dicks ghesien, den Boeren souden
Hun groote Vee doen dicht by stallen houden.
#Soo haest t'gheblaes der winden rijsen wil,
Stracx swelt de Zee, haer vloeden zijn niet stil,
Wt t'hoogh gheberght' begint men te beseffen

#Ten Lenten zijn Lammers en Wijnen ten besten, en den slaep is soetst.

#Hoe men Cerei Jaerlijcx diende, eer men Seyssen in in de vrucht mocht slaen.

#Weder teyckens alle Maent aen de Maen.

#Onweders teyckenen.

Een droogh gheruysch, en door der baren treffen
Van verr' men hoort der stranden wederschal,
En t'Bosch gheluydt verdobbelt over al.
Niet mijden meer hun connen golven soutich
De kielen crom stijf aen te horten stoutich,
Als Meeuwen snel al crijtend' nae de strant
Midts uyt der Zee hervlieghen, en in sant
De Koeten oock daer dobbren, als den Reygher
[#]Sijn poelen soet hem wel bekent, en weygher
Oock nu verlaet, gheresen uyt dat vocht,
En overvlieght de wolcken in de locht.
Dicks sult ghy sien als helder Sterre stralen,
Vyer-fackels claer af van den Hemel dalen,
Oock raeyen lanck sien rijsen in der nacht
[#]Als men gedreyght corts grooten wint verwacht:
Dan t'lichte kaf ghy t'saem met bladers drooge
Sult in de locht opdrijven sien om hooghe,
Drijf-pluymen oock opt water maken spel.
Maer wan't gheschiet dat blixemt in het fel
[*]Noord, en dat t'huys van Oost en Westen dondert,
Stracx wordt al t'landt verwonne' en verondert
Van grooten vloet die uyt den Hemel stort,
[†]Als alle gracht nu overloopich wort:
De Schippers oock die dan te Zee hun vinden,
Niet anders t'saem dat natte zeylen binden.
Slach-reghen doch en heeft ghedaen noyt leet,
Die met voorsicht sijn comste merckt en weet:
[‡]Hooghvlughsche Craen sal hy niet achterhalen,
S'ontvlieght in tijdts hem uyt de diepe dalen:
De Veers' om hoogh siend', heeft voor sijn begin
Ghetrocken locht tot haer neusgaten in:
Ghevloghen heeft de Swaluw' luyd geschallich
Den poelen om: de Vorschen onghevallich
By een vergaert, oock hebben van ghelijck
[*]Hun oudt beclach ghesonghen weer int slijck:
Wt holen diep de Mier' met t'ey gheladen

[#]Weygher, is weerdich of lief.

[#]Windsteeckenen.

[*]Reghens teeckenen.

[†]Alst int Noordt blixemt, ende Oost en West dondert, volgt Slachreghen.

[‡]Slach-regen teecken aen den Craen, Veerse, Swaluw', Vorschen en Mieren.

[*]Vorschen beclach, want sy van Boeren soo gheworden waren.

Ghewandelt heeft al dicks door nauwe paden:
#Den Reghen-boogh seer groot heeft hem al sat
Ghedroncken dan van't naeghetrocken nat:
#T'groot Raven-kud alsoo't heen vliegt en scheydet
Van sijn roof-plaets aldaert hem heeft geweydet
Met vleughels dicht en vast by een ghestaeckt,
Heeft al te voor een luyd' ghekners ghemaeckt.
†Al voghels meer die hun ter Zee gheneeren,
Of die rondtom den ‡Asi weyden scheeren,
Besprenghen t'lijf met water al om strijdt
In poelen soet van Claister breedt en wijdt,
Als nu sy t'hooft uytwerpen teghen de baren
Dan loopen sy nae t'water, geiren waren
Met vreuchden sy ghewasschen, maer men siet
Dat dan vergheefs hun opset al gheschiet.
#De Craeye snoop die roept dan nae den reghen
Met volle stem, met eenen sy oock teghen
Der vloeden comst haer snappich hooft uytsmijt
Daers' opt droogh zant alleen soo henen schrijt.
De maeghden ooc voormercken hebbent connen
Aent winter-licht, doe sy nacht-rocken sponnen,
Als in de Lampt', soo d'oly ‡ sperckt' en sprongh,
En aent lemment veel kools gheronnen hongh.
In regen-tijt niet min ghy cont voormercken,
Iae seer gewis * door teeckens en door wercken,
Of haest de Son en t'suyver weder comt:
Want t'Sterr'-licht dan is claer, ooc onbedomt
Schijnt dan de Maen, die onderworpen cleenich
Haer broeder is, sijn schijnsel hem afleenich.
Te sulcker tijdt van dunne vlocken wol
Men vlieghen niet en siet de locht al vol:
†D'Alcyones Theridi lieve voghels,
En strecken oock opt zant niet uyt hen vloghels
Naer laeuwe Son: en oock de ‡Sogghen vuyl,
Ghedencken dan niet meer soo met den muyl
Te smijten op stroo-bossen al ontbonden:

#Regenboge.

#Raven.

†Der Zee en poel-vogels.

‡Asia poel in Meonië, by de vliet Capstra

#Reghencraeye.

#Lampte en lemment.

‡Spercken is ginsteren oft voncken uytwerpen.

*Teeckens van schoon weder.

†Aen de Alcyones: yemandt acht dit ijs-voghels, doch t'onrecht dunckt my.

‡De Sogh.

#De Wolcken gaen oock ligghen ten dien stonden
Meest uyt ghestreckt op d'aerde neder lanck:
Verwachtend' oock der Sonnen onderganck
#Den Nacht-uyl hoogh op eenen top ghesteghen,
Die gaet vergeefs daer sijn nacht-huylen plegen.
†Nysus verschijnt hem hoogh in die locht claer,
En Scylla lijdt straff' voor haer purper hayr:
Want waer sy siet haer Vader al vol tooren,
Met vleughels snel gaet sy de locht doorbooren:
Haer vyandt wreedt vervolgt haer in de vlucht,
En door de locht maeckt een soo groot gherucht:
Waer Nysum sy al vlieghend' can ghekennen,
De dunne locht sy stracx clieft met haer pennen,
Ontwijckend' hem. Den Raven oock men hoort
Wt heessche keel' alsdan noch brenghen voort
Tot dry of vier verdobbelde claer stemmen,
Dicks sy versaemt malcanderen ‡verhemmen
In d'woonsten hoogh', en ick en weet niet wat
Een soetheyt groot of ong'woon' *blijdschap dat
Onderlingh' sy daer in de blaren ruyschen:
En hoe hun lust, nae slach-reghen ghedruyschen,
Hun cleen gheslacht en lieve nesten soet
Besoeck te doen van nieus met sulcken moet.
Doch acht' ic niet hun t'hebben om verquicken
Godlijck verstant door't Godlijc toebeschicken,
Of een vernuft boos menscher: maer wanneer
D'onweders fel en t'Hemel-vocht, dat seer
Onstadich is, vertreckend' wisten ganghen,
En vochte locht gaet door zuyd-windich prangen,
Daer sluyten toe dat open was en licht,
Hier open doen dat was ghesloten dicht:
†T'verand'ren sich ghemoeden oock der beesten,
T'schoon weer verlust en gheeftse lichte gheesten,
In elcker hert een ander vreucht beclijft
Dan als de locht vol dicke wolcken drijft:
Dit baert den sangh der voghels op den velden,

#Laghe Aerdwolcken.

#Nacht-uyls sank.

†Nysis Coninck van Megaren, een Sparwer of Valck. Scylla sijn dochter, een Leeuwerck.

‡Verhemmen is t'gemoedt ontlossen, oft hem vermaken.

*Van de blijdschap der raven in schoon weder.

†Der dieren herte verlicht als de locht verlicht, dit baert den vogel sanck.

Dit doet tot vreuchd' oock alle Dieren helden:
Dits dat oock gheeft den Raven blijden moet,
En met der keel oock vreucht bewijsen doet.
Maer slaet ghy acht wel op de Son loopveerdich,
En op t'beloop der Mane die volheerdich
Vervolghens doen oprijen hunnen keer,
Ghy sult u niet bevinden nimmermeer
Des ander daeghs te wesen uytgestreken
Door schoonen nacht, alst dach-licht comt aenbreken
†Als weer allencx de Maen haer licht ontfanght,
Soo al rondtom haer duyster hoornen hanght
‡Een swerte locht al dick en nevelachtich,
Slach-regen groot dan sullen zijn verwachtich
Landt-lieden oock Zee-lieden: maer indien
*Sy maechdich blos, schaemroodich om aensien,
Voortbrengich toont, soo salder windt oprijsen.
De gulde Pheb' is doch, om windt bewijsen,
†Ghemeenlijck root: maer op den vierden dach
Des Maendts, daer op ten sekersten men mach
Wel nemen merck, siet ghyse dan verschenen,
En trecken door den Hemel suyver henen,
Niet doncker bot ghehoornt zijnde, t'sal
Den naesten dagh die volght, jae t'samen al
Die volghen dan, al zijn ghestilt van winden,
Noch regh'nen salt oock niet, dit sal men vinden,
Tot t'eynd' der Maendt ghedurich te gheschien:
#De Schippers dan behouden met verblijen
Hun g'loften vry: oock sullen mildt van herten
Panopen, Glauck, en daer toe Melicerten
Inus soon al betalen op den strandt.
#De Son oock sal, als sy nu doet opstandt,
Of als sy haer verberght in s'waters baren,
Ons teyckens doen der Sonnen sullen naren
Op t'aldergh'wist voorteyckens vroech en laet
Als sy vertoont haer in den dagheraet,
En ten opstandt der sterren int vertrecken.

†Teeckenen der nieuwer Mane.

‡Bedimsterde Maen beduydt slach-regen.

*Roo Mane, windt.

†Den vierden dach der Maen, de maen claer zijnde, salt al de Maendt claer weder zijn, reghen en windt.

#T'sal dan goet Zeevaren zijn.

#Sonne-teeckens in den opstandt

Soo s'morgens sy comt met verscheyden vlecken
En in een wolck haer schuylend' half uytkijckt,
En metter helft haers ronden cloots ontwijckt,
Soo meuchdy wel voor slach-regens beduchten:
#Want Auster-windt (seer quaet voor boomen, vruchten
En Vee) bedwinght hem neer te vallen saen:
Als voor, den dach oock recht doorbersten gaen
Tusch wolcken dicht al stralen veel int ronde,
Of wan haer oock vertoont de morghestonde,
Als sy verlaet slaep-camer ghesaffraent
#Tithons haers Mans, soo dan is haer ghedaent
Soo wonder bleeck, hoe qualijck sal, ochermen!
Gheconnen doch de wijnranck dan beschermen
Haer druyfkens teer: want sulc grousaem gesmack
Van haghel ruyst en hippeld' dan opt dack.
T'aendencken dit sal oock zijn meerder bate,
Als de Son heeft ghenomen wijdd' en mate
Van den Olymp, en dan soo henen treckt.
W#ant wy al dicks haer aenschijn sien bevleckt
Met verwen veel, bysonder blauwe, pleghen
#Al int ghemeen t'voorsegghen ons den reghen,
En vyericheyt den Oosten windt ons brenght:
Maer wan nu al beginnen zijn vermenght
De vlecken daer met glinstrich vyer ontsteken,
Soo suldy dan sien over al uytbreken
Slach-regens, ooc veel stormwints met cracht,
Niemant vermaen my in de selve nacht
Van over Zee de vaert my t'onderwinden,
Ia noch van landt schip-touwen ooc t'ontbinden.
Maer indien claer is blinckend' haren cloot
#Alss' ons herbrenght den dach ten toone bloot,
En alss' hem schuylt hier onder int verborghen,
Gh'en hebt dan niet voor slach-regens te sorgen,
Maer sult al sacht sien beven Bosschen groen
Maer aengheroert slechs van den *Aquiloen.

#Zuyden windt.

#Tithon den Man van Aurora.

#Olympus den Hemel.

#Sonneonderganghs teecken.

#Sonne brengt en schuylt den dach.

*Aquilon, Noordtoosten windt.

#Sluytlijck, de Son u sal te kennen gheven
Wat dat ons brengt den avondt traegh beneven,
En waer den windt de wolcken claer aenvoert,
En waer op oock den vochten Eurus loert:
Wie soude dan noch deurven segghen lieghlijck
Als dat de Son yet soude zijn bedrieghlijck?
Dicks sy vermaent voorhandich t'zijne noch
Oproers bedeckt en menich valsch bedroch?
Oock krijghen stil al heym'lijck op te swellen.
Sy ginck beweeght haer medelijdich stellen
#Eens over Room als Cesar was ombracht:
Haer claer aenschijn, als vol ghetreur onsacht,
Sy doe verborgh met donckerheyt beroestich.
Doe al vol angst de Godtloos' eeuwen woestich
Waren besorght voor eeuwich nacht met wee:
Hoe wel selfs d'Aerd' en t'water van der Zee,
Iae teyckens oock vuyl huylend' honden deden,
T'ghevoghelt' oock vol snaps en vol onvreden.
#Hoe saghen wy dicks berstend' op Etnam
Fornaysen heet doorbroken zijnde vlam,
En clooten vyers, jae doove steenen spouwen,
En smijten uyt tot in Eyclops landouwen.
Duyschlandt vernam aen Hemel breedt en wijdt
Een groot gheschal van wapens doe ter tijdt.
#En d'Alpen hoogh ghehoornt doe ghedreven
Door seldtsaem groot beroeren wierden beven.
Iae t'volck vernam en hoorde comen uyt
Bosschen eensaem alom een groot gheluyt.
Men sach oock doe seldtsame bleecke gheesten
In doncker nacht: oock sproken doe de beesten
Soo grousaem dinck, siet, isser al ghebeurt,
Vlieten ghestilt zijn, d'aerd' is opghescheurt:
En t'Elphen gaf in kercken droeve tranen,
#En t'koper sweet: doe zijn van Euridanen
Coninck des Vliets, die draeyend' heeft gewoelt,
Met dulheyt groot te samen wech ghespoelt

#Sluytreden.

#Voorteyckens van July Cesars doot.

#Etna eenen brandenden bergh in Cicilien.

#Alpes, bergen tusschen Itali en Vranckrijc.

#Euridanus, Vliet in Italien.

Door sijn gheweldt de Bosschen en de Wouden,
De velden self niet teghen mochten houden,
Iae Stal en Vee het moest al mede voort.
Iae offren doe al staegh den dreyghschen boort
Aen t'ingewandt droef-teycknich is verschenen,
Wt putten bloedt al staegh ghevloeyt is henen,
Al staegh ghehuyl der Wolven nachten lanck,
Met weer-gheluydt in hooghe Borghen clanck.
Voorhenen zijn van boven comen neder
Weerlichten noyt soo veel in suyver weder,
Steert-sterren noyt soo grousaem veel gebrandt:
[#]Om dees oorsaeck Philippi daer int landt
Thessali weer hersaghen met ghelijcken
Oorloogs geweer, als daer zijn zweerden, pijcke:
Van t'Roomsche volc verdeelt d'ordens in tween,
Malcander fel bevechten onder een.
Ten dochte niet den Goden t'onbetamen
Dat tweede mael met t'bloedt van ons lichamen
[†]Emathiam en [‡]Emo velden wijdt
Al wierden vet: En t'sal noch met der tijdt
Zijn dat den Boer hier naer met sijnen scherpen
En crommen ploegh daer d'aerde sal omwerpen,
En in dat landt noch vinden menich zweert,
En Wapen al van rouwen roest verteert:
Met egghen swaer d'ijel helmen oock aenstooten,
Verwondert seer dan zijnde van soo grooten
Seldsaem ghebeent', als hy heeft op ghedaen.
[#]O Goden ghy, des Vaderlandts ontfaen,
Boos in den hoop der Goden onbederflijck:
O Romul' oock, o Vesta Moeder erflijck,
[#]Behoedtster ghy des Thusken Tybers Vliet
En Roomsche muers, belet te minsten niet
Den Ionglinck doch, den welcken is voorhandich
Te comen voort, op dat hy zy bystandich
Den droeven tijdt verdorven en verdwaelt.
Wy hebben doch van over langh betaelt

[#]Philippi, zijn velden in Thessali.

[†]Emathia is Macedonien.
[‡]Hemus bergh in Thracien.

[#]Aenroep.

[#]Den Tuscaenschen Tyber de Vliet te Room.

Al den meyneed' van't Laomedich Troyen
Met eyghen bloedt soo vloedich uyt te stroyen:
Van over langh had t'Hemelrijck al nijt
Dat Cesar ghy beneden by ons zijt,
Oock het beclaegt dat speel-feesten van menschen
Ghy gade slaet, of meer daerom wilt wenschen:
Iae daer goet recht in onrecht wordt verkeert,
Daer soo veel krijgh ter Weerelt hem vermeert,
Daer veelderley snoo schelmerijen gheresen
Al comen voort van nieu ghedaent' en wesen:
Al waer den ploegh gheen weerdigh' eer geschiet,
Want wech ghevoert t'landt-volck door krijgh men siet,
Den Ackers al vervuylen, wie salt herden?
Van seyssens crom nu smeedtmen harde sweerden:
Den Euphrat gins ter een zijd' oorloogh voert,
Ter ander zijd' hem Duytschlandt oock beroert,
Buer-steden selfs hun wetten nu ghebroken,
Met oorloogh fel malcander vast bestoken:
Den wreeden Mars die niemant en verschoont,
Sijn wreedtheyt nu de Weerelt overtoont:
#Recht even g'lijck als een ghetreck van vieren
Dat door sijn cracht de baeillen sonder vyeren
Doorbroken heeft der loop-plaets, en int velt
Hem daer int ruym al meer en meer versnelt,
Den voerman treckt de teughels om te stillen,
(Doch al vergheefs) de peerden waer sy willen
Daer loopen sy met hem gheweldich voor,
De waghen gheeft den breydels gheen ghehoor.

#Gh'lijcknis.

Eersten Boecks eyndt.

Tweede boeck.

Inhoudt.

Hoe Bacchi gaef men rijcklijck doet beclijven,
T'gheboomte groen hoe planten, waer, wanneer:
En hoe nien poott in stam de greffi teer,
Wordt hier gheleert: oock t'queecken der Olijven.

VVan t'Landt ghebouw en Hemels clare dinghen
#Heb ick verhaelt tot hier: nu sal ick singhen,
O Bacch', u werck: en oock t'gheboomte groen
Hier by het traegh' Olijf ghewas oock doen,
#O Lenee, want van uwer ghenaden
Ist hier al vol, t'veldt bloeyd u schoon vol bladen
In desen Herst: der wijnsnijdighen boordt
Staedt vol en schuymt, hierom wilt comen voort,
#O Vader ghy Lenee, en wilt uyttrecken
V brooskens snel, en oock met my bevlecken
V schenen naeckt in den Most-kuypen hier.
Natuer voor eerst is sulck in haer bestier,
#Als dat sy teelt gheboomt' in aert verscheyden:
Want som van selfs opwassen en verspreyden
Sich sonder dwanck of Menschen hulp alom
In velden wijdt en lancx de Vlieten crom
Als sachten geil, en taeyen brem, midtsgaders
Oock den Poplier en Wilghen wit van bladers.
T'gheboomte som wast van ghepotte zaet,
Castagnelaer die groeyend' hoogh op gaet,
En Mispelaer, die Juppiter ter eeren
Mwet sijn groot loof doet groent' int bosch vermeeren,
En Eyck' den boom, die van het Griecx geslacht
Een Gods gheheym in weerden wordt gheacht:

#Voorstel.

#Aenroep.

#Lenee is Bacchus.

#Van der Boomer verscheyden oorspronck ende uytspruytsel.

Wt boomen noch van wortels voort gheresen
Comt een dicht Wout, den Kerslaer een van desen
Is, Olm oock den Lauwer van Parnas
Noch zijnde cleen, hy voeght sijn teer ghewas
Dicht onder schaeu sijns moeders groot beneden.
Natuer heeft eerst ghegheven dese zeden,
Waer door elc Wout en spruyte groent met spoet,
Soo van ghelijck elck heylich Bosch oock doet:
Meer wijsen zijn wel noch, die in voorstonden
Self door t'gebruyck d'ervarenheyt heeft vonden.
D'een spruyten sneedt af van teer moeder stam,
Stack die in d'aerd': en d'ander stammen nam,
En leydes' in, of spleet in vieren palen
Aen d'eynde scherp, en liets' in d'aerde dalen:
[#]T'zijn Bosschen noch die staen en wachten om
Te draghen eens des Wijngaerts tacken crom:
Dit booms plantsoen te hebben oyt begeerde
Sijn woortel oock, daer toe sijn eyghen aerde.
Gheen wortel doch begeert niet som geboomt,
Den snoeyer poott de loten onbeschroomt.
Dat meer is, spruytt den wortel der Olijven
Wt een dorr' hout ghesplet om bet beclijven,
Het welck doch is om hooren vreemdt verhael.
[†]Verand'ren sien wy tacken menich mael
Van eenen boom in andrens, dat den ghenen
Tem-appels draegt, die peeren droech voorhenen:
Cornelt-boom, die steenich is, men staen
Oock siet somtijdts met pruymen root ghelaen.
[‡]Hierom wel aen, O Boeren, wilt nu leeren
Den aert elcx booms: doet wilde vrucht verkeeren,
Door u ghebou in tem, laett ligghen t'lant
Niet sonder vrucht, t'is nutsaem dat men plant
Ismara Bergh met Wijngaert, en den grooten
[*]Taburum oock, al vol Olijfs te pooten.
En,[†]o Meceen, te recht ons eere ghy,
En t'meeste deel van ons vermaertheyt vry,

[#]Den Olm.

[†]Dat men boomen en vrucht verandert met enten.

[‡]Vermaen aen den Boeren van planten en bouwen.

[*]Taburmus bergh in Campanien t'Rijck van Napels.

[†]Aenroep tot Mecenam.

Weest oock by my, den arbeydt nu begonnen
Te voeren uyt, u hulpe wilt my jonnen,
In wijde Zee maeckt vlugsche zeylen licht.
Niet dat ick wensch het al begrijp' mijn dicht,
#Dat waer te veel, al had ick hondert tonghen,
En monden oock soo veel, jae onbedwonghen
Een ijser stem: doch comt, doet my bystandt,
Strijct af van boort, wilt van den naesten strandt
In handen doch des aerdtrijcx u beweghen,
K'sal met versiert ghedicht, noch met onweghen
Of langh begin niet doen vertoeven dy.
#Die dinghen al die van selfs schieten vry
Wt d'aerde, zijn onvruchtich wel van wesen,
Doch comen vroom en willich opgheresen,
Want de natuer in d'aerd' is: doch yemant
Soo hy dees ent, of in t'gheoeffent plant,
Haest sullen sy den wilden aert af legghen:
Door veel ghebou, oock u niet haest ontsegghen,
T'zy tot wat aert of const ghy die bedwinght:
Ia t'vruchtloos spruyt dat uyt den wortel springt
Sal sulcx oock doen, van daer ghenomen gravent
Int open veldt: ist dat ghy't wel behavent,
Want t'hooghe loof en moeders tacken breet
Beduystren dat met schaeu, en doen hem leet:
S'ontvoetselend' alst wast, en uyt wil schieten
Sijn loof, jae doen verbrandend' hem te nieten:
#Wat boom voort comt van een gheworpen zaet,
Wast traegh, beschaeut oock sijn naecomich laet
Geslacht, wiens vrucht sijn eerste sap vergetich
Bastaerdich wordt, jae snoo en niet wel etich:
Den Wijngaert brengt ooc snoode vruchten voort
Tot voghel roof alleen: oorsaeck men hoort
Tot yeder boom, om temmen, moeyt' t'oorboren,
En op de rij' die stellen in de voren.
Maer uyt den stam d'Olijf al beter wast
Wt ouden struyck: de Wijngaert die men past

#Romeersche spreeckwijse.

#Boomen van selfs wassende, zijn onvruchtbaer: doch canmense met enten en oeffenige temmen.

#Den boom die uyt zaet wast, wast traegh, doch crijght bastaerde vruchten.

Gheleyt in d'aerd' om soo t'herspruyten groene,
†Paphosche Myrth' harthoutich van plantsoene
Wast beter op: soo doet hardt Haselaer,
Ooc grooten Esch, en ‡t'schaeu-rijc boom alwaer
Den crans af was van Hercules, midtsgaders
Oock d'Eyckelboom des *Chaonischen vaders,
Oock Palm hoogh, en Denne boven dien,
Die al t'misval der Zee noch moet gaen sien.
Haeghappel-boom die rou is hier de loten,
†Op worden wel ghegreffijt van de noten:
D'onvruchtich boom Andoren wel ghenoech,
Vroom appels, oock Castagner buecken droech:
Esch in de haegh van Peerbloessems bestreken
Is wit gheweest, de sogghen quamen breken
Den Eyckel oock wel onder Yepen wis.
‡Des entens wijs' al niet eenvoudich is,
Want daer te mids van t'bast doorbreken knoppen
Den teeren rock, daer booren oock en stoppen,
Weer d'Enters t'gat met ander boomer spruyt,
Die wassen leert te vochter schorssen uyt
Botloose stam, wordt oock wel somtijts weder
Ghesneden af, men maeckt van boven neder
Een scheur int hout met beytels diep, alwaer
Men dan in doet de greffi groen vruchtbaer:
Daer comt seer corts een boom ooc uyt becleven
Met vruchtbaer schoon en g'lucsaem tacx verheven
Ten Hemel toe: waer door den eersten stam
Verwondert is, dat hy op hem vernam
Nieu blat en vrucht (sijns aerts niet zijnde) rijsen.
*Het wassen oock al op verscheyden wijsen
Sterc Yep, de Wilg, de Loot', Idaens Cypres:
D'Olijven vet, oock onderscheydt is des
In der ghedaent', als rondt, lanck en volcomen,
En bitter oock van besen: oock en comen
Al over een niet d'appelboomen of
† Alcinoensch bosschagt' en vruchtich hof:

†Paphos, stadt in Cypren, van waer de Myrth' Veneri toeghewijt.

‡Hercules crans was abeel, wiens bladers soo wit in de Helle verbranden.

*Chaonischen vader was Iuppiter, wien d'Eycke toeghewijt.

†Van wilde onvruchtbaer boomen te greffijen.

‡Van verscheyden enterswijse.

*Verscheyden aert van Boomen wasdom, gedaente en wesen, int enten t'onderscheyden.

†Alcinous Coninc van Pheaco, beminder der fruytboomen, boomgaerden.

De Crustumsch oock de Syri peeren sullen
Niet eens zijn, noch die swaer de handen vullen.
D'selfd' Herftingh' oock niet aen ons stammen hanght,
Die plockend' af †Lesboschen snoeyer langht
Van Metymnasch wijnrancken: noch meer aerden
Zijn daer als Thaesch en ‡Mareots wijngaerden
Wit zijnde, dees zijn nu in aerde vet,
In lichter aerd' oock ander varen bet:
Phythische druyf tot Bastaert is al nutter,
*Lageos dun dees druyf sal haren nutter
Doen knicken t'hooft, ja stroncklen doen den voet,
De tongh oock zy ghebonden swaer zijn doet:
Ooc druyven peersch noch zijnder die vroech rijpen,
Ay in wat Dicht sal ick u oock begrijpen,
Rhetische? doch u niet soo hoogh en set
Als dat ghy met Phalarner wijnen wet.
Daer zijn seer sterck' Ameesche van gelijcken,
Daer †Tmolus, ooc ‡Phaneus Coninc wijcken
Selfs moeten voor: dan isser noch de cleen
Argitis druyf, waer teegh mach wedden gheen
Saprijc, als veel jaer duerich: maer van *Rhoden,
O Druyve ghy, in tweedst' gherecht den Goden
Zijnd' aengenaem, k'en mach u niet slaen swijck:
O Bumastsch', oock gheswollen en ghelijck
Koey-spenen, maer t'ghetal is onghemeten:
†Gheslacht als naem, of welck se zijn te weten:
Daer light niet aen, die't al begrijpen sou,
Die dede recht als of hy weten wou
Hoe menich zant in Lybi Zee verheven
Door Westen windt moet heen en weder sweven
Of als Oost-windt den Schepen doet aenval,
Hoe veel dat dan ‡Ionische golven al
Ten strande-waert ghedreven worden jachtich.
Om alle dingh voortbrengen ooc niet machtich
Is yeder grondt: de Wilghe wast in Vliet,

†Lesbos Eylant in de Zee Egee, daer in de stadt Metymna, Mareotes, een deel van Egypten.

‡Verscheyden aert van druyven en wijnen.

*Lageos, dees druyfs wijn treckt door't lijf tot in de aderen.

†Tmolus, bergh in Lybien.

‡Phaneus, haven van t'Eylandt Chio, van den Coninck Phareo ghemaeckt.

*Rhodus Eylandt van Lycien.

†Oneyndelijck ghetal der wijnen.

‡Ionische Zee is een deel der Adriatische.

In Poelen dicks den Els oock soo men siet:
Den steghen Bueck die wast in steenen berghen,
Den Myrth' verblijdt hem met de stranden ergen:
Wijngaert voor t'lest lieft open heuvels, maer
Den Yep bemint het Noordt en t'coud' eenpaer.
Siet s'Werelts ooft uytcant, van waer dat wonen
#D'Araben tot t'gheschildert volck Gelonen:
D'aerd is daer ooc door bouwers hant getemt,
En t'landt bedeelt elck met sijn boomen vremt.
Indi' alleen brenght voort swert Eben wichtich,
Savet alleen t'hout hebben Wieroock drichtich.
Wat sal ick dy van Balsem segghen oock,
De welcken sweert uyt hout van goeden reuck?
En botten van Brisil-hout altijdts bloeyend'?
Van Bosschen oock in Ethiopi groeyend'?
Wit zijnd' altijdt van sachte wol? Hoe dat
#De Seres daer afkammen van het blat
De dunne wol? Wat bosschen oock van deghen
Indi voortbrenght, naest aen de Zee gheleghen,
Waer pijlen gheen gheschoten uyt den boogh
Te boven gaen die boomen wonder hoogh,
Daer doch dat volck niet met den aenghenomen
Pijlkoker traegh is, maer snel uytghenomen.
T'landt Meden brengt droef sap van bitter een,
Doch appel goet en g'luckich, wantter gheen
Is boven hem in deuchden of ghesonder,
Die beter helpt als wree stijfmoeders onder
Den dranck vergift ghemenghet hebben loos,
Iae giftich cruyt, en toover-woorden boos,
Want t'swert fenijn verjaeght en drijft al desen
Ten leden uyt: seer groot is selfs gheresen
Den boom, en hy ghelijckt den Lauwer oock,
Iae waert dat hy gants anders niet en roock'
Hy waer hem self: met winden gheen sijn bladen
Hy vallen laett, oock houdt hy wel gheladen
Sijn bloessems vast: daer Meders quaden aem

#Gelonen, een volck in Schytien.

#Seres een volck naest t'somer Oosten, geleghen daer veel boomwol wast.

En monden stanck med' heelen, jae bequaem
Ghenesen sy daer med' d'ambersticheden.
Maer nochtans, noch de bosschen al van Meden,
(Een seer rijc lant) noch die schoon †Ganges vliet,
Noch ‡Hermus oock goutsandich moghen niet
Om eer en prijs met Itali ter banen
In wedspel treen,*Bactranen, Indianen,
Noch oock gheheel †Panchai', al is dat lant
Wel vet met al sijn Wieroock draghen: want
Itali heeft noyt omgheleydt de Stieren
(Die door de neus uytblasen vlam en vyeren)
‡Tot het ghesaey der tanden van het Dier
Hydr' alderwreedtst': t'ghewas en heeft ooc hier
Ghegrouwelt niet van al de stormhoeden
En spiessen dicht des krijchsvolcx fel int woeden.
Maer hooren goed,*Massijcke Bacchi vocht,
Heeft hier vervult de plaets' als uytghesocht.
T'Itali oock Olijven en het Vee
Besitten al de ruymt' int wijd' int bree:
T'krijchprachtich peert hem ooc uyt desen lande
Int veldt begheeft: den Stier de groot' offrande,
O†Clitumn', al met t'heylich water dijn
Begoten oock de witte kudden zijn,
Al menichmael van hier de Roomscher zeghen
Schou-spelen schoon gaen brengen en beweghen
Opt Capitol ter Goder kercken claer.
‡Den Lenten-tijt geduert hier tgantsche Iaer,
T'is somer hier, alst elder is cout winter,
T'vee twee maels Iaers hier draegt, tweemaels men vinter
Nieu boomvrucht t'Iaers: geen Tygers fel verwoet
En vindt men hier, noch treede Leeus gebroet.
T'ellendich volck om ougsten uyt ghetoghen
Wordt hier niet door fenijnen boos bedroghen:
* Hier schobde Slangh' ooc groote krincken geen
Lancx d'aerd' en trect, noch wringt haer niet in een.

†Ganges, vliet in Indien.
‡Hermus, vliet in Meonien.
*Bactra, lant en stadt in Schytien.
†Panchaia lant in Persen, van den Coninck Pancheo so ghenaemt.
‡Den lof van Itali.
*Massijcke wijn, dat is van Campani, na den bergh Campano in Italien.
†Clitumne, vliet in Pharisco by Mevancam.
‡In Itali ist altijdt Lenten: en somer als elder winter is.
*In Itali zijn geen soo groote schobde Slanghen als in Indien, Afrieken of Egypten.

Doet hier so veel schoon steden by, en wercken
Constbaer gewrocht, so veel en schoon t'aenmercken
Op een ghehoopt al Borghen hier int landt,
De clippen doorghebroken met der handt:
Hoe Vlieten oock van onder d'oude mueren
Doorloopen heen. Sal ick ter avontueren
Vertellen oock, hoe dat de Zee weerzijds
Soo boven aen als onder aen altijdts
Itali comt met soute vloet bespoelen:
En hoe dat heeft soo veel schoon soete poelen,
V †Laci doch de meest, en oock, o dy
‡Benace, welck soo golft en ruyst of ghy
Self waert een Zee: of sal ick oock verhalen
De Havens, al het toeghestopt bepalen
Des poels Lucrin': en hoe de Zee verhaest
Haer gramschap toont, en int aenstooten raest
Ter zijden lancx het *Iuli water henen:
En daer oock stort den Zeebrant van Tyrrhenen
In d'hoofden van Avernen met ghewelt?
Itali Beecks oock silverdrichtich stelt
Ehren ten toon, en t'koper in der aerden,
T'heeft gh'overvloeyt van gout, t'heeft hoogh van waerden
Gheslachten nu der Mannen cloeck vol deucht,
#De Marsos oock, daer toe Sabelsche jeucht,
Liguurs ghewent swaer ongemack verdragen,
De Volscen cloeck die spits gheweer ooc dragen:
Itali heeft de Decios niet bloot,
T'heeft Marios en den Camillos groot,
Vroom Scipions ten krijgh verhardt onwinlijck
Al voort ghebracht: daer toe oock u seer minlijck,
O Cesar, ghy die d'aldermeeste zijt,
En zijnd' een cloeck verwinder nu ter tijt
In den uytcant van Asi, daer den blooten
Indiaen keert van die Romeynsche sloten.
†Saturni grondt, ghegroet zijt, voeder van

†Lacius den poel by de stadt Com.

‡Benacus poel in Itali.

*Juli Cesar had de Zee afghesloten van den poel Luccino, waerom hier Juli water.

#Edeldom van Itali.

†Itali heet Saturnia, van Saturno, dieder hem hielt uyt den Hemel, dat is uyt Creten van sijn sone verdreven.

D'aerdvruchten, ooc van menich cloec fraey man,
Ter eeren dy begin ick nu al dinghen
Van ouden lof en conste voort te brenghen,
Bestaende nu de heyl'ghe Bornen licht
T'ontsluyten oock te singhen een ghedicht
Op sijn †Ascreusch, doch in Romeynsche steden.
Hier ist nu plaets te schrijven aert en zeden
‡Der aerden recht, wat cracht, wat verwen al:
Iae wat natuer t'gheen' mer in zaeyen sal.
T'verblijden sich onvoeghelijcke gronden,
Voor eersten oock de heuvels quaet bevonden
#Vol magher cley, ghekeyt en hagich met,
T'Palladisch bosch van langh-ghedueric vet
Olijf ghewas: waer van ghetuyghnis gheven
D'Olijven wildt die veel daer zijn becleven.
#Maer vetten grondt met t'soete vacht ghelaeft,
En tloofrijc veldt met vruchtbaer gront begaeft,
G'lijck wy sulck dicks van bergh in hol dal sagen
Daer vlieten af van hooghe clippen plaghen
Al soetkens veel te loopen, en eenpaer
Med' brenghen een g'luckich Rijm aldaer:
Iae recht een veldt dat light ghehelt na Zuyden,
Vol cromme ploegh ghehaette varen cruyden:
Dit sal u nut om in te planten zijn
Wijngaerden vroom, milt-vloedich al van wijn:
Dit druyven veel en wijnen gheeft ghehuldich
Sulck als wy op in schalen offren guldich,
Als d'Elphen-pijp den bollen †Tyrrheneer
Gheblasen heeft voor den Altaers, wanneer
In schotels vlack wy soo ons offerhanden
Al roockend' doen met warm inghewanden.
‡Maer soo ghy sin op groote Vee meer slaet,
Of dat ghy oock nae t'Kalver voeden staet,
Oft wilt gesaey-versengend' Geytkens houden,
Soo moet ghy gaen en soecken dichte Wouden,
Of landen verr' ontrent dat wel versaett

†Ghelijck Hesiodus Ascraijt van t'lantwerck sanck.

‡Verscheydenheyt der aerden.

#Magher steenich lant goet voor Olijven.

#Vetten gront om Wijngaert.

†Tyrrhener nae de Zee, tusch Spagnen en Itali, een Thuscaner.

‡Waer men groot vee, ooc Kalvers en Geyten hoeden sal.

Tarenten: Iae vry 't ghenoeghen laett
Een weyde goet, en een landouw' soodanen
Als in een Vliet groen-cruydich, witte Swanen
#Voedend' verloos t'ong'luckich Mantua:
Waer bornen claer, noch gras ontbreken: ja
En alsoo veel Driftbeesten groot afknaghen
En scheeren kael in langhe Somer-daghen,
Dat brenght van nieus weer voort in die landou
In corten nacht den couden vochten dou.
#Swartachtigh' aerd' en onder t'inghedruckte
Ploeck-couter vet, grondtrottich alst gheluckte,
Alsulcke wy al ploeghend' sochten oyt
Voor d'alderbest om terwe: gh'en hebt noyt
Van effen landt, dan van sulck sien den traghen
Vrechtbeesten gaen naer huys met meerder wagen:
Of van wat grondt, den ploegher zijnde gram
Ghewonnen uyt heeft menich boomer stam,
En uytgheroeyt de Bosschen, want sy waren
Onvruchtich al van over langhe Iaren,
De woonsten oudt der voghels op den top
#T'saem uytgherockt met wortels: doe hoogh op
T'ghevoghelt' vloogh, en liet daer al sijn nesten,
Dien grondt om graen te zaeyen is den besten.
Maer t'kouter crom na dat in schralen gront
Is inghedruckt, wordt d'aerde wit terstont:
Want heuflich lant sijn drijf-zant dorr' en schralijc
Voor Honich-byen can schier verleenen qualijck
Canneel-cruyt laegh, noch selfs ooc Roosmarijn.
Den Tuf-steen rou, Crijt-gronden ooc, welc zijn
Van t'swerte Dier de Water-slangh' doorgeten,
Ontsegghen selfs den ander landen eten
En soeten cost den Slanghen, jae noch min
Selfs holen crom om hen onthouden in.
#Een aerde welck uytblaest al dunne roocken
Verdwijnich haest, jae trecket vocht beloken
Tot haer, en gheeft van haer wan sy wil ras

#Hy loest sijn Vaderlantsche weydinghe.

#Swarte rottighe vette aerde de beste om Terwe.

#Wighe roeyde bosscher of boomgaerder, nieu aerde de beste.

#T'landt daer misten uyt optrecken is seer goet.

Haer self altijdt becleedt met haer groen ras,
Welck t'ijser niet en quetst door roest rousoutich,
Dy d'olmen sy met Wijngaerts blij sachthoutich
Doorbreyden sal, s'is oock Olijf vruchtbaer:
Al bouwend' sult ghy ondervinden haer
Te draghen vrucht al veel den beesten huldich,
En datse sal t'crom houter lijden duldich:
Sulck' aerde ploeght t'Rijck Capua oock t'lant,
Welck light den top Vesuvi aen den cant:
De #Clanisch' oock die altijdts den onrijcken
‡Ascreers meest ontrouwich verong'lijcken.
Nu sal ick dy de wijsen maken condt
Hoe ghy wel haest sult kennen elcken grondt,
Indien ghy vraeght of d'aerd' al boven maten
Is dun of dick, want d'een om kooren laten
In zaeyen is meer jonstich, d'anders vrient
Is Bacchus meer: maer dicht' aerd' altijts dient
#Cereri bet: de dun Egeo om rijpen
En wassen bet: Alvooren ghy begrijpen
Een plaetse sult met ooghen die herd zy,
#Doet graven daer een put, den welcken ghy
Sult vullen dan met die self d'aerde weder,
En t'boven-zant met voeten treden neder:
Ghebreeckter zant, soo n'is den grondt niet vet:
Maer magher heel, en sal oock dienen bet
Tot beesten weyd', en om opqueecken spoedich
Den wijngaert groot wiens vocht is nut en voedich
Maer weyghert d'aerd' in haren put t'hergaen
En overschiett, daer suldy by verstaen
Dat dichten grondt te zijn, verwacht ooc buyten
Nae ploeghen daer, al grove sware cluyten
En rugghen dick: hierom die aerde van
Sulck landt doorclieft met stercke beesten dan.
#Maer aerde brack die bitter heet te wesen,
Iae tot der vrucht onsalich: want men desen
Grondt met den ploegh niet can ghetemmen siet,

#Clavius een Vliet in Campania.

‡Ascree stadt in Campania.

#Egeus is Bacchus.

#Hoe men d'aerde proeft en kent.

#Brack' aerde onnut voor vruchten en wijngaerts.

Des Wijngaerts aert noch d'appels namen niet
Hy en behoudt in wesen: dus om proeven
Of hy sulck is, zijgh-korven sult behoeven
#Van wissen dicht: jae neemt de cleensers van
Kaes-parssen uyt beroockte daken dan,
Laett d'aerde brack hier in ghedaen met soeten
Bron-water zijn, en treden stijf met voeten:
Met druppels groot het water suldy sien,
Dan zijghen af en loopen uyt de tien,
De bitter smaeck de waerheyt sal oorconden,
En quellen stracx den proevers droeve monden.
Oock in dusdaen een wijse leeren wy
#Of d'aerd' is vet, want gheentijdt scheydet sy
Wechwerpend' haer met handen, maer hangt even
Den vinghers aen als peck taey int aencleven.
Vocht' aerde voedt al meerder cruyden, doch
Al blijder dan sy wel behoeft: maer och
#Dat sy my niet te vey zy noch te machtich
Haer en vertoon in die eerst' aren sachtich:
Swaer aerde door haer eyghen swaerte melt
Al swijghend' haer, de licht' oock sulcx vertelt,
#T'is door t'gesicht ghereedt wel t'onderscheyden
Wat bruyn aerd' is: of verwen meer verscheyden.
Maer t'schadich t'coud' is t'ondersoecken swaer
Den rooden Denn en Yepen hinderbaer,
Of swerte Clijf ghetuyghen te som stonden
De plaetsen waer men heeft de coude gronden.
Dit al ghemerckt nu zijnd', aendachtich zijt
Volcom'lijck wel te vooren langhen tijt
Te koken t'landt met voren en met sloten,
#Te snijden door de berghen onverdroten,
En teghen t'Noordt de cluyten toonen bloot
Eer t'bly geslacht der Wijngaerts ghy int schoot
Der aerden leght: best Ackers die wy vinden
Zijn daer d'aerd' is door couden rijm en winden
Wel doorgherot: en waer een die sterck delft

#Hoe men soute aerde proeft.

#Waer aen men vette aerde kent.

#Vey is malsch.

#Aerde by ghewicht en gesicht t'onderscheyden.

#Door t'lant voren en grachten te maken.

T'vermoeyde landt al vast omkeert en welft:
Maer Boeren cloeck die niet als luy vermijden
De wachter vlijt, voorsoecken t'allen zijden
#Een g'lijcke plaets' soo van natuer en grondt,
Te weten g'lijc daer t'jong plantsoen eerst stondt
Ghequeeckt, en daert nu zijn de groot bedeghen
Verplant oock wordt op dat in ander weghen
Sijn moeder stracx verwisselt niet en kent:
Dat meer is, hoe t'plantsoen oock stont gewent,
In t'queeckery sy s'Hemels aensien mercken
Op t'schorss', op dat alwaer in d'eerste percken
Elck boom, of oock wijnstock gheleden heeft
De Zuyder hitt', en wat ruggh' aenghecleeft
Den Noordtschen pool, sulcx int verplanten kennen,
‘En stellen t'boom als eerst, soo veel t'ghewennen
‘Tot eenich dinck can baet en voordeel doen
‘Van eersten af in jonghe Iaren groen.
#Oft beter is op heuvels Wijngaerts setten
Dan vlack op veldt, wilt eerst daer wel op letten
Op t'vette landt t'dick planten niet en swicht,
Te min en draecht niet Wijngaert staende dicht.
Maer heuvel grondt met hooge bergs opgangen
Daer moet ghy doen nae ordenings belanghen:
V stammen stelt dat sy recht op de steeck
Wel over een al comen in een reeck:
Ghelijckerwijs in grooten crijgh verspreyden
#Sijn krijghs volc pleeght tlang legioen verscheyden
Slach-oordens staend' int veldt bereyt tot strijdt,
Daer van den glants des corers breedt en wijdt
Al d'aerde blinckt, daer sy nochtans malcander
Noch grousaem niet bevechten, maer sijn wander
Twijfflachtich Mars tusch wapen dwalich maect.
V stammen stelt op maet' also gestaeckt
In ganghen g'lijck: niet dat alleen sal voeden
Sulcx door t'aensien den ijdelen ghemoeden:
Waer ghy hebt dan elcx Wijngaerts aert by een,

#Hoe men plantsoen verplanten sal.

#Te mercken oft beter is op heuvels of int laegh Wijngaert teplanten.

#Den Wijngaert op rijen en ganghen te stellen als een slachoorden.

Elck ranck haer dan verbreyt wijdt int gemeen.
Ghy vraegt misschien hoe diep te zijn behoeven
De putten. Doch ick soud' in cleene groeven
#Den Wijngaert wel betrouwen durven: maer
In d'aerd' al diep den boom: den Mispelaer
Bysonder, welck soo hooght en Hemel boven
#Den top hy streckt, sijn wortels ooc verschoven
Soo diep hy doet ter hellen strijcken af:
Den winter, noch gheen windt, noch regen straf
Hem trecken uyt, hoe seer sy hem beswaren,
Blijft onbeweeght en duerend' al veel Iaren:
Hy overwint veel menscher levens tijdt:
Te mids ghestaen laet hy oock breedt en wijdt
Sijn armen sterck een schaeu seer groot verwecken.
#Dijn Wijnberg laet na Wester Son niet strecken.
Gheen Haeslaer plant ooc onder wijngaerts yet.
Breeckt ooc t'geboomt' sijn hoogste topkens niet,
†'Ter aerden moet so groot een liefd' beclijven:
Met plomp mes quetst gheen plant: oock wild' Olijven
‡Stam onder dijn geboomt' en steeckt niet: want
Dicks onachtsaem den Herders uyt der hant
T'vyer valt, dat eerst maer steelwijs sonder vlammen
Ligt onder t'schorss' die vet is, climt ter stammen
Ten laetsten op, den bladers hoogh gheraeckt,
En in de locht een groot gheruchte maeckt:
Iae t'gaet al voort hoogh tack en top verbernen,
T'stelt t'gantsche bosch met vlammen int verwernen,
En zijnde swert door pecksche duysterheyt,
Een roockwolck swert het in de locht verspreyt,
Bysonder wan een stormwindt comt rasen
En valt opt bosch en sterckt den brant met blasen.
Waer dit gheschiet, Olijf noch Wijngaert can
Niet uyt den stam van nieus herspruyten dan,
Al houdtmens' af, s'hergroeyen niet als gheerde

#Wijngaert ondiep, maer boomen diep te planten.

#Van 't diep wortelen der Mispelaers.

#Wijgaerts niet stellen teghen t'Weste.

†D'opperste scheutkens der boomen niet te breken.

‡In Wijngaert noch Olijfgaert gheen wilde Olijven te planten om sorghe van brandt.

Of jongh plantsoen van nieus doet uyt der aerde
Oock wild' Olijf onsalich onvruchtbaer,
Men oegster van slechs bitter bladers maer.
Geen raedsman ooc, hoe wijs hy zy met woorden,
Beweghe dy, dat ghy met windt van Noorden
#Soudt open doen rouw' aerd', oorsake want
Den winter sluyt door couden vorst het lant
Al toe soo dicht, als dat hy niet wil gonnen
T'ghezaeyde zaet sijn wortel t'saem gheronnen
Te wassen in der aerden grondt ghevest:
Men plant altijdts de Wijngaerts alderbest
Als staende root den Lenten schoon met blomen,
#Men weder siet den witten voghel comen
Den welcken gh'haett is van den slanghen lang:
Of weynich oock voor t'Herftsche cout aenvang,
Wan snelle Son noch niet gheraeckt met peerden
Den winter heeft, end' somer is sijn veerden.
Soo nut voor boom en bosscher groente soet
Den Lenten is, jae d'aerd' hy swellen doet,
#En maect belust na t'baer-zaet: want al jeuchdich
D'almogend' locht den Vader daelt dan vreuchdich
Door reghens nut vruchtbaer in echten schoot:
En zijnde groot, oock met een lichaem groot
Hy dus versaemt voedt t'samen al de vruchten.
De telghen dan in onghebaende gh'huchten
Die clincken soet door voghels claer van stem,
En t'groote Vee herpleeght oock Venerem
T'som-daghen dan: Den voedtsamighen acker
Is mede gantsch door noodt van baren wacker.
#De landen al den schoot met veye locht
Ontsluyten dan door Zuyde winden vocht,
Teer vocht is dan in alles overvloeyend',
En t'jeuchdich cruyt derf veylich hem al groeyend'
Begheven vry in die nieu Son alsdan:
Des Wijnstocx scheut is oock bevreest, niet van
T'Zuydt regen-windts opstijgen noch slachregen

#T'landt niet om te doen met de Noorden windt.

#In den Herft en Lenten plant men best de wijngaerden.

#In den Lenten Iupiter en Iuno, dat is de regens uyt de locht: maken d'aerde lustich, vruchtich en zaeyvaer, genomen uyt Homero..

#Veye locht is een vochte of groeysaem locht.

(Die van Noordtoost met winden groot na t'plegen
Van Hemel stort ghedreven) maer s'ontdoet
Haer botten teer, en schiet haer bladers soet.
Ick g'loof oock niet dat in den tijdt voorhenen
Int eerst' begin des Weerelts schoon verschenen
Zijn daghen oyt van ander soet beloop,
T'was Lenten tijdt in al des Weerelts hoop:
#Wt Oosten al des winters storm-winden
Die hielden op: die beesten eerst beginden
Te scheppen licht, en t'Manner herd gheslacht
Wt steen-gront t'hooft eerst boven heeft gebracht:
Doe Dieren wildt geschikt zijn in de Wouden,
En Sterren claer den Hemel in te houden.
Verdraghen selfs en souden ymmermeer
Niet moghen oock nieu schapen dinghen teer
Den arbeyt stuer, en gingh' alsoo niet sitten
Een groote rust tussch' t'coud' en tussch' der hitten:
Iae t'Hemels soet invloeysel soo het niet
Bevrijdde d'aerd' al van soo swaer verdriet.
Lancx d'ackers ooc wat ghy voor jonge spruyten
#Indruckt, bestroyt met een vet mis van buyten,
Aendachtich oock met veel aerd' hen bedeckt:
Int graven oock daer puymsteen med' in treckt,
En schelpen vuyl, want t'water sal inzijghen
Daer tussch', en oock de dunne winden crijghen
Ingangh, en dan t'gheplant' alsoo ghetreft
Sijn jeucht, en gheeft tot wasdom t'eer verheft.
Nu zijnder noch die d'aerde vast toedrucken
Met steenen swaer voor t'slachregh'nich verdrucken
Dat uytghestort soo valt te sulcker stondt:
Iae teghen dat den hitt' aenbrenghschen Hondt
Den Acker doet door drooght' gescheurt opbreken:
Plantsoenen nu wanneer die zijn ghesteken,
Noch d'aerd' al dicks aen hen te brengen schort,
†En laten oock een tweetandtsch' herde vorck
Daer over gaen, of d'aerde toebereyden

#Den Lenten by d'eerste Weerelt oft Lusthof geleken.

#Van mis te stroyen in den Wijngaerts.

†Van den Wijngaert te hacken om t'oncruyt uyt te roeyen.

Met t'inghedruckt crom-kouter: jae en leyden
#D'jongh' Ossen brat door der Wijngaerden velt:
Iae dat men oock den Wijnstocken verselt
Met rieten licht, en oock gheplickte staken:
Iae esschen stocx en sprieten hun soo maken
#Ghewent den stuen te nemen op dees macht,
En spotten dan daer met der winden cracht.
De solderingh' oock laett noch boven trecken,
En soo wijdt uyt lancx d'Olm-tacken strecken:
#En t'wijl de ranck uyt bott al jongh en teer
Soo moet men die noch sparen: oock wanneer
De blijde ranck haer streckt om hoogh verheven
Met lossen toom, in suyver locht begeven,
Met t'snoey-mes punt machm' haer niet doen gequel:
Met handen crom doch plucken mach men wel
De bladers af, en lesen uyt by tijden:
Daer naer als sy omhelsen tot bevrijden
Den staken stijf, en hoogh te boven gaen
Den Olm, dan stropt af haer ruychte saen,
Den Wijnstock vry sijn armen af wilt scheeren,
Sy vreesen eerst het ijser int ontbeeren
Der bladers, maer beheerschapt hen nu straf,
Den rancken vey bedwinght en snoeyt vry af:
Oock haghen moet men breyden om uyt sluyten
T'vee, sonderling alst blat noch teer int spruyten
Gheen onghemack gheleden noyt en heeft,
T'welck boven dat stuer winters onbeleeft,
De stercke Son hen quellen onghenadich:
Wild' Ossen oock, naegaende Geyten stadich,
Beschaden hem, jae Schapen: veersen Gier
Die etent oock: noyt heeft den Wijngaert schier
Soo seer ghedeert gheronnen coude crachtich,
Door witten rijm noch vallend' hier onsachtich
Op clippen droogh: alst van t'Geyt-kudd' en wert
Door t'bijten sijns vergiftsche tanden herdt,
En in den stam de litteyckens van t'knaghen.

#Brat dertel.

#Van de wijnstocks op te binden en steunsels te gheven.

#Dat men seer de teere botten wachten vroet.

#Om dees misdaedt alleen de Geyt gheslaghen
Wordt Bacch', om dit oock in tooneelen om
Gaen spelen oudt: d'Atheners oock daerom
In straten wijdt en by de groote dorpen
Schoon prijsen op met spel te winnen worpen,
En midts den dranck in sachte weyden bly
#Den uytters vet, daer over springhen sy:
T'Ausoni volck landtbouwich en ghesonden
Van Troyen af, met lacchen onghebonden
Die spelen oock met ongheschickt ghedicht,
Daer toe sy doen van holde schorssen dicht
Mom-trongnien aen die grousaem zijn van wesen,
En roepen dy, o Bacche hoogh ghepresen,
Met bly ghedicht en liedekens oock aen,
#En poppen sacht van wasch sy hanghen aen
Pijnboomen hoogh, en al tot uwer eeren
De Wijngaerts hier door bloeyen en vermeeren
Vrucht-rijckich: oock de Dalen hold' eenpaer,
En Wouden diep in alle plaetsen waer
Sijn eerlijck hooft ging in den omgang wenden
Bacchus den Godt: hierom als wel bekenden
Hem sullen wy met Vaderlijck ghesanck
Behoorlijck oock toesegghen eer en danck,
En verladen in bree schotels oock om draghen,
#Den Bock gheleydt by d'hoornen om gheslagen
Te zijn, sal staen ghewijdt voor den Altaer:
T'vet inghewandt wy braden sullen daer
Seer wel aent vyer met houten Haeslaers speten.
Dits andersins nu arbeydt noch te weten
De Wijngaerts wel te haefnen, welck geen tijdt
Ten eynden is, want Iaerlijcx moet altijdt
†Dry of vier mael sijn d'aerde doorghesneden,
De cluyten staegh ghebroken al de leden
Met gaffels scherp, tweetandich: oock moet vast
Den Wijnbosch al van bladers sijn ontlast.
'Dus t'Boeren werc, dat geen tijt ‡stil is staende,

#Waerom de Geyte Baccho wordt gheslacht.

#Wtters zijn Geyte-vellen vol wijn oft oly.

#Bacchi feest hoe gehouden.

#Den Bock wordt Baccho g'offert.

†Wijngaert dry oft vier maels siaers te suyveren, hacken, en de blarighe rancken minderen.

‡T'Boerwerc is nimmer stil.

‘D'een d'ander volght, altijdts int ronde gaende,
‘En t'Iaer dat wordt alsoo ter laetster stondt
‘Door eyghen selfs voetstappen oock al rondt,
‘Soo't voortijts plach, ten eynd' altijts gedreven.
Soo wanneer nu den Wijngaert daer beneven
Gheworpen heeft al af sijn spade blaers,
Ghelijck hy is ghewent te doen eens Iaers,
En Noordtwindt cout heeft afghesmeten neder
Der Bosschen eer': een wacker Boer alweder
#Sijn sorgh' uytstreckt tot int toecomstich Iaer,
En hy vervolght den Wijngaert, welcken daer
Verlaten stondt, en met Saturni crommen
Tandt scheerend' af soo teghen het toecomen
Hem wel ghesnoeyt, beschickt en suyvert hy:
Voor al spitt d'aerd', en brandt ten eersten ghy
D'afsnoeysels wech gevoert, en brengt de staken
Eerst weder t'huys int droogh' daer onder daken
Ten laetsten snijdt: Den Wijngaert crijght tweemael
#Schaeu, tweemael oock bedecket cruyt te mael
Den spruyten jongh met doornen dicht en bramen,
Den arbeydt is van beyden herdt te samen.
†‘Prijst Ackers groot, maer doch den cleenen bout:
Oock wissen rouw van Muysdoren int Wout,
En vlietsche riet aen d'oevers af te snijden,
Iae t'wilghe Bosch ong'havent te somtijden
Dees sorghe noch den Landtman oock belast.
De Wijnstocks zijn nu aen de staken vast,
De haghen oock zijn opgheleydt beneven
Den Wijngaert, dus wilt t'snoeymes ruste geven,
Nu al vermoeyt den snoeyer wel te recht
Van den Wijngaert gaet singhen t'laetst gerecht
Doch tergen moet men d'aerd' en stof omroeren,
#En Iupijn nu om t'slachreghens aenvoeren,
Te vreesen is voor t'rijpe Druyfs beclijf.
Daer teghen heeft gheen bouwingh den Olijf,

#Nae t'aflesen den wijngaert stracx te snoeyen.

#Tweemael des Iaers, te weten, in Lenten en Herft, den Wijngaert ontrancken en ontlooven.

†Weynich landt wel, beter als veel qualijc, bouwen.

#Iupiter de locht of den reghen.

Noch zickel crom, noch oock vast egghen mede
#Verwacht hy: maer als hy heeft vast sijn stede
In d'aerd', hy herdt der lochten wederstandt:
Iae d'aerde self als sy met crommen tandt
Ontsloten wert, sy't vocht hem doet toevluchten,
En g'opent met t'ploeg-ijser ooc swaer vruchten:
Vreedsaem en vet Olijf queeckt dan aldus.
#Den appel-boom als hy bevoelt heeft flus
Behoorlijck macht in sijnen stam vercreghen,
Door eyghen cracht ten Sterrenwaert ghestegen
Hy haest opgaet, ons hulp behoeft hy niet:
En oock niet min men ondertusschen siet
Vol vruchten swaer van selfs de blijde Wouden
Te samen al: jae t'voghels ongheboude
Woonsteden zijn van bloeghe knoppen root,
De claver af men scheert tot beester noot:
#T'hoogh bosch verleent ooc fackels, en de vyeren
Zijn daer ghevoedt, by nacht de boomen stieren
Een licht van hun, des twijffelt menich seer
Te planten dees, of yet besorghen meer.
Wat sal ick nu vervolghen meerder dinghen,
De Wilghen oock de laghe bramen brenghen,
Of beesten loof, of Herders schaeuwen soet,
Daer toe oock noch t'ghezaey beschutsel goet,
En d'heunich-bye haer aes en voetsel smaecklijc.
†Citorus bergh t'aensien is oock vermaecklijck,
Die al vervult, gheen bosboom heeft ghebreck:
De Bosschen oock met dat ‡Naritisch peck,
T'is vreuchdich oock t'aensien de wilde heyden
Die egghen gheen der menschen noch arbeyden
Zijn onderdaen: Iae van *Caucasen top
De Bosschen woest en onvruchtbaer daer op,
Die moedich fel d'Oost-winden breken stadich,
En drijven hier en daer, en elck gheeft dadich
Verscheyden vrucht: de Bosschen gheven hout,
Den Pijnboom nut waer van men schepen bout:

#Van den Olijf en sijn oeffeninghe.

#Van den appelboom.

#Van bosschen en boomen.

†Citorus bergh in Paphlagonien.

‡Naritia t'lant Vlyssi daer veel peckboomen wassen.

*Caucasus bergh in Scythien.

Cedr' en Cypres tot huysen: sonder queecken
Den Landtman hier heeft tot den wielen speecken:
Oock huyven tot verdeck der waghens om
De vloten oock de schipsche kielen crom:
De Wilghen zijn vruchtbaer van rijs en wissen,
En d'Olmen oock van blaren niet en missen,
Maer Myrt' die geeft spietsschachten sterc en stijf:
Cornilge-boom is nut tot crijghs bedrijf,
En d'Ipen oock die worden veel gheboghen,
[#]Iae en ghebruyckt tot Iturische boghen,
De Linde licht en t'Busboom dat men wel
Mach met een scherp draey-ijser schrabben snel
Dees een ghedaent' aennemen, en sy laten
Met ijser scherp uythollen hen tot vaten:
Den brooschen Els drijft afghesonden van
Den Pauw, of op den claer Beeck-waters dan:
Bye-swarmen oock in holle schorssen duycken,
En binnen in der Eycken dorre buycken:
Wat hebben wel verhael, weerdt zijnde gh'acht,
[†]De giften doch van Bacch' al voortghebracht?
Bacchus oorsaeckt' oyt veel misvallen vremde,
[‡]Centauren hy wel met der doot betemde,
[*]Rhoet, Phol en Hyl, jae den [†]Lapithen vry
Met beker groot verdreyghend' temde hy
[‡]O al te seer g'lucksamich lantvolc vreuchdich,
Verstondet maer sijn goet en weelde deuchdich:
Want d'aerde self d'oprechtst' (hun t'alder tijdt
Van wapens fel tweedrachtich, al seer wijdt
Ghescheyden af) uyt haren schoot soo eenen
Cost licht uytgiet en jonstich wil verleeenen
Hoe wel t'hoogh huys met deuren vol hoogmoet
Van elcken cant een morghen-groetens vloet
Niet uyt en spout: Hoewel sy niet en lusten
Nae pijlers veel daer boghen schoon op rusten:
Nae cleeders oock van gout doorwrocht al vol,
Noch nae [*]Corintsch schoon koper: iae de wol

[#]Iturri volck van Syrien, of so Probus seyt, van Schytien.

[†]Wijn oorsaeckt veel quaets.

[‡]Centauren een volc van Thessalia.

[*]Roethus, Pholus en Hyleus, namen der Centauren.

[†]Lapithen, oock doch van Othro gheberghte.

[‡]Van t'gluckich en veyle boere leven.

[*]Te Corinthen was veel goet koper.

Claer wit al wordt die niet om hun vercieren
Met Assyrisch †vergift tot groot verdieren
Gheverwet, noch hun weeck' oly vermenght
Met Caneel-cruyt bedorven noch ghecrenckt:
Een veyle rust sy hebben daer beneven,
Eenvuldich slecht een onbedrieghlijck leven,
Veel overvloeds sy rijck ghebruycken, doch
Oock ledicheyt: Op wijde velden noch
Speloncken schoon en levendighe poelen,
Lust-plaetsen ooc,‡schoon Temp' om een vercoelen,
Gheen Oss gebrul noch sachtich slaeps gedroom
Hun niet ontbreeckt daer onder groenen boom:
Iae s'hebben daer ghenoech al Bosschen dichte,
En leghers oock van wilde Dieren lichte,
Sy hebben jeucht ghewent ten arbeydt wel,
Die oock vernoeght zijn met een cleentgen snel,
*Der Goden dienst is daer, en d'Vaders heylich,
Gherechticheyt doen sy ten Hemel steylich,
Voer en verliet hier d'aerde, heeft op t'velt,
By t'landtvolck haer voetstappen laetst gestelt.
†De Muses soetst my boven al behaghend',
Wiens diensten weerdt en heylich ic ben dragend'
Met liefde groot bevanghen: laet doch sy
My nemen aen, en d'weghen toonen my
‡Des Hemels, oock der sterren: jae de mindring
Des sons veelsins, met ooc des maens behindring,
Waer door ooc beeft d'Aerd': en door wat gewelt
De hooghe Zee soo seer somwijlen swelt
Dat sy doorbreeckt de Dijcken harer palen,
En wederom gaet in haer selven dalen,
Tot wat eyndt oock de winter-sonnen gaen
Soo haesten in den grooten Oceaen
Te doopen hen, en wat voor een vertoeven
*De nachten traegh weerhoudt alsoo te toeven.
Maer soo ontrent t'hert-hol het coude bloet
†My traegh verstandt gheeft en beletsel doet

†Gheverwet met vergift dat was root purper van Tyra.

‡Tempe een schoon lustdal in Thessalien.

*Oprechticheyt en Godsdiensticheyt woonen geern onder de Boeren, en daer zijn de heylighe Vaders.

†Eerst woonde gerechticheyt in de steden, na opt Lant, ten laetsten verliet d'aerde en voer ten Hemel.

‡Hy meent d'Eclipsen.

*Traghe nachten die t'Somers traegh by comen.

†Waer door men een traeg en bot verstandt heeft.

Dat ick niet aen dees deelen der natueren
Gheraken mach, noch oock te recht nae speuren:
Laett Landen dan en Vlieten vloedich in,
De dalen laegh nu staen in mijnen sin:
Laett onvermaert ick zijnde my den Vlieten,
En Bosschen dan te lieven niet verdrieten.
O die my droegh' daer †Sperchen en ‡Taygeten
Schoon velden zijn, die Spartsche maeghden weten
Bacch' dienstich wel t'hanteren menichfout:
O die my steld' in *Hemo dalen cout
Met groote schaeuw van tacken overtoghen.
‘Wel g'luckich is hy die recht kennen moghen
‘D'oorsaken al der dinghen: die al t'schrick
‘Des doodtschen noot het onverbidsch voorschick
‘En t'fel gheruysch des Gieren †Acheronnen
‘Heeft onder voet gheworpen en verwonnen.
Goet avontuersch is die Boer-Goden, Pan,
Den Sylvaen oudt, en suster Nymphen, van
Kindts been aen ghekent heeft onbedroghen.
Noyt eer' des volcx noch Conincx purper bogen.
Sulck mans gemoet noch noyt heeft hem ontstelt
‡Tweedrachts aenstoot die ontrou broeders quelt,
Noch raedtslach quaet der Dacen die daer comen
Van boven af der Ister vlietsche stromen,
Noyt Roomschen staet en heeft het hem gedaen,
Hy vreest niet dat sijn Rijck sal t'ondergaen
Om armer noot en voeld' hy noyt gheen smerte,
Om t'Rijcker spoet oock noyt geen nijt int herte.
Hy heeft ghepluckt de vrucht der boomen af,
Alsoo van self den tack hem droegh en gaf,
En wat hem t'velt heeft voortgebracht gewillich
T'onsoenlijck recht, t'svyerschaers gepleydt verschillich
Hy noyt en sach: Een ander t'wijl de Zee
Met riemen slaet, of desen valt met wee
Int ijser scherp, of slijtt in Vorsten Hoven

†Sperchius Thessali Vliet.

‡Taygetus bergh in Achaien by Sparten.

*Hemus een Thraci bergh wel 5000. treden hoogh.

†Acheron een Vliet der Hellen.

‡Ongevallijckheyt der stadt teghen de Boersche moetrust.

Den dorpel glat, of lagich soeckt berooven
Met list een stadt tot huysgoder ellendt,
Om drincken uyt bepeerlt gout int endt,
En sacht op Tyrsch Sarraensche purper slapen:
Een ander berght veel schat met gierich schrapen,
En light op sijn ghegraven gout ghestreckt:
D'een al verbaest vol wonders is verweckt,
Op t'hoogh gestoelt' een ander gaept mitsgaders
Hem soo bevangt, verdobbelt t'volc en t'Vaders
Handt-claps misbaer in speel-plaets, ander wort
Bly als met bloet sijns broers hy is bestort:
Om banningh' hy verwisselt sijn ghenoechlijck
Dorpel en huys: jae gaet en soeckt onvoeghlijck
Een Vaderlandt ondr' ander Son seer wijdt.
#Maer d'Ackerman roert twijl om en doorsnijdt
Met crommen ploegh d'aerd', en hier uyt geresen
T'siaers arbeydt is: sijn Vaderlandt van desen
En neefkens cleyn hy voedt, soo doet hy noch
Oock sijn groot Vee en Stieren jongh die't doch
Verdienden wel, met ploeghen hun vermoeyend.
‘Altijdts is t'Iaer al stadich overvloeyend,
#‘Ten houdt niet op, oft brengt van boomen oeft,
‘Of vruchten van t'Vee, of t'gen' ooc wel hoeft
T'Cerisch gheschoof, en laedt de voren crachtich
Soo seer dat sy de Schueren zijn te machtich.
Den winter comt, alsdan ghebroken wert
#De Cicyonsch' al rijpe botte swert
Met d'Oly-pers, de Sogh keert weder blijde
Van d'Eyckels vet, jae t'Bosch ten selven tijde
Haegh-appels gheeft een menicht' onghetelt:
Den Herft oock voort verscheyden vruchten stelt:
Ooc wort gekoockt in clippen hoogh sonachtich
De rijpe Druyf, en wel doorbraden sachtich:
De kinders soet die hanghen ondertusch
Aen Moeders hals toessamich met ghecus,
En t'suyver huys bewaert de kuyscheyt stadich:

#Dorps bevallicheyt.

#T'Iaer brengt alderley vruchten voort.

#De Cicyonsche botte is d'Olijve, die veel te Cycyonien, stadt by Corinthen, wies.

De koeyen al vol melcks en swaer verladich
Hen ulders sy daer laten hanghen langh,
De Bocken vet malcander met ghedrangh
Der hoornen oock bewratslen en bestrijden
In weyden vet: den Boer oock selfs by tijden
[#]Feest-daghen houdt gheleghen daer int gras,
En t'vyer in midts, sijn mackers pot en glas
Becroonen: dan O Lene, u met prijsen
Aenroept hy oock, hy offert en stelt prijsen
Eens snellen pijls in d'Olmen, oock van dat
Vee-hoedich volck, jae ghesellen rat
Ontblooten daer hun vroom verherde lijven
Om op sijn Boersch een [†]wrastelingh bedrijven.
Dusch leven Boersch eertijdts Sabijnen out
Oock leyden wel, so dede [‡]Remus stout
En sijnen [*]broer, en aldus ginck dat stercke
Etrurisch rijcx toenemingh' oock te wercke:
Met namen Room is worden sonderlingh
Aldus het schoonst' van alderhande dingh,
En berghen sy begrepen heeft tot seven
In haren muer: jae sulck een Boerich leven
Op aerd' oock eerst [‡]Saturnus guldich nam
Eer t'Conincx straf des Rijcx [*]Dicte' op quam:
Eer t'schelmich volck noch hadde doot gesmeten
Den Ossen jongh, jae opghebrast en gh'eten:
Doe hadmen gheen alarm hooren slaen,
Noch t'groot gecraeck der zwaerden niet verstaen
Doe sy gheleyt op den aembeelden waren:
Wy hebben doch al gaend' een groot verclaren
Voleyndt: t'is tijdt de halsen al vol roock
Der peerden nu te gaen ontbinden oock.

Tvveeden Boecks eyndt.

[#]Der Boeren rust en vermaeck op den Vyerdagen.

[†]Wrastelen oft worstelen een oudt spel der Sabijnen.

[‡]Romalus.

[*]Remus en Saturnus hebben Boersch leven gheleyt.

[‡]Saturnus guldich, om den gulden vredighen tijdt, doe men gheen Ossen doodde om eten.

[*]Dictea is Creten of Candijen.

Het derde boeck.

Inhoudt.

Welck koey en Perds ghestalt best sal behaghen
Hier blinckt jae queeck en voedigh' aller vee
Den aerdt, en oock beschud voor sieckich wee,
Met een verhael van hun seer felle plaghen.

Nu ghy Godin, o †Pales groot en prijsich,
‡O Herder ghy seer wel vermaert *Amphrijsich,
Ia Bosschen oock Lyceesche vloeden ghy,
V t'samen al gaen singhen sullen wy.
Ghenoech gemeen gemaeckt zijn ander dingen,
Al die men hadd' in versen moghen singhen:
Iae oock al waer ghemoeden onbelast
Med' mochten zijn ghemaeckt onledich vast.
Want wie ontkent doch †Eurysche' afgrijslijck?
Of d'Altaers van den ‡Busiris onprijslijck?
Wien en was noyt van *Hylas t'kindt gheseyt?
Of van't Lacoonsch landt Delos geen bescheyt,
Van †Hyppodam' en ‡Pelops fraeyen rijder,
Elpschoudrich Man, van dees weet doch een ijder.
Al andren wegh moet ick bestaen, al waer
Ick van der aerd' oock my opheff', en daer
Ick als een Heldt, verwinnich cloeck bevonden,
Door vlieghen mach met gh'rucht der Mannen monden.
Behoud' ick t'lijf k'sal in mijn Vaderlandt
Weerkeerend' d'eerst de Muses met der handt
Af van den top *Aoni brenghen neder,
Iae d'eerst ick sal, o Mantu', u oock weder

†Pales Godin des Voeders en der Herders.

‡D'Herder van Amphryso is Apollo.

*Amphrysus, Vliet in Thessalien.

†Eurystheus Coninck van Mycenen en Lacedemonien.

‡Busiris was Coninc van Egypten.

*Hylas een kindt van Hercule seer bemint. Siet het 6. Boerliedt.

†Hyppodame maeght, Peerd' temster.

‡Pelops een sone van Tantalus, een goet Peerd-berijder van sijn Elphenschouwer. Leest Metam. lib. 6. nae de uillinginghe Marcie.

*Aonien, t'landt daer Helicon berg in leyt, daerom Aonitop.

De Palmen van †Idumeen brenghen schoon.
In groene weyd' ick stellen sal ten toon
Een Marmor kerck den water-cant beneven,
Daer Minci groot traeg-keerich dwaelt gedreven
En met groen riet bedeckt sijn oevers al,
Daer Cesar my int midden wesen sal:
De Kerck van hem werdt gh'houden en beseten.
Ghecomen ick verwinnich t'mijn vermeten,
Ick sal ghecleedt in Tyrisch purper claer
Van hem ghesien, en hem ter eeren daer
Tot hondert toe vier-peerdsche wagens drijven
Ter Vliet: Oock sal gants Griecken laten blijven
‡Alpheum oock Molorsche Wouden groen,
En t'mijnder eer' met loopen t'best al doen,
Met kolven rou van leir om prijs oock vechten:
Mijn *slapen self sal ick al gaen bevlechten,
En cieren moy met Olijf-bladers van
Den boom ghesnoeyt, en giften brenghen dan.
Van nu voortaen lust my d'heerlijc omgangen
Gheley te doen ter Kercken: mijn verlanghen
Is oock te sien den Ossen jongh gheslacht,
En hoe Tooneel †gekeert omwijckt met cracht:
Hoe d'Enghelsch' oock daer draghen opgeheven
Tapeten schoon van purper onderweven.
K'sal maken noch in den voordeuren wijdt
Van Elpen hardt en goudt der ‡gangers strijdt,
Ooc d'wapens van *Quirijn verwinder spoedich:
Hier golvend' oock door krijgh den Nijl grootvloedich,
Oock daer ghebout van schipsche koper sijn,
Den pijlers hoogh doen opgheresen zijn:
K'sal hier by doen d'Asi betemde steden,
Oock den †Nyphaet verdreven al ghesneden:
Den Parther oock betrouwend' op sijn vlucht,
Met sijn gheflits te ruggh' al seer gheducht:
K'sal hier by doen twee Rooven van twee zegen,

†Idumeen stadt in Phenicen, daer de beste palmen wassen.

‡Alpheus, Vliet in Peloponesen, welcke comt uyt in Sicilien, in de vliet Acethusa.

*Slapen oft slaghen des hoofts.

†Van dit omkeeren leest Plin. lib. 36. cap. 15.

‡Gangers, t'volck in Indien, by de vliet Ganges.

*Quirinus, hy meent Augustus, omdat hy Romuli navolgher is.

†Nyphaters een volck by de vliet Nyphaetes.

Handtdadich op verscheyden vyandts creghen,
En oock van tusch twee stranden t'volck gevaen
Ten tweedde mael in zeghe-feest ghegaen:
Daer sullen staen ghesneden oock met eenen
G'lijck bliesen sy al van †Parosche steenen,
Dat ‡Asaraes gheslacht en namen los
Van Jovi zaet daer by den Vader *Tros,
En †Cynthiaen d'oorsaker hy van Troyen.
De nijdicheyt onsalich met onvroyen
Sal vreesen voor de helsche rasernien,
Voor Cory Vliet seer wreedt, en boven dien
Voor die ghedraeyd' omcrullend' ‡Ixi slanghen
Die om en om sijn grousaem radt al hanghen,
En oock den *steen onheflijck groot en swaer.
Laett t'wijlen ons den Bosschen volgen naer,
En roeren aen Dryader woeste Wouden,
Daer ander doch niet van beschrijven wouden:
T'welck, o Meceen, dijn wetten zijn onsacht:
Gheboden vry niet cleen noch onweerdt g'acht,
Niet groots on dy is ons gemoedt aenvangend.
Nu traegh vertoef breect af, want siet verlangend
†Citheron roept ons met een groot gheschal,
Desg'lijcx oock doen Laconi honden al:
‡Epidaur' oock die peerden can betemmen,
En door't toestaen der Wouden brullen stemmen
Met weder clanck verdubbelt. Ick sal doch
Van nieus terstont wel zijn gheneghen noch
Te singhen lof van Cesars krijghen branden
En sijnen naem oock door t'gherucht bestanden
Te breeden voorts wel soo veel Iaer als hy
Den voor-oorsprongh van *Tython is voorby.
Of yemandt lust met ijver om aenveerden
Den zeghe-prijs †Olympich, jae en Peerden

†Parosche steenen, nae Paros, een Eylandt daer goet Marber viel, geheeten Pactia, naemaels Minois. plin. lib. 4.

‡Assarus Prins van Troyen, daer Augustus van comt.

*Tros, vader van Assaracus.

†Den Cynthiaen is Apollo, bouwer van Troyen, van Delos welc Cynchia is ghenoemt.

‡Ixion in d'helle aen een draeyradt ghequelt.

*Hy meent den steen Sisyphi

†Citheron een bergh oft Woudt in Boëtien, daer veel Essen en Vee is.

‡Epidaurus, stadt in Peloponeso.

*Tythonus de broeder of oom van Priamus.

†Loop-prijs van Peerden in de Griecxsche feest Olympiade ten vijf Jaren eens waer nae sy hun Jaren tekenden.

Opvoedt, of oock jongh Ossen tot den ploegh
[#]Verkiesen laet bysonder wel ghenoech
De lijven eerst der moeders om aftelen,
Een grimmich Oss-ghestalt is t'best van velen,
Die veel necx heeft, een hooft oock leelijck straf,
Wiens [‡]koor oock hanght van kin ten schenen af.
De [*]lancken lanck al buyten maet oock moeten
Haer groot zijn, al de leden oock de voeten,
Welcx ooren ruych zijn onder hoorns crom:
T'misnoegh' my niet oock eene die alom
Beteyckent is, en bont met witte vlecken,
Of weyghert vast het jock te willen trecken,
Iae grousaem oock met horens somtijts mickt,
Der welcker hooft tot Stier hem beter schikt:
Iae die gants hoogh en swaer is, en doorgaende
Met langen steert haer stappen veeght al gaende.
Maer d'oud' in welck sy we [†]Lucinam lijdt,
En is bequaem tot [‡]Hymenee den tijdt:
Houdt op voor thien, begint oock na vier Iaren,
Den andren tijdt noch nut en is tot baren,
Noch sterc ten ploegh: maer tusch dit tijts beloop,
D'wijl' blijde jeucht dus bloeyt in al den hoop,
Laet t'hy gheslacht vry los uyt u beluycken,
T'kudd' oock voor al dan Venerem gebruycken:
Iae soo vermenght en onverworpen doet
Malcander voorts al teelen t'vee ghebroet.
‘Elck leef-dach best' der sterflijcker ellendich
‘Vliedt eerst al heen, hun comen sieckten schendich,
‘Droef outheyd, moeyt', en t'onmedoogs ghequel
‘Des harden doodts van hier ontgrabtse snel.
Daer sullen zijn altijdt der Koey lichamen
[#]Die wenschen ghy sult anders te t'betamen:
Verqueeckt nieu aen, uyt t'kudd' altijdt verkiest
Voort teelingh goet elck Iaer, eer ghy verliest
Den gantschen hoop: en als hy op sal wesen,
Moet wenschen dan dat hy noch waer int wesen.

[#]Goe Koebeschrijving.

[‡]Koor, cossem, oft wradsel.

[*]Lancken oft lincken de zijden.

[†]Lucina Godinne van t'baren.

[‡]Hymeneus Godt des g'luckighen bruylofts, daer om hier den rechten tijdt van Hymenee, dat men de Koeyen te noote oft ten stiere doet.

[#]Datmen altijdt nieu Koeyen van t'best gheslacht sal opvoeden.

[#]Int peerden-kudd' is oock alsulcken kies,
Dijn hooghste vlijt van joncks aen oeffent dies
Aen die ghy schickt tot hope van bysonder
Gheslachten goet als Hengsten t'seynden onder,
Al hoogher op gaet stracx int veldt alree
[†]De jonghe vrucht van t'edel dapper Vee
T'sett moedich voort sijn onverherde schenen,
[‡]De dreygsaem vliet daer derft den wech eerst henen
Bestaen te gaen, beghevend' hem het rent
In d'Zee, die hem noch selfs is onbekent:
T'en vreest oock niet voor ijdel ruysschen hitsich,
T'heeft hoogen hals en thooft ooc cleen en spitsich,
[*]Buyck cort, ooc zijn de schouwers dick en breet,
De mansaem borst is rijck met vleys becleet
Bruyn, roo, blau, graeu, dat zijn de schonste heelijc,
De witte en vael zijn boven ander leelijck:
Daer toe soo't hoort gheluydt van wapen slaen
Van verr', ten can ter plaets niet blijven staen,
T'schudt d'ooren snel, het doet sijn leden beven,
T'versaemde vyer gheperst comt voort gedreven
En wintelt hem door sijn noosgaten heet:
Sijn dicke maen die hanght hem wijdt en breet
T'recht schouwer af, en t'rugbeen breet verschenen
Als dubbel streckt hem lancx de lenden henen.
Met clouwen herdt ghehoornt hoolt het uyt
D'aerd', en geeft ooc daer med' een swaer geluyt:
[#]Cyllarus t'peerdt den toomen onderdanich
Van Pollux van Amiclei was soodanich:
Soodanich Mars tweejocksche peerden licht
Ooc waren, daer't Griecx volc van heeft gedicht,
Sulck oock t'ghetreck Achilli groot ghevresen,
Den looper snel [#]Saturnus self voor desen
Sulcx was, doe hy van sijnen veerdtschen hals
Gheslinghert heeft het hayr ten tijden als
Hy sijn wijfs comst opt slach heeft mercken conen,
En vliedend' heeft den hooghen Pelionen

[#]Van den peerden te besorgen, op te voeden, eenen moedigen goeden Henghst om af te teelen.

[†]De jonghe vrucht van 't edel Vee, t'volen.

[‡]Den wegh der dreyghsaem vliet is de brugge.

[*]T'schoon peerdts beschrijvinge.

[#]Cyllarus t'vermaert peerdt van Pollux.

[#]Saturnus boelerende met de schoon Nymphe Phillyra, waer van den wijsen Centaure Chiron quam, verbergh hem voor sijn op slaechcomende wijf Opis, en vloodt wech in snel peerds ghedaent'.

Met scherp ghebries gaen vullen over al.
Sulck moedich peerdt ghy berghen sult int stal
Alst swaer van sieckt' of traegh beswijct door jaren
Den ouderdom onschandich vry wilt sparen,
†'Te springhen meer niet toe en laet die out
'Is worden, want die is tot Venus cout,
Vergheefs is al sijn onnut wercx aenrechten:
En comt het oock dat somtijts peerden vechten,
Vergheefs hy woedt verflouwend' ooc soo haest
Als stoppel-vyer groot dat oncrachtich raest.
‡Dus sult voor al op moedt en Iaren achten,
Op consten dan, en op bequaem gheslachten:
Wat smert elck toont als hy verwonnen sneeft,
En oock wat vreucht als hy verwonnen heeft.
En siet ghy niet als sy met wedden haestich
T'veldt hebben in, en *wagens uyt dat naestich
Begin des percks uytstorten in den loop
Als sy daer licht al rollen over hoop?
Als voerluyd jongh al hopen en verlanghen
Op't hooghst', en dat een slaende vrees bevangen
De herten houdt vast springhend' op int lijf,
Hoe s'aenstaen al met sweep-draey slaghen stijf,
En gheven ruym den toom voor overheldich,
Den asse vlieght seer hittich en gheweldich
Nu neder, dan verheven, jae nae t'schijn
Door d'ijdel locht hoogh opghevoert sy zijn:
Gheen rust noch stilt' en is aldaer t'aencleven
Maer van geel zant een wolck' op comt ghedreven,
Sy werden vocht van t'witte schuym, en van
T'gheblas die daer soo dapper volghen dan,
Soo liefdich zijns' om eer en prijs t'aenveerden.
†De wagens t'saem te voeghen en vier peerden
Sulcx eerstmael heeft Erichtoni bestaen
Verwinnich oock op raders snel te gaen:
‡Lapithen oock by Pelothroni stede
Gheseten op de rugghen, gaven mede

†Geen oude Henghsten te laten springhen. Frigidus in Venerem seniot, frustraeque laborem.

‡Der peerden ghemoeden waer aen bekent.

*Van de prijs-renningh met waghens.

†Erichtonius wagen met vier peerden, eerst vinder en berijder.

‡Lapithen, volc by Pelethroni in Thessalien. Plini seght Pelethronius lib. 7. cap. 56. en noemt d'eerst' peerd-berijder Bellerophon.

Den toomen eerst, en t'draeyen oock daer by,
Den Ruyter oock in wapens leerden sy
Te maken fraey peerd-sprongen hier op d'aerde:
Iae t'samen noch te voeghen uyt hoovaerde
Moy stappen oock in ganghen, want ghemeen
Van beyds comt hier den arbeydt over een.
#Een edel Peerdt van heeten moed', ja cloecken
En snellen loop de Meesters t'saem al soecken,
Hoewel t'voorheen al dickmael op de vlucht
Gheholpen heeft den vyanden beducht,
Wiens Vaderlandt Epeir en t'vroom Mycenen
Is, en t'geslacht brengt van Neptuyn self henen
Oorsprongich af, die sulcx ghenomen merck
Wel hebben al, die maken rondt en sterck
Ghespannen uyt met een dicht vet ghehuldich
Ontrent of voor t'bespringhens int sorgvuldich,
#Dien sy voor t'Vee verkosen tot een man:
Sy snijden hem groen groeyend gras alsdan,
Iae dienen spelt' Vliet-water oock hem vooren
Om in t'soet werck volherden nae t'behooren,
En dat daer nae des jonghen ongheweldt
Het vasten niet hun Vaders en vermeldt.
De Meesters doch het vee voorschict om dragen
#Doen magher zijn, en dun nae hun behaghen
En op den tijdt hun d'openbaer wellust
Tot d'eerste liefd' en paringh drijft ontrust:
S'ontsegghen hen dan bladers, en sy schutten
Den bornen hen, en doen hen lijven schudden
Door veel gheloop, en makens' al vermoeyt
In d'heete Son (alst op den middach broeyt,
#Wanneer den vloer men swaerlijc hoort versuchten
Als nu int veldt gheschoren zijn de vruchten:
Alst ijdel kaf nae rijsend' Westen wint
Gheworpen wordt:) Dit doen sy soo ghesint,
Op dat t'ghebruyck niet bot en zy onwacker
Door vetheyt groot op den baersamen acker

#Een goet peerdt is begeert al ist oudt, alst ooc van een goet gheslacht is.

#Den henght teghen bespringhens tijdt wel te voeden.

#Van de Meerijen weynich te voeden een bespringens' tijdt.

#Middach op Boersche wijse beschreven.

Dat niet verstopt de voren vuyl zijn, maer
Venerem sy als dorstich trecken naer,
En datser blijft int binnenste verborghen.
Nu wederom gaet vallen al het sorghen
Voor d'vaders, maer der moeders comt nu aen,
[#]Dewijl' sy nu voldrachtich dwalen gaen
Nae dat voorby de Maenden zijn ghestreken.
Dat niemandt lijd' hen dan int jock te steken,
Geen wagens swaer te trecken, noch op t'straet
Te springhen dan, hen oock niet toe en laet
Een dapper vlucht lancks velden te bedrijven,
Of t'swemmen ooc in Vlieten die sterck drijven,
Maer weyden hen in laghe beemden los
By Vlieten vol van water, daer vol mos
En aldergroenst' gegraest schoon oevers strecken,
En daer hen coel speloncken overdecken,
Een steenschaeu oock die verr' uytsteeckt int dal.
[†]Een fel ghedrocht vlieght doch in groot getal
By Wouden schoon, daer [‡]Silar' henen vloeyt,
By [*]Alburn' oock die groen met Eycken bloeyt,
Dit Dier opt Roomsch Asilum heeft den name
Oestron opt Griecx, scherp steket, en grousame
Gheluydt het maect, daer t'Vee al van verbaest,
En loopt van een verstroyt door Bosschen haest:
De locht geschudt door t'brullen raest om hooge,
Iae Bosschen oock den boordt [†]Tanagri drooge.
Want Iuno heeft voor Yo jonghe koe,
Inacht kindt, uyt ijver groulijck toe
Hier voortijdts doen een rasernij gaen maken,
En gh'oeffent fel haer gramschappen en wraken
Door dit ghedrocht welck midden hits ghewelt
Den beesten veel ten dapperlijcksten quelt,
[‡]Van t'dragend' Vee ghy't weeren sult mits desen:
En als maer eerst de Son en is gheresen,
Of als t'ghestert' den nacht comt brenghen by,
V groote Vee sult dan maer weyden ghy.

[#]De swaer Meerijen waer te nemen.

[†]Van de peerde horsele.

[‡]Silarus een vliet in Itali.

[*]Alburnus een haven van Lucanien.

[†]Tanagrus een beeck in Lucanien.

[‡]Om de horselen ende wespen tgroot Vee niet in d'hitten, dan s'morghens en s'avondts weyden.

Gheworpen nu sy hebbend', al gaet wennen
De gantsche sorgh', ten Kalvers: en om kennen
Soo branden sys' een teycken, oock stracx aen,
De namen oock van hen gheslachten saen,
Door welcken liefst sy t'vee voort teelen wouden
Of welck' oock liefst tot heylig' Altaers houden,
Of welck' om d'aerd' doorsnijden en t'rou velt
Te keeren om, de cluyten stucks ghevelt,
T'groot ander vee dat voedm' in groene weyden.
Die ghy nu wilt van Kalvers u bereyden
Tot Boerich werck, om temmen, hun den pat
†Allencxkens wilt ghewennen t'wijlen dat
‘Buyghsaem en sacht de Iaren zijn der jonghen
‘Beweeghlijck oock den tijt te zijn bedwongen.
Voor al bestrickt met losse sircken dun
Van tiekens sacht ghemaeckt de necken hun:
D'vry' halsen dan nu t'jock ghewoon geworden,
#De jonghen best ghelijckend' voeght in orden,
En dwinghtse door de sircken self bevaen
Alsoo ghelijck te saem ghepaert te gaen:
Iae doet hun nu ijel wielen onghewichtich
Dick leyden voort lancx d'aerd' al snel en lichtich
En t'boven zant int stappen raken maer:
Den Buecken ass' nae desen onder t'swaer
Last gaende, laet dan door den arbeydt craken,
Iae laett met een den koper Dijssel swaken,
En trecken voort de saemde raders ront.
Dijn Kalvers noch ontem niet gras en gont
Alleen, poel-gras noch oock cleen wilge bladen,
Maer met der hant sult plucken, t'hun versaden,
Van t'kooren welck ghesaeyt is: oock en sult
#Niet doen dat t'Vee vernieut melck-vaten vult,
(Nae t'voorders bruyck-melck Gier) maer al de borsten
Hen jongen soet laet slijten nae bedorsten.
Doch lust meer crijgh of wree slachoordens dy
Of t'vlieghen heen met wielen snel voorby

†Hoe men den jongh Ossen allencx t'jock aenwennen sal.

#De gelijckste te paren.

#Vernieut dat is als de Koeyen geworpen hebben.

D'Alpheensche vloet van †Pisa, en wilt u wennen
In Iupijns bosch vlieg-wagens voort te mennen:
‡D'eerst oefning is van t'peert datm' hem de moet
En wapens fel der vechters aensien doet:
T'crom-hoorns schal te dulden, en t'ghetrocken
Waegh-wiels kraeck int loopen en int schocken,
Des tooms gekners t'aenhooren oock op t'stal:
Sijn leeringh voort is dat't allencxkens sal
Int lieflijck lof sijns meesters nu beginnen,
Verblijden hem, t'soet hals gheflab beminnen,
Dit t'hooren al, en voelen hem ghewent
Van alst de borst sijns moeders is ontwent:
In plaets van toom in eenen Halter sachtich
Steect hem den muyl noch swac zijnd' en vreesachtich
#Iae noch sijns tijdts oncondich: maer dry Iaer
Zijnd' overbracht, en dat nu t'vierd' is daer,
Laett stracx rondtom te draeyen hem aenvangen
Gheluydt te slaen, oock met ghemaeckte gangen
Een been-ghebuygh al licht te loopen om,
Iae laett hem gaen als een die arbeydt crom:
Laett hem daer nae de locht met loopen terghen
Door open veldt toom vry, en laett hem nerghen
Opt bovenst' zant de stappen planten nou,
Licht vliegend' heen als dichten Noordwint rou
#Als hy comt snel uyt Hyperbore landen
Ghedronghen aen, en brenght alsoo voorhanden
Alom verspreydt de Schythsche winters cout:
Oock als hy voort de dorre wolcken dout
Alst kooren hoogh is, en al swemmend' beven
De velden gheel door sterck ghewaey gedreven:
Als ruysschen oock der Bosschen toppen groen,
En golven langh nae strandt ghedreven spoen,
Soo snellijck vlieght hy henen met ghewelden,
En met sijn vlucht veeght beyde Zeen en velden.
Dus loopend' oock by velden van †Eleen
Sal sweeten dit: de langhe percken heen

†Van krijghpeerden hoe men die van jonghs sal leeren.

‡Pisa, stadt in Elide, by de vliet Alpheo.

#Wanneer men t'jonck peerdt berijden sal beginnen.

#Een Homeersche g'lijcknis.

†Elea d'haven van Pergamo.

Tot t'eynden uyt, en uyt sijn mondt sal drijven
Een bloedich schuym, t'sal beter u gherijven
Met temmen hals de Belgi karren voort
Te trecken oock: voor t'leste, soo't wel hoort,
Alst nu is tem moet ghy met vlijt wel passen
Sijn groot lichaem te vetten en doen wassen
#Door rogghe vet: want eer sy zijn ghetemt
Sy moeden hoogh op sullen steken vremt,
Ghegrepen aen taeyslaghen om castijden
Die sullen sy u weygheren te lijden,
Ghebitten herdt te doen oock onderwerp.
#'Maer doch gheen vlijt en isser oock, hoe scherp
'Die meer bevest en crachten doet vermeeren,
'Dan Venus wulpsch en prickel af te keeren
Der liefden blindt van Koe, ja Stier of Peert,
Daer yemandt hem medd' alderliefst' gheneert:
Hierom den Stiers verseynden sy in weyden
Al verr' alleen van Koeyen afghescheyden,
Soo achter Bergh als over Vlieten wijdt:
Of houdens' oock ghesloten t'sulcker tijdt
By krebben vet, want door den lust verweckich
'Ontsteken, pluckt de vrouw' en is aftreckich
'Der mannen cracht, en brandtse door t'aensien:
Den bosschen noch den weyden sy midts dien
Hem niet en duldt te wesen yet ghedachtich:
Dicks dwinghts' oock wis, door haer aenlockensachtich,
#Den minnaers stout, hoogmoedich sonderlingh,
Met hoornen scherp te vechten onderlingh:
De Veerse schoon weydt int groot bosch, bin desen
Vermenghen sy hun vechtingh opgheresen
By beurten al met cracht en menich stoot,
En veel gequets swert bloet hun lijf wascht root,
Wrast'lend' op een de toeghekeerde hoornen,
Ghedrongen herdt seer groulijck doort vertoornen
D'ombosschen doen versuchten met weerschal,

#T'ghetemde peerdt te messen met rogghe.

#Venus en der liefden prickel minderen de crachten.

#Stieren gevecht door liefde tot der Veerse.

Iae den Olymp seer groot oock over al.
Dees vechters dan, geen wijs' en ist noch plegen,
Datse by een te stallen zijn gheneghen:
Den eenen Stier die nu verwonnen blijckt,
Een ballingh zijnd', in vremde hoecken strijckt
#Seer wijdt van daer, en gaet al vast beweenen
Sijn schande groot, sijn wonden oock met eenen,
De welck' hem gaf d'verwinder hoogh van moet,
Om wreken oock t'verlies sijns liefden soet,
Ghegaen te zijn uyt vaderlijcke rijcken
Als stallen oock voerpleeght hy wert bekijcken.
Des oeffent hy sijn crachten gants met vlijt,
En over nacht is hy bin desen tijt
Tusch steenen herdt in bedd' ontstroyt ghelegen,
Met blad'ren rou en biesen scherp t'ondeghen
Ghevoedt, beproeft sich self, en leert sijn op
#Sijn hoornen gram, en springht soo met den kop
Dan teghen t'stomp van eenen boom uyt spijten,
En d'winden tergt hy door sijn hoornich smijten,
En maeckt alsoo een voorspel tot den strijdt,
Met voeten t'zant verstroyt eerst hebbend' wijdt
Wanneer hy moedt door oeff'ning heeft hernomen,
En dat van nieus sijn crachten sijn ghecomen:
De vendels hy om vechten opvoert cloeck,
Ghedreven snel gaet haestich doen besoeck
Sijn vyandt nu gheworden traegh versuymich.
#Ghelijck de golf die midts de Zee al schuymich
Wit t'zijn begint, en uyt het diep verweckt
Haer crom ghedraey, soo wintelt heen en treckt
Nae t'strandt, en staet een fel geluydt seer groulijck
Maeckt een gheraes (de clippen stijf bespoulijck)
Iae minder niet dan bergh die neder valt,
Van onder op het water draeyich walt
T'swert zant om hoogh opwerpend al met crachten.
#‘So heftich sich ooc werpen die geslachten
‘Op aerden al, soo Menschen, Dieren wilt,

#Den verwonnen stier gaet sijn verlies betreuren.

#Hy oeffent sijn cracht en overvalt sijnen versuymlijcken vyandt.

#G'lijcknis.

#Van liefden cracht.

‘Oock t'Zee-gheslacht en beesten t'onghestilt,
‘Ghevoghelt oock met veders moy beschildert,
‘Nae t'liefden vyer en raserij verwildert
[#]‘Sy zijn al t'saem de liefde toe ghedaen.
[†]De Leeuwin is niet wreeder oyt ghegaen
Op ander tijdt heen lancx de velden dwalich,
Haer jonghen niet ghedachtich dan als stralich
De liefd' haer quelt: [‡]de Beyren onghedaen
En hebben noyt door Bosschen el ghedaen
Soo veel ghemoords, vernielens t'allen zijden.
Ten wreedsten ist' [*]wildt Vercken dan ten tijden:
Opt snoodtst' oock dan den [†]Tyger fel en wreedt
Hoe sorghlijck laes! in Liby velden breedt
Ist dan alleen daer dwalich henen treden.
En siet ghy niet bevaen der [‡]Peerden leden
Met bevingh, al wan hun maer comt ontrent
Alleen door reuck de locht hun wel bekent?
Noch t'manner toom noch slagen wreet gegeven,
Noch holle rotz, noch clippen steyl verheven,
Noch Vlieten sterck die met groot water voor
Hun ligghen breedt: jae Berghen doen ghestoor,
En stroomen daer al draeyend' om: dees dingen
En connen hun ghestillen noch ghedwinghen.
Ghedreven self werdt oock [†]t'Sabelsche swijn,
Sijn tanden t'scherpt, en t'schropt voor op met sijn
Voet d'aerd', en t'wrijft oock in die heete tijden
Sijn ribben vast aen boomen aen weerzijden,
Sijn schouwers teegh de wonden herdt het maect.
[#]Den Jonglinck ooc wat doet hy, in wien blaect
Een herde liefd' en groote gloet omdraeyend
Van binnen hem door sijn ghebeenten laeyend,
[#]Al spaed' hy swemt, jae in den blinden nacht
Wijdt over Zeen ghestelt in roer onsacht
Door stroomen woest doorbroken afghesondert:
De groote poort des Hemels op hem dondert,
De waters doend' aen clippen hard' aenstoot,

[#]Amor omnibus idem, 't is al de liefde toegedaen.
[†]De Leeuwin.
[‡]De Beyren.
[*]T'wilde Vercken.
[†]Den Tyger.
[‡]De Peerden.
[†]Sabelli, nu Abruzzi, volc in Itali, by de Zee daer veel Swijnen zijn.
[#]De Mannen.
[#]Van Leander en Hero.

Weer-galmen met grousaem suchten groot,
Ten moghen hem sijn ouders oock ellendich
Herroepen niet, alsoo't wel waer noodtwendich:
Noch hem tot haer de Maeght, die sterven sal
Opt lichaem doot door sulck een wreedt misval.
Maer wat doen ooc de †Losschen Bacchi vleckich
Ooc ‡t'Wolf geslacht fel, dapper en hartneckich?
De *Honden med', en wat ghevecht hoe fel
Aenrichten oock vervaerde †Herten snel?
Wis ‡t'Meery woed' voor al gaet buyter schreven
Soodanen sin heeft Venus selfs ghegheven
Doe als de vier-ghetrecksche Meeris heet
Van *Potnia de leden schuerden wreet,
Den Glauco laes! met tandtsche felle kaken:
De liefde jaeght de Meeris met haer blaken
Aen d'ander zijd' †Gargara, alsoo sy doet
Aen d'ander zijd' ‡Ascani luyde vloet,
Door hennen aert ghedwonghen s'overclimmen
Den Bergen hoogh, den Vlieten sy door swemmen
Stracx als de vlam comt in dat heete merch,
Ter Lenten tijdt hercomt meest t'heet gheterch
Tot int ghebeent', dan staens' op hooghe clippen
En keeren nae den Westen windt hen lippen
Alwaer dat sy de lichte locht ontfaen,
#En door den windt niet hebbend' doch ghedaen
Versamingh, sy zijn dus gheworden swangher,
(Al luydet vremdt) dan sonder toeven langher
Den clippen steyl en laeghe dalen sy
Doorloopen, maer niet Oosten windt nae dy,
Na Son opgang niet, maer na wint van Noorden:
Noordtwesten oock, jae of nae sulcke boorden
Daer alderswerst den Zuyden windt uytsnoeft
Iae en de locht met reeghnigh cout bedroeft.
Ten laetsten noch door't liefdich rasen gloeyend'
Smilt af en valt van Meerijs heupen vloeyend
T'langsaem fenijn dat welc van d'herders naem

†Losschen.
‡Wolven.
*Honden.
†Herten.
‡Meerien.
*Potnia stadt in Beotien.
†Gargara bergh in Myssa.
‡Ascanius Vliet in Myssa.
#Meerien swaer van den windt, welcke baringhe alleen dry Iaer duert.

[#]Heeft Hippoman te recht: dit hebben t'saem
Gheraept al dicks stijfmoeders onghenadich,
Iae cruyden quaet, en ooc niet weynich schadich
Snoo woorden al in een vermenght: maer siet
'Terwijlen vliedt, jae ondertusschen vliet
'Den tijdt, die niet en is om weder halen,
Als wy bevaen door liefd' het al verhalen.
Maer van tgroot Vee is dit genoech dan doch
Van t'ander deel nu schort de sorghe noch
Te schrijden voort van woldrich kudden wijslijck
En Geyten ruygh, hier uyt is moeyt' oprijslijck.
O Boeren sterck doch hier uyt lof verwacht,
Noch ick en ben niet twijflich van ghedacht,
Hoe groot het zy met woorden dit vol prijsen,
Soo dinghen cleen met deser eer' oprijsen.
Maer liefde soet die mijn gheneghen weckt,
My henen sleypt, en met ghewelde treckt
De weghen swaer der heyligher woestijnen
Van den [†]Parnas te reysen door: jae mijnen
Lust is te gaen daer langs die toppen heen,
Den wegh die noyt ghegaen en is voorheen,
Ten borne claer [‡]Castali: jae door eenen
Opgangh die noyt ghebaent en was van geenen.
Eersaemste ghy, O Pales, nu terstont
Men meer geluydt gaen slaen met grooten mont.
Voor een begin beveel ick [*]t'Schaep-vee nutten
Sal ondertusch sijn hoy in sijn sacht' hutten:
(Tot alder tijdt den Somer bladich stracx
Sal zijn herbracht) en tot te meer ghemacx
Wel over al den herden vloer der koeyen
Met seer veel stroos en varen-buffels stroyen:
Dat coude vorst t'sacht kudd' en deer niet licht
Gheen schurft brengh' aen, noch oock schandlijcken gicht.
Scheydend' hier af nae desen ick ghebiede
Haeghappel-tacks geblaert men [†]Geyten biede,

[#]Hippomanes is, meynt Servius, een quaet vergift, druppende uyt Meerijen eyghnis ten tijdt alsse berimst oft heet zijn. Plinius seyt wat anders, lib. 18. cap. 11.

[†]Parnas, ghesanghsGodinnen bergh.

[‡]Castalia een borne in Parnasso.

[*]Schaeps besorgingh.

[†]Geyt besorgingh.

Ghenoech en versch vliet-water vooren stel,
Hen stallen oock ghekeert van winden fel
Vlack tegent Zuydt en Herftsche Son, bysonder
Wan eertijdts coud †Aquari nu gaet onder,
Iae en bedout den laetsten tijdt van ‡t'Iaer.
Wy moeten niet met minder sorgh eenpaer
Beschermen oock de Geyten, dan de Schapen,
Gheen minder nut werdt ooc daer van te rapen:
Al rueltmen doch *Meleetsche vachten dier,
Zijnde ghekoockt in verwen root van Thyr,
Hier meer ghebroeds van comt, hier melck seer rijcklijck,
†Doe't melck-vat meer is schuymend, ja ghelijclijck
Den Wr gheputt wel uyt, hoe datter neer
Ten spenen uyt gheperst noch vloeyen meer
Bly vlieten al, dan oock de hanghe locken
Der vliesen lanck in der ‡Cinyphsche bocken,
Grau baerden ooc en kinnen ruygh men scheert
Tot t'leghers bruyck: jae noch ist al wat weert
Om decksels dicht voor arem schippers breyden.
  Den Bosschen oock Licei toppen weyden
Sy maer int wild', voor cost sy plocken coen
Grousaem ghebraemt' en doorn-haghen groen,
(Die gheeren hoogh of op rou plaetsen wassen.)
Aendachtich oock sy onder daken passen,
T'herkeeren dan hun Geyten leyden sy,
Die overmidts hun uyren groot al by
Niet connen swaer den dorpel overschrijden:
Des sult ghy hen met alle vlijt bevrijden
Van coud' en ijs, en van sneeu-winden quaet.
Iae sult, hoe min hen selfs ter herten gaet
Sterflijcker noodt, te meer hen hulp bewijsen,
En blijdlijck hen tot voeder en tot spijsen
Loof-rancken groen en tacken brenghen toe,
Den Winter langh t'hoy-stal niet sluyten toe.
  Maer als nu comt den blijden Somer lustich,

†Aquari onderganck in Januario.

‡T'laetst des Iaers by de Roomsche was ontrent mid-maerte.

*Meletus d'hooftstadt van Ionien.

†T'nut van Geyten.

‡Libysche Bocken van by de Vliet Cinyphe.

Iae roept en lockt de Weste winden rustich:
Den Geyten oock den Schapen t'sulcker tijdt
In bosschen leydt, en in de velden wijdt,
Laett plucken hen de landen coud' int ronde
Met der dach-sterr' in de nieu morghenstonde,
[#]Als t'gras berijmt sal singhen, en op t'pas
T'vee aenghenaemst' den douw' is in teer gras.
Doch als de vierd' uer heeft versaemt eendrachtich
Des Hemels dorst, en dat de Stapels clachtich
Door hen gesangh den boomgaerts breken saen:
Den kudden stracx beveelt te drincken aen
Den putten dan, of poelen hoogh besloten,
Van t'water welck doorloopt herd' eycken goten.
In midshitt' oock te soecken dalen koel
Al overschaeut: staet erghens teghen t'soel
Een Eycke groot toegh'eyghent Iupiterren,
Die tacken wijdt onmatich men siet sperren
Wt ouden stam: of erghens soo een swert
Dick Eyken bosch met heylich schaeu daer wert
Gheleghen by, heet hen daer t'zijn ghedreven,
En wederom dun water dan te gheven:
Iae en ontrent het Sonnen ondergaen
T'herweyden, recht als d'avondt-sterr' ghedaen
Vertrecken heeft, en scheyden t'heet versoelen,
En al de locht ghetempert doen vercoelen.
Als douwich oock de vochte Maen al nat
Nu heeft vermaeckt de bosschen: jae en dat
[†]Halcyon clinckt lancx stranden met behaghen
[‡]Acanthis oock in groene doorn-haghen.
Wat sal ick voorts in veersen singhen nu
De Herders doch en [*]Lybi weyden u,
Iae dun ghedaeckt seldtsaem bewoonde hutten?
T'vee nacht en dach al heeft het geen beschudden,
Een gantsche Maendt gevoedt geduerich wort,
Hergaet en dwaelt woestijnen doorghestort
Al sonder hutt' of dack in vremde weghen.

[#]Singhen, dat is craken.

[†]Alcyon oft ijsvogel legt en broedt in de Zee al bin veerthien daghen, dan is de Zee stille. Plin. lib. 18. cap. 26.

[‡]Acanthis de Distelvinck.

[*]Lybia Mareolis is Nubia in Afrijcken: t'ander Lybia is neer-Afrijcken Guinea.

Siet alsoo groot een veldt is daer gheleghen.
Den †Africaen Vee-hoedich leydet al
Met hem, sijn huys-tuygh, huysraet groot en smal
En sijnen Hont van ‡Amycleen, en Creter
Pijl-koker: dus ghelijckt hy niemandt beter
*Als den Romeyn cloeck, dapper, die int velt
Int Vaderlijck harnas hem henen snelt,
Iae wel t'onrecht met een swaer pack gheladen:
Maer onverwacht den vyandt al ter schaden
Stracx legher slaet en in slachoorden blijckt.
Maer niet dat yet die Vee-hoedingh ghelijckt
Met t'Scytisch volck by den Meotschen poelen,
By †Ister oock die drubbel t'zant met woelen
Geel zijnd' opdraeyt maer daer ‡Rhodope lanck
Mid-Noordt omkeert met uytgestreckten ganck:
Besloten t'Vee sy houden daer in stallen.
Velt-cruyt, boom-loof verschijnt daer niet met allen
*D'aerd' onghesien met wallen snel bedeckt
Light breedt en wijdt: tot seven ellen streckt
De dickt' van t'ijs, het is daer altijdt winter,
En altijdt coudt aenblasich: oock men vindter
Noordt westen windt, daer toe en maect geen tijt
De Son hun daer de bleecke schaeuwen quijt.
†Iae selfs niet als hy met sijn peerden rasschet
In d'locht om hoogh, of snellen wagen wasschet
Int water roodt des Oceans, maer siet
De Korsten snel in die sterck' loopend' Vliet
Verstijven selfs, en t'water moeter draghen
‡De wielen nu (met ijser al beslaghen)
Op sijnen ruggh: het was te sulcker tijdt
Eerst een Weerdin der holle Schepen wijdt,
Der waghens nu: En t'kraken koper-tuyghen
Ghemeenlijck daer de cleeders quaet te buyghen
Beginnen stijf van couden worden daer,
Sy houwen door de vochte wijnen claer
Met bijlen scherp, jae gantsche poelen roulijck

†Afrijcksche Vee-hoedinghe.

‡Amyclea, stadt in Lacanien.

*Afrijckschen Herder en Roomsch krijghsman vergeleken.

†Ister, is de Dannauw.

‡Rhodope bergh in Thracien.

*De Scytsche Veehoedingh.

†Van de coude der Scytsche landen.

‡De wagenen op t'ijs.

Al vast in ijs verkeeren: Keghels groulijck
Verherdt en daer aen baerden onghekamt,
En oock niet min door al de locht afschamt
Al staegh de snee de beesten, hoe besloten,
Vergaen: oock staen d'Oss' lijven groot omgoten
Al met den rijm, met kudden d'Herten vast
En dicht by een, onmoedich door t'nieu last
Staen luy en traegh: jae en s'en hebben flaulijck
Niet boven t'snee de hooren-toppen naulijck:
[#]De Scythen dan met honden aenghevoert
Hen drijven niet noch over al ghesnoert
De pennen roodt weerzijdich voor de netten
Hen niet en drijft door een verbaest ontsetten,
Maer slaense doot met t'ijser al van by,
En met hen borst vergheefs wech stooten sy
Voorligghend' bergh, jae slaense daer in stucken
(Met swaer ghebriesch) en bly door dit gelucken
Wech draghen t'vleys sy met een groot ghekeyl:
[#]En leven t'saem in ledicheyt al veyl
Diep onder d'aerd' in holen en speloncken,
En t'saem ghehoopt van boomen groote troncken:
Gantsch' Olmen ooc aen d'heerden met der macht
Toerollen sy, jae brandens', en den nacht
Verslijtens' hier met spel en vreuchts aencleven:
Sy volghen dan Wijngaertsche bekers neven
De Deessem, oock den Sorben-appel suer,
Soodanich volck (ontem uyt der natuer
[†]T'Hyperborsch Noordt, zijnd' onderworpen grootlijck
Met Oosten windt uyt den Rhipheen aenstootlijck)
Is aengherent, en hun lichamen staen
Met borstels gheel der Dieren al omvaen.
En t'wolwerck dy ter herten gaet, wilt gissen
Te vlien voor al braem-bosch, distels en clissen:
Weydt daer niet in, mijdt blijde weyden, kiest
[‡]Stracx kudden wit met vlocken sacht bevliest:

[#]Hoe Scythers d'Herten vangen.

[#]Hoe de Scythers in holen woonen.

[†]Hyperborisch volck over Rhipheense Tartari berghen, daer den dach een half Iaer en eenen dach duert, en t'volck soo langhe leeft alst wil. Plin. lib. 4. cap. 12.

[‡]Om witte wolle te hebben eenen onghevleckten Ram te soecken.

Verwerpt den Ram, al waer hy wit van buyten,
Is onder sijn verhemelt int besluyten
Sijns vochten mondts een swerte tonghe maer,
Op dat hy doch de Lammer vachten claer
Niet en begrijm met vlecken d'een by d'ander,
En int vlack veldt rondtom bespiedt een ander.
#O Luna, Pan, Archadi Godt (jae ist
Te g'looven weerdt) bevingh en heeft met list
V door t'gheschenck van witte wol bedroghen,
Ten bosschen hoogh' u roepend' opghetoghen,
Ghy n'hebt ooc hem (soo roepend') niet versmaett.
Maer wie begheert' tot melck heeft, desen laett
Den geyten self met sijn handt in den krebben
#Doen claver groen, en seefghetij-cruydt hebben:
Iae cruyden oock die soutich smaken seer,
Want sy hier door den Vlieten lieven meer,
Den ulders zijn hier door te meer gheswollen,
T'geeft in de melck een soutsmaeck ooc verholen.
#T'verbieden veel den Bocxkens nu wat groot
Den moeders stracx hun muylen sy niet bloot
En laten, maer in ijser Halsters steken.
Veel t'geen' sy vroech, ja met des daegs aenbreken,
Of over dach ghemolcken hebben, dat
Perssen sy s'nachts, en oock des avondts wat
#Int ondergaen der Sonnen is verworven,
Sy vroech voor tlicht uytbrengen in cleen korven,
En d'Herder gaet nae t'Stadt, of met wat sout
Besprengt, bewaert wordt tot den Winter cout.
#Der Honden sorgh doch niemant lest en stelle,
Maer met vet wey voedt op voor u de snelle
Spaertsch' Honden cleen, en †Epirotschen hondt.
T'Vee hoedend', ghy en sult te gheener stondt
Vergrouwen dan voor nacht-dief in u stallen
Noch den inloop der Wolven, noch t'aenvallen
Des onversoend' ‡Ibeers van achter aen
Wt laghen loos: ghy sult oock dick bestaen

#Pan bedroogh Lunam door witte wol.

#Der Geyten cost.

#Bocxkens spanen.

#Van t'kasen.

#Van Honden.

†Epiroten, Molossien.

‡Ibeer Spaignaert, oft volck dat Spaengnien bewoont heeft.

Met loopen snel Wout-Ezels vol verbasen
Te drijven dan: met Honden suldy Hasen,
Met Honden oock den Dassen jaghen voort,
En Swijnen wildt ghy door t'ghebas verstoort
Dick drijven sult uyt laghe bossche moeren:
Den grooten Hert, ghedwongen oock aenvoeren
Ter netten in langs Berghen met ghecrijt.
[#]Leert reuckich oock den Cederboom somtijt
Doen branden self in stallen, en met harstich
[‡]Galbanen reuck de Water-slanghen lastich
Soo drijven wech: want d'Ader schadich ergh
(Om tasten aen) dickmael of sy verbergh
Haer onder t'mes of stallen die in langhe
Niet zijn geroert: daer voor de locht als banghe
Ghevloden in, of d'huys-slangh' bitter pest
Voor d'Ossen daer ghewoon is t'maken nest
In koele schaeuw', jae onder dack verkeeren,
Daer met fenijn de beesten te verseeren.
O Herder wroett, d'aerd' op aen elcken cant,
T'zy waers' in schuylt, neemt steenen met der hant,
Neemt een herdt hout, smijt neder en doet sneven
Sijn blasend' hals die dreyghend' is verheven:
En soo sy nu verborghen heeft al diep
Den kop, uyt sorgh alsoo sy vluchtich liep,
Den middel-knoop en krincken lest ontwonden
In haren steert, en dats' haer leste ronden
Nu lancksaem treckt, smijt neder met der daet
Haer vreesich hooft. Oock is de Slanghe quaet
[#]Die daer bewoont Calaber bosschen swierend,
Den schobden rugh en hooghe borst opstierend,
Met langhen buyck daer sy soo henen treckt,
Zijnd' over al met teeckens groot bevleckt.
Maer t'wijlen dat ten dael noch erghens vlieten
Wt bornen af van boven versche vlieten,
En d'aerde douw't door vochte Lenten soet,
Ooc door Zuyd' windt seer reeghnich overvloet,

[#]Om Slangen uyt stallen verdrijven.

[‡]Galbaen een Herst uyt Syrien.

[#]Calabersche qua slangen.

Sy blijft soo langh daer in de poelen badich:
Op d'oevers oock sy woonend' onversadich
Vervult alsdan sijn gulsheyt swert dit Dier,
Met visschen, oock met snapsche vorschen hier.
Den poel ghedrooght, en dat van hitt' de landen
[#]Splijten sy, springt dan uyt int droogh door't branden
Der soelten groot, verschrickt en wreet ontpaeyt
Van dorst, sy woedt op t'velt, en vlammich draeyt
Haer ooghen om, waer sy yet mach betrapen.
Ten luste my dan sachtlijck niet te slapen
Hier onder t'blau verwelf der Weerelt wijdt,
Noch liggen rughs int cruyt des Wouts ter tijdt
Als afgheleyt haer oude huydt, sy weder
Schijnbaer vernieut, door jeucht nu op en neder
Daer wintelt voort int veldt: jae of wanneer
S'in haren nest haer jonghe Dieren teer
Ghelaten hadd', en in haer mondt omwronghe
(Naer d'Son om hoogh) haer dry-gespitste tonge.
Ick sal u oock aenleren waer uyt rijsen
[#]De sieckten, oock de teyckens u bewijsen.
Den Schapen quelt de vuyle schorftheyt als
Den reghen coudt hun veel comt over hals,
En dat hy hun al diep int lijf gaet sitten:
En grouw'lijck oock den Winter met den witten
Vorst, ijs en rijm, oock t'onghewasschen sweet
Dat hun aenhangt nae t'scheeren, geeft sulc leet,
Wan doornen ruygh hun lijven ooc doorwroeten
De Meesters dies begieten t'Vee met soeten
Vliet-water, al oock doopt den Ram dit volck
Sijn vlocken vocht al dickmael in de kolck,
Dat hy somtijdts daer in herworpen weder,
Oock met der Vliet afloopich wel drijft neder:
Of strijcken aen t'gheschoren lijf wel vet
Oel-droessem droef, en menghen die oock met
Een silver schuym, leef-sulfer, peck van [†]Iden,
Vet lijmich wasch: twee cruyden sy noch snijden,

[#]Waterslang, Veltslangh wordende woedt in d'hitte van dorst.

[#]Sieckten en sieckterartzny des Vees.

[†]Ida, bergh in Phrygien.

Als †Scyllam oock swert ‡Elleboren, noch
Hier toe swert lijm ghedaen: maer daer is doch
Gheen lichter spoet des arbeydts om ghenesen
Dan wan yemandt met ijser t'hooghst' gheresen
Der puysten cond' afsnijden: want t'ghebreck
Dat werdt ghevoedt, en t'leeft alsment bedeckt.
Als d'Herder slof aen wonden en ghebreken
#‘Nu weygert self sijn g'nesigh' handt te steken,
‘Maer sitt daer luy en wenscht in sijnen nest
‘Dat Goden self al doen het goede best.
Daer toe als oock van t'bleetich slecht gemeente
De pijne woedt doordronghen int ghebeente,
En drooghe †kors sijn leden al verteert,
T'is nut men dan d'ontsteken hitte weert,
En datm' ontsluyt recht tusch den voet van onder
Een ader-milt bloetschietich, soo bysonder
‡T'Bisaltsche volck, en dapper Gelon doet,
Als in den bergh Rodop' hy vluchten moet
Int *Geter Woudt: ooc als hy drinckt te gader
Gheronnen melck en Peerds bloedt uyt der ader.
†T'schaep dat ghy saecht dicks onder schaeuwe laf
Verr' wijcken heen, of traghe plucken af
Het bovenst' gras, of volghen laetst verscheyden,
Of eten daer af ligghend' mids der weyden,
En doet alleen in spade nacht vertreck,
Soo dwinght terstont met ijser het ghebreck
Al eer t'vervloeckt besmitten t'onvoorsichtich
Kudd' over spreydt: den draeywint winterdrichtich
‡ Soo menichmael en valt niet op de Zee
Alsser wel zijn veel pesten onder t'Vee.
De sieckten doch niet altijdts en aenranghen
Een lijf of lidt bysonder, maer bevanghen
Met haesten wel de Somer-leghers al
De hope t'kudde, al t'samen groot en smal
Van eersten af t'gheslacht', sulck onghemeten
Groot jammer sou wel yemant dan recht weten.

†Scylla Spaensch Zee-aiuyn.

‡Swert Elleborus, op Griecx Melampodion.

#Helpt dy self, soo helpt dy Godt.

†Van de kors.

‡Bisalten, een volck in Macedonien, aen Scythien.

*Gete, een volck in Thracien.

†Schaepssieckterteyckens.

‡Veelheyt der sieckten.

Had hy ghesien den Alp met hooghen top,
Iae d'heuvels oock met *Noric sloten op,
En d'erven groot des †Iapidschen Timave
Hy saghe daer verwoest en bloot van have,
Dat Herders rijck de Wouden breedt en wijdt
‡Gants ijdel nu van over langhen tijdt.
Door een locht sieckt' eertijts quam hier oprijsen
Ontsteken heel met Herftsch' hitt' om afgrijsen
Een jammerlijck onweder, fel en groot,
En bracht t'gants Vee en wildt gediert' ter doot:
T'verdarf gheheel de poelen en fenijnde
T'vee-voeder al dit nu bederflijck zijnde,
Den wegh der doot was niet natuerlijck slecht:
Maer als den dorst seer vyerich nu was recht
Ghestreken door al d'aders der lichamen,
En had ghecrimpt d'ellendsche leden t'samen,
Werdt t'rottich vocht nu weder overvloet,
En trock tot hem soo door de sieckt' onsoet
In stucxkens cleen t'gebeent' al gants vervallen.
#Dicks d'offerhand' al stervend' oock gevallen
Tusch dienaers staend' is int vertoeven daer,
Mids den Godsdienst beneven den Altaer,
Terwijlen dat wol-mijter wordt bewonden
Met witte huyf: Of doodde te dien stonden
Den Priester oock met t'ijser d'offerhand,
Niet branden wou bedorven inghewand
Op den Altaers, die daer uyt plach voorsegghen,
#Wist (raedt ghevraeght) gheen antwoord' uyt te legghen,
T'beest hadde nouw' so veel bloet in, datt mocht
T'ghesteken mes daer in ghemaken vocht,
Dan t'bovenst' zant was slechs bevlect een weynich
Van t'mager, swert, vuyl etter-bloet onreynich:
Dees sieckt' al meest den Kalvers sterven doet
In d'weyden vet, en gheven den gheest soet
By krebben vol: hier van de smeeckend' honden

*Noricum een deel van Illirico, daer d'Alpen strecken.

†Iapides volck en Timavus, Vliet by Venetien.

‡Beschrift van een groote smettende sieckte des Vees ontrent Venetien.

#Der beester haestighe doot mids d'offerhand.

#Aruspices conden doe niet voorsegghen uyt t'ghedaent' des rotten ingewande.

Dol worden oock: de Verckens sieck bevonden
Een hickend' hoest hen kaken swellich quelt:
T'verwinnich Peerdt ong'luckich nu ghestelt
In sijnen strijdt sijn voeder onghedachtich,
Valt en veracht claer born', en staet eendrachtich
Met voeten d'aerd', en d'ooren hanghen lanck,
#Een onwis sweet is aen dit Peerdt dus kranck,
Aen t'veeghe wis ist coud', en t'vel is droogich
Om hand'len herdt, en daer toe onghedoogich.
#Dees teyckens dus al van den eersten aen
Van den uytganck huns levens doen verstaen.
Indien de sieckt' al meer begint beswaren,
En d'ooghen dan hun brandich openbaren,
Den aessem uyt het diep ghetrocken aen
Wort somwijl door t'gesucht seer swaer te gaen,
Hun inghewandt door t'hickich lanck verhalen
Inwendich spant, en swert bloet men siet dalen
Ter neusen uyt, de rouwe tongh al veel
Benout en dwinght oock hun verstopte keel.
T'heeft veel ghebaett door hoorn in te gieten
#Lenaensch vocht, waer by scheen te ghenieten
Sijn salicheyt het stervend' Peerdt alleen,
Dit was hem stracx de doot: maer doch het scheen
Versterckt, en t'heeft ooc met een rasich branden
Op t'swacke doors lest punct met bloote tanden,
Sijn leden selfs versneden en verscheurt.
De Goden doch die gonnen dat ghebeurt
Wat beters voor Godtsvruchtigen, maer keeren
Vyanden toe soo rasich een verseeren.
#Maer roockend' ooc int veld den Stier wilt sien
Daer onder t'herdt Ploegh-kouter onversien
Ghevallen doot, en hem ten mond' uytvluchten
T'saem bloet en schuym, uyt diep ooc t'leste suchten.
Den Ploegher droef gaet wech, hy lost den Stier
Ionck, die betreurt sijns broeders doot alhier,
Verlaet den ploegh int werck ten halven steken:

#Der Peerden sieckte.

#Veechheyts teyckens.

#Leneensch vocht is wijn.

#De Stieren stervende aen den ploegh.

T'hoog' bosscher schau', ja beemden sacht noch beken
Vloet die nae t'veldt van steenen wintelt dael,
Al suyver meer als schijnend' claer merael,
Dees sijn ghemoedt al niet beweghen moghen,
Sijn zijden doch van binnen los ghetoghen,
Verbaestheyt dringht den ooghen luy al vast,
T'hooft treckt den neck ter aerden door sijn last:
Wat helpen nu den arbeydt en weldaden
Van t'hebben omghekeert door vlijte daden
Met t'Kouter crom de swaer stijf aerde? doch
†De Bacchi gaef des bergh ‡Massici, noch
Gherechten veel van all' verscheyden spijsen,
En deden niet in hun dees schaden rijsen.
Cruydt-bladers slecht sy eten, drincken maer
Van Bornen dun, en Vlieten schoon en claer,
Ghesuyvert door een langh geduerich stroomen,
Noch sorgh en breect niet hun gesonde droomen.
Men seght, dat noyt men in die landen meer
En heeft ghefaelt slach-ossen, om ter eer
Van Iuno doen Godsdienst in heylich wesen:
De Waghens noyt ghetrocken zijn voor desen
Met Ossen wildt, onparich tot t'cieraet
Der Kercken hoogh, als nu te deser daet,
Des moeylijck sy doorclieven t'landt met eggen,
D'aerdvruchten oock met nagels daer in leggen,
Door bergen hoogh meswagens crakich voort,
Met stercken hals sy trecken in dien oort.
Den Wolf verspiett de Koeyen, niet der Schapen,
In laghen noch omwandelt om betrapen
Het kudde niet: een dapper sorgh al meer
*Hem nu betemt de Dassen vreesich seer
Die swerven: ooc so doen voorvluchsche Herten
Mids honden nu om d'huysen flauw' van herten,
De golf op t'boordt des strandts met haren vloet
† Al vast aenspoelt t'groot Oceaens ghebroet
Alderley aert des swemghe slachts te samen

†Gheen brassery oorsaeckt beester sieckten.

‡Seer goede Campani wijnen.

*Wilde Dieren worden van der sieckte betemt.

†Visschen der Zee en Slanghen sterven.

Die ligghen daer gelijck schipbraecksch lichamen,
En die seldtsaem Zee-Kalvers als beducht
Ten Vlieten in aenveerden nu de vlucht:
In holen crom zijn nu vergheefs bevanghen
Al d'Aders, oock verbaesde Water-slanghen
Hooghschobbich fel t'sterft al, daers gheen ontwijck,
De locht is selfs den voghels niet ghelijck,
En onder een hoogh wolck sy laten t'leven,
En comen af van daer met haest ghedreven.
Veranderingh des voeders niet en baett,
En alle const hier toe ghesocht oock schaett:
Gheweken zijn de Meesters als verwonnen,
Phyllire soon, †Chiron, Amythaonen
Soon, ‡Melamp oock: de bleecke rasery
De Tisiphon' int licht ghelaten sy:
Wt Stygien swert drijft woedich voor haer henen
De vrees', en oock de sieckten flou verdwenen,
Van dach te dach voort rijsend' steeck sy op
Al hoogher meer den qua belusten kop,
De Vlieten al, dorr' oevers aller weghen,
En heuvels hoogh verheven clincken teghen,
Door t'beests ghebleet en veel ghebruls eenpaer
Nu maeckts' een gants verderf met hoopen daer,
Dan hooptse t'saem de prijen in de stallen
Die door een vuyl verrotten zijn vervallen
Tot dat den mensch leert stanck vermijden vroet,
En die bedeckt in aerdtsche putten doet:
Men mocht tot nut den huyden niet besteden,
Met water niet ghewasschen reyn de leden,
Noch met der vlam verwinnen: buyten macht
#Der Herders wast oock wis van eenich vacht
Te scheeren wol, want t'was soo onghemeten
Gants door de sieckt' en vuylheyt al doorgheten,
Daer van ghemaeckt mocht niemant raken aen
Den webben rot: maer had yemandt bestaen

†Chiron, Saturn' en Phyllire soon, eerste cruydt arts. Plin. lib. 7. cap. 56.

‡Melampus een voorseggher oft arts. Odyss. lib. 23.

#Wachten nach vliesen en deuchden.

Te roeren aen die vuyl onsiene cleeren,
Soo quam vol stancks de leden hem verseeren
Al menich puyst en swellingh vyerich heet,
#De luys-sucht oock, of een onsuyver sweet,
En corts daer naer een vyer dat grousaem blaecte
Al t'saem al op t'lijfs leden die't aenraeckte.

#Cleeren van de wolle besmettede den dragers.

Derden Boecks eyndt.

Het vierde boeck.

Inhoudt.

Der Byen nut-werck, hen zeden en hen strijden,
Aristeus hoe hy t'vergaen gheslacht
Herteelen leert, nae dat hem om de jacht
Van Eurydic' Orpheus dede lijden.

Ick singh' al voorts (op dat ick eynden mocht)
Des Hemels gaef, den honich uyt de locht:
Wilt, O Meceen', oock noch dit deel aenmercken,
Van saken licht, doch wonderlijcke wercken
Van Vorsten cloeck hooghmoedich onvervaert,
Vervolghens al hen const, gheschicktheyt, aert,
Hen gantsche volck, hen strijden en hen zeden
Ick segghen sal, t'is in wat cleens besteden
Den arbeydt, maer niet cleen is d'eer', indien
Godtheden hier dweersdrijvich in gheschien
Dit laten vry, verhoort Appol' oock eenen
Die hem aenriep met bystandt te verleenen.
#Eerstlijck voor al den Byen vercoren zy
Woon-plaets alwaer gheen winden moghen by,
(Want andersins belett hen t'windich blasen
Te brenghen t'huys de soet gheladen asen)
Ia daer noch Schaep noch dertel Bock en comt
Bespringhen vast t'nieu Honich-drich gebloemt.
Maer sulcken veldt waer op geen Veerse gaende,
Al dwalend' is den morghen-dauw afslaende,
Noch tredend' al d'opgaende cruyden plat.
Beschildert al, blinckrughd' Haeghdissen dat
Van korven vol die blijven wijdt ghescheyden,
De Spechten oock, en vogels meer verscheyden:

#Bequaem plaets om de Byen te stellen.

#Oock Progn' haer borst geteyckent zijnde wreedt
Van handen root bebloedt, want wijdt en breedt
Verwoesten sy't, ter vlugh' sy vangen snellijck
Den Byen, soet aes dan voor hen nesten fellijck.
Maer laten daer claer bornen zijn int velt,
En poelen soet met mosschich groen bestelt,
Ia ooc door t'gras een vliedich beecxken slangend'
Een coele schaeuw' oock den inganck bevangend
Van Palm zy, en wildt Olijf seer groot,
Ten eersten dat dees oevers coel ter noot
De hitten wat t'ontwijcken daer aensoeten:
T'gheboomt' als weerdt daer staend' oock int ontmoeten
Vertoeven doe in groenloofs-woonsten wijdt,
Te weten wann nieu Conings gaen ter tijdt:
Des Lentens nut hun eerste swermen leyden
D'uytg'laten jeucht dat die haer sou vermeyden
In t'honich-werck alwaer sy spel bedrijft.
T'ligh-water luy, oft dat het wacker drijft,
Werpt over dweers daer in al wilghe tacken:
Oock mids daer in wildt groote steenen smacken
Dat Byekens dan als op veel brugghen staen,
Al rustend' wijdt hen wiecken open slaen
Nae Somer-son om drooghen daer gheseten,
Wann in vertoef verstroyt hen of ghesmeten,
Heeft doopend' in Neptuyn, den Oosten wint,
Wan hy (misschien) haest oprijst eerment zint.
Den korfs ontrent groen kasse laet zijn bloeyend':
Wijdtreuckschen Thijm, en menicht' van reuck vloeyend',
Ysope cleen, den Violetten, doet
Daer drincken oock bevochtsche borne vloet.
#Byekorven, t'zy ofts' u ghenaeyt zijn mochten
Van schorssen holl', of dats' u zijn ghevlochten
Van wissen sacht: de deuren laet zijn cleen,
Want t'Winter couw' den Honich treckt in een,
En d'Somer hitt' hem smilt, dus zijn te wachten

#Progne de Swaluw' Metham. Ovid. lib. 6. had haer kindt Itys ghedoodt.

#T'maecksel en ghedaent' der korven.

Voor byen wel seer dees twee uytneemsche crachten.
Des noyt vergheefs elck Bye om vlijtichst was
Te stoppen dicht dack-schuerkens cleen met wasch,
En saemlen vroet teegh datt te pass' mocht comen
Een lijmich vocht van Meyr-gras en van blomen,
T'welcks achter is als terr' en vaster hout,
Als Phrygisch perk welc comt van Ida Wout.
[#]Is waer t'gerucht, sy groeven oock wel kuylen
Dickmael in d'aerd' en maecktender om schuylen
Woonsteden in: oock vondt men wel dat sy
In rotsen diep ghecloven woonden vry,
In rot gheboomt' dat hol was van ghelijcken.
Doch wrijvend' sulc hen slaep-camers bestrijcken
Waer schueren zijn, met sachte [†]cley, en lecht
Daer boven op dan blaren dun en slecht.
[‡]Den Yep en duldt te staen niet by hen daken,
Noch kreeften root daer by int vyer te blaken.
By diepen poel betroutse niet, noch daer
Wt mis hoop vuyl oprijst een reucke swaer,
Of waer ghetreft gheluydt slaen holle rootsen,
En t'beelt des stems met wederclanc nabootsen.
[#]Voorts wann de Son met gulden raeyen heet
Verdreven nu den couden Winter wreet
Tot onder d'aerd', en al des Hemels throone
Ontsloten heeft met Somer claerheyt schoone:
Al dwalich stracx verspreyden sy hen stout,
Doorwand'len soo al vliegend' Bosch en Wout,
[#]T'purper gheblomt' met vlijt en soet vermaken
Ontoegsten sy, en licht zijnd', aen sy raken
Slechs t'hooghste nat der Vlieten, en hier van
K'en weet met wat een soetheyt blijde dan
Sy hen gheslacht en nesten troet'len jonstich.
Hier uyt sy voort tnieu wasch ooc brengen constich
En t'clevich seem sy maken boven dien.
[#]Als t'legher ghy nu sult ghelaten sien
Ter holen uyt, tot s'Hemels sterren sweven

[#]Byen woonen in d'aerde en in boomen.

[†]Met leem of cley sal men de korven besmeeren.

[‡]Wat men by de korven niet sal dulden.

[#]Somer beschrift.

[#]Byen ontoegsten den blomen.

[#]Van de swarmen.

Ten Somer vocht in Lenten tijdt, verheven
Een duyster wolck van dees als t'winden spel
Daer t'vlieghen sien sal dy verwondren wel,
Siet dan wel toe, want nae soet' waters strecken
Hen vlugghen oock sy pooghen nae t'bedecken
Der bladers groen, als doncker dichte dacks:
Dees smaken vry wel gh'oorloft ghy al stracx
Sult spreyden daer druyf-cruyt gestooten cleene,
En daer oock by Cerynthe gras ghemeene:
Verweckt gheluydt rondtom alsoo ghy gaet,
#En Cymbels claer dees moeders clinckt en slaet,
Soo comen sy besitten dan de stoelen
Die sy besmeert met dees artzny bevoelen,
En sullen sich int diepst hens wieghs beluyck
Verberghen gaen weer nae hen oudt ghebruyck.
#Maer indiens' uyt om vechten sullen trecken,
(Want tweedracht tusch twee Coningen verwecken
Wel dickwijls can een groot oproer en krijgh)
Den moedt des volcx al bevend' het ghehijgh
Des herten groot door strijders lust t'aenhooren
Leert u den krijgh t'oprijsen langh te vooren
Want t'Mars geluydt des rouwen kopers clanck
Krijghsty bestraft die traegh vertoeven lanck,
Men hoort een stem naebootsich der trompetten
#Ghebroken schal, malcander sy hen setten
Al bevend' aen te vallen in den slach,
Elck schitterwieckt sijn spiets', elck wat hy mach
Scherpt met d'nebb', en maect om strijden veerdich
Sijn armen swac, elc terght en roept hooveerdich
Den vyandt uyt met groot ghecrijsch versaemt
In rotten al sy sweven soo't betaemt
Al dicht ontrent den Coninck om sijn tenten.
Wann dese dan becomen claren Lenten
Nu hebben oock een ruym ontsloten veldt,
Sy bersten uyt de poorten met gheweldt,
In open locht bevechten sy malcander

#Des moeders der Goden Cybele.

#Krijgh der Byen.

#Elck om sijnen Coninc.

Met groot gheluydt, en worden d'een in d'ander
Als grooten cloot vermenght, en dies beraest
#Van boven af sy vallen met der haest
Al dichter dan den haghel comt ghestoven
Hoogh uyt der locht, of d'Eyckels ooc van boven
Den Eycken afgheschudt en moghen doen
Sy draghen om in hen cleen borsten coen
Vry herten groot die moedich zijn verheven
Soo sy te midts door den slachoordens sweven
Met wiecken snel uytmuntich, en al seer
Sy pooghe doen om wijcken nemmermeer,
Tot dat een zijds verwinder swaer doen bieden,
Heeft t'ander heyr den ruggh' en henen vlieden.
Maer heftich groot al dees beroerten heet
Des herten dus tot strijdt ontsteken wreet:
En alt' ghevecht, hoe vyerich int verscherpen,
#Bluscht weynich zants, met dat daer in te werpen.
D'aenleyders doch als ghy beyd' uyt den slach
Gheroepen hun sult hebben, die dan mach
Dy duncken snoodst, doodt vry die ongenadich,
Dat hy niet zy als een verderver schadich.
Den besten dan t'leegh hof t'heerschappen dult.
Op een van dees daer branden schoon vergult,
Blinck-vlecken claer al schitterend', en desen
#(Want daer zijn twee gheslachten) is van wesen
Al moyer, oock den besten veel van aert,
En door sijn claer schijn-schobben eel vermaert.
Maer grousaem is den andren seer gheneghen
Tot luyheyt laf, niet eergier, maer verleghen
Hy swaerlijck gaet met eenen buyck seer wijdt.
Gh'lijcks alsser twee ghedaenten zijn altijdt
Der Conincx, soo de lijven oock des andren
Gemeenen volcx, want g'lijck die comt van wandren,
Dorr' uyt hoogh zant en d'aerd' alsoo uyt spout
Met droogen mondt, soo leelijck, dat men grout,
Sien som daer uyt, en d'ander schitterachtich

#Strijdt der Byen.

#Een handt vol zants bluscht den strijdt.

#Tweederley Coninghen, waer van men den snoodtsten sal dooden.

#Onderscheyt der Byen waer aen men goet en quade.

Die branden al met stralen gheel goutachtich
Op't lijf bedrupt met soo een verw' eenpaer
Dit Bye-gheslacht den prijs heeft van algaer,
Soet seem van dees in seker Hemel tijden
Ghy perssen sult: en tot te meer verblijden
Niet soet alleen, maer vloeyend', en dat al
Den herden smaeck van Baccho temmen sal.
[#]Wann in de locht de swarmen onghestadich
Daer vlieghen heen al spelend' en versmadich
Hen Honich-raets en ydel daken cout,
Soo suldy hen ontstade sinnen stout
Bedwinghen van soo ydel spelich wesen,
T'verbieden sal gheen groote moeyt' oock wesen
Den wiecken van hen Conings slechs uyt treckt:
Niemandt soo stout van herten dan verweckt
Die durven sal soo hooghen wegh beproeven,
Terwijlen dat hen Coninghen vertoeven
Dus t'huys, gheen sal oock durven voeren wijdt
De vendels dan uyt t'leghers tot den strijdt.
[*]Aenlocken laett hen hoven al vol blomen
Saffranich gheel daer aessemend' uyt comen
Reuck-geuren soet. Den [†]Hellesponter vry
Priap' den Godt met wilghen seyssen by,
Behoeder hy voor voghels en voor dieven,
Sy hen ontrent tot wachter om gherieven:
Al om en om de korven hy hem poogh
Te saeyen tijm, Pijnboomen oock van t'hoogh
Gheberght', die hem t'bye-hoeden wil bevlijten,
Laett hem sijn handt door herden arbeydt slijten,
Vrucht spruyten veel in d'aerde vesten groen,
En daer op dan beminden reghen doen.
Wis trock ick niet mijn zeylen nu beneven
Mijns arbeyts eyndt, ja haestick mijn voorsteven
Niet nae den strandt te weynden, singhen sou
Ick noch (misschien) wat sorghen van ghebou
Den hoven vet vercieren, en daer boven

[#]Om den byen twechvlieghen te beletten.

[*]De Byen in blom-hoven te stellen.

[†]Priapus was in Hellesponto gh'eert, Bacchi en Veneri soon tuygt Theodoritus, doch noemt Iuppiter sijn Vader, en dat Iuno Veneris lijs rakende, uyt spyt hem so seldtsaem dede wassen. Hy was een hoeder der hauen.

[#]Van tweemael siaers roosdrichsche Pestosch hoven
En oock hoe blijd' de witte Endivi leeft
Als s'haer ghelaeft van soete Vlieten heeft,
Den oever groen wat vreucht hy is gebruyckich
Met epp', en oock hoe crom comkommer buyckich
Soo groot en rondt lancx cruyden henen groeyt.
K'en hadd' Narciss' die spade looft en bloeyt,
Noch Beyren-clous cromploopsche spruyten ranckich
Noch vleecke Clijf: noch Myrte oever-danckich
Versweghen niet: Want my ghedenckt wel dat
Ick onder t'hoogh' ghetoornt' van der stat
[†]Oebali (daer Galesus swart heen vlietend
Den Ackers gheel af vochtich is begietend)
[‡]Coricsch oudt Malisach had wat bunder lants
Doch uyt een veldt dat onvruchtbaer nochtans
Verlaten lach voor Ossen jongh onploeghlijck,
Om weyden Vee, noch Bacch' en wast ghevoeghlijck
[*]Doch perssend' hier midsdoorens moeylijc uyt
Dun waecmoes al int rond', oock ijser cruyt,
Schoon Lelis wit, veel Mancops goet om eten,
[†]Den Man verg'leeck dit al, nae t'overmeten
Sijns herten slecht, by Coninghens rijckdom.
En als hy s'nachts spaed' thuys quam wederom
Hy daer den disch beswaerd' al met veel waren
En spijsen goet, die niet ghekockt en waren.
Eerst roosen hy ten soeten Lenten plock,
En in den Herft den oeft van boomen trock.
[‡]Den Winter droef als hy door t'coude splijten
Noch steenen ded', en t'water noch te spijten
Al sijnen loop ghebreydelt hielt met ijs,
Soo gingh hy toe en schoer doe af seer wijs
D'eerst' spruytkens sacht des Beyren-clouws, en strafte
Den Somer traegh, dat hy soo weynich schafte
Te comen voort: en scholt oock met verlanck

[#]Pestum, stadt in Lucania oft Calabren, daer de roosen tweemael tsiaers wassen.

[†]Oebali, stadt in Calabrien, van de Oebaliers ghesticht.

[‡]Coricos, stadt in Oeriken, van den Coricschen rustmoedighen ouden Boer.

[*]Ronsard verhaelt dit in sijn Salaet aen Amadis Iamin, in sijn Poëmen, 3. Tome, 4. Boeck..

[†]Genoegen gaet boven rijckdom.

[‡]Winter beschrift.

Des Westen windts vertoeven veel te lanck.
En daerom had oock desen Man bevroedich
Nieu teelde Byen voor ander overvloedich
Bye-swarmen groot, en ooc t'eerst' honich jongh
Hy schuymend' uyt gheperste raten dwongh.
Veel Linden, oock vruchtbaerste beste Pijnnen
Had hy aldaer, en soo veel men verschijnen
Ten Lenten sach op fruytboom bloesems daer
Soo menich oeft ten Herfst oock volghder naer.
Van langh gheduer den Olmen steld' hy matich,
Den Peerboom oock die herdt is seer onmatich,
En doornen oock nu pruymen draghend' aen,
Aendoorn-boom oock, welcken wijdt bevaen
Sijn schaduw' leent die daer nu drincken onder.
Doch dit ick wis voorby al gae bysonder
Ghesloten uyt door corte ruymten, vry
Ick laet t'verhael een ander doen nae my.
[†]Wel op, ick sal opt cortst verclaren mede
Wat Iuppijn gaf den Byen voor aert en zede,
En wat hen stondt te comen toe voor loon
Dat sy noch kindt den Coninck van den throon
Des Hemels self bystandich gaven eten,
In Dicteens hol ter tijdt doe sy [‡] t'Cureten
Claerschallich craeck des Copers vloghen na,
Iae wat Iuppijn hen toeliet uit ghena.
S'hebben alleen voor ander stadts-huysdaken,
En kinders oock ghemeen ter dier oorsaken,
Iae staende vast al onder wetten groot
Verbonden, sy verslijten tot der doot
Hens levens tijdt. Alleen sy hen ghewennen
Hen eyghen landt en Huys-goden te kennen:
Voordachtich oock des Winters comste fel,
Gaen sy recht g'lijck huyshouders wijs, seer snel
Des Somers al den arbeydt t'samen pleghen,
En setten dan int midden al t'vercreghen
Voor elck gheneen: want eenigh' om den kost

[†]Juppiter jonck zijnde was van den Byen ghevoedt, gaf den Byen daerom gaven. Ander seggen door twee Nymphen, Amalthea en Melissa, met honich en Geyte-melc. Ander van Nachtegalen en een Geyte ghevoedt, dussche cluchten chieren veel gheslachten, als Romul en Reem van Wolvin: Sibele van Leeuwen: Esculaep en Cyrus van Honden: Telephus van Herten: Semiramis van Vogels en dierg'lijcke voedingh.

[‡]Cureten is volc in Creten, die int Dicteesche gheberght' Jovem voeddden.

Doen vlijt opt veldt, g'lijck als sy onverlost
Elck tot hen werck zijn t'samen al verbonden,
En d'ander t'wijl der raten eerste gronden
Vast legghen diep in d'huysen, soet ghevloeyt
Den Hemel traen uyt die Narciss' ghebloeyt
Doen sy daer in, oock sachten lijm weeckdrijvich
Wt schorssen groen, daer nae ophanghen stijvich
Sy t'clevich wasch, en d'ander voeden vroet
T'volcx hope t'jongh volwassen nieu ghebroet:
En d'ander zijn t'wijl al te seersten besich
Om hoopen t'saem het suyverlijckst' uytlesich
Soet Honichs vocht, en vullen soo eenpaer
[#]De camers cleen met Nectar druypich claer:
T'is som hen lot t'stadts poorten te bewaken,
Des reghens comst of storm te ghenaken
By beurten siet te vooren oock dit volck,
In t'water oock in s'Hemels hoogh ghewolck.
Of het aenveerdt t'aencomstich om verlichten
Sijn lasten swaer, of t'gaet slachoorden stichten,
Waer med' het wech van d'Honich-cribben jaecht
Den [†]Hommels luy, snoo kudde licht vertsaecht:
[‡]Al t'werck hier spoedt met ijver onversuymich,
T'soet-lochtich seem rieckt ooc al t'samen tijmich.
[#]En g'lijckerwijs [*]Cyclopes met der haest,
Den blixems snel om Iuppiter datt raest
Van clonten heet en buyghsaem al vast smeden:
Daer som de locht nae swelghen en besteden
In stiersche dicht opgaende blaesbalck leer,
En perssend' uyt dan van hun gheven weer,
Daer d'ander gaen int diepe meer oock steken
Met luyd ghekners het ehren heet ontsteken:
T'gantsch [†]Ethna sucht met aenbeelds stijf ghelaen.
En onder een by beurten om te slaen
Opheffen sy hun armen vry wel stercklijck,
En keeren om het gloeyend' ijser wercklijck
Met nijptangh stijf die vast toedruckt in een,

[#]Nectar der Goden soeten dranck hier voor t'beste honich.

[†]Hommels zijn Byen sonder strael, anders seem roovende, selfs gheen makende.

[‡]Van den grooten vlijt der Byen.

[#]G'lijcknis.

[*]Cyclopes voortijdts een volck in Sicylien.

[†]Ethna eeuwich brandenden bergh in Sicylien.

Noch min noch meer, (indien doch dinghen cleen
En groote t'saem zijn gh'oorloft te verg'lijcken
#Dus siet men in Cecropsch Byen oock blijcken
Inboren liefd' die elcken stouw't al voort
Sich in sijn ampt te hebben soo't behoort.
Al d'oudtst' als wijst' de steden t'huys besorghen
Den raten wel bevesten s'in t'verborghen,
En bouwen soo Dedalich met der const
Schoon daken daer: maer t'savonts spa ter wonst
De jonghe jeucht vermoeyt comt vliegen henen
#En brenght van t'hijm geladen vol haer schenen:
Ia vlieghen hier en daer ter weyden op
Haeghappelboom, graeu Wilgh, op Kassen top,
Op ros Saffraen, op vette groene Linden.
Met eenen op bruyn ijsersch' Hyacinthen
#Al t'eender tijdt ghebruycken sy de rust,
Al t'eender tijdt den arbeydt weer met lust.
Ter poorten sy des morgens vroech uytsnoeven
In hen bejagh en nerghens is vertoeven:
Tot weer opt laetst den avondt doet vermaen
Van't voedtsel oock uyt t'velt te scheyden saen
Soo vlieghen sy ten korven toe al t'samen,
Alwaer sy dan besorghen hen lichamen:
Schal wordt ghemaeckt, syrullen als ghewent
Den boorden by, en huysdorpels ontrent:
Daer nae men swijgt gevoeght in sijn slaepsteden
Tot nachtsche rust, daer eyghen slaep den leden
(Door arbeydt moe) comt sacht omhelsen dan
#Noch wijdt sy niet hun stallen wijcken wann
Hen over t'hooft den reghen hanght verheven
Noch als den windt van Oosten comt ghedreven
Betrouwen niet den Hemel, maer al by
Stadts mueren gaen te water sy, om vry
Van t'weer te zijn, bestaen maer cleen uytvluchten
#Soo onstandtvast de Schuyten uyt beduchten
Voor noodt ter Zee en golven opgheresen

#Cecropsche Byen de Byen van Athenen oft Attica.

#Waer van sy wasch en honich maken.

#Der Byen ghelijcke ordens en geschichtheyt.

#Van hen weerwijsheyt en vernuft.

#Gh'lijcknis.

Doen ballast in: jae recht in sulck een wesen
Sy steenkens dicks opnemen, en te licht
Hun lijven, soo vermeeren het ghewicht
Om veylich heen door varen in d'ijdel wolcken.
T'sal wondren dy hoe onder dees cleen volcken
Een wijs is lief, van oudts te desen keer,
Dat sy verlieft en paren nemmermeer,
#Noch dat sy niet en veyligen hen lijven
Soo luy en sacht tot Veneris bedrijven,
Noch oock hen vrucht en baren t'gheener stondt,
Maer brengen t'saem hen kinders met de mondt
Van cruyden soet en loof. Iae sy bevlijten
Een Coninck, oock een deel al cleen †Quiriten
Hen boven wel, en wass' rijcks t'sijn bevest.
Dick dwalend' oock hen vleughels zijn gequetst
In rotsen herdt, en onder t'last begheven
‡Van selfs den gheest wel hebben sy ghegheven,
Soo groot een liefd' hen tot den boomen treckt,
Soo seer hen eer' om seem te teelen weckt.
Daerom hoewel dat sy doch met onlanghen,
Iae nauwen tijdt des levens zijn bevanghen,
(Want die en streckt tot seven Somers maer)
Onst erflijck doch blijft hen gheslacht eenpaer,
En t'gluck des huys al vry veel Iaren staende,
Grootvaders oock Grootvaders al naegaende
Die teltmen daer al stadich: boven dien
*Hen Coninck selfs en eeren als de Byen
Egypten, noch t'groot Lydi, noch de Parthen,
Noch den #Hydasp' van Meden, al van herten
Eensmoedts sy zijn als Coningh is ghesont:
Maer zijns' hem quijt, trou breken sy terstont,
T'gestapelt seems selfs roovers stracx sy worden,
En maken los des Honich-ratens horden.
#Hy is een vast behouder van hen werck,
Hem wondrens'al al staens' om hem int perck
Met dicht geruysch, ooc dicks uyt groot behagen

#Byen paren noch baren niet.

†Quirites borgers van Room onder Romulo die Quirinus hiet.

‡Hoe lief hen den Honich is.

#Den ouderdom der Byen.

*Wat grooter eer sy hen Coninck doen.

#Hydaspes, Vliet in Medien.

#Den liefde tot den Coninck.

Sy hem gevaett op schouders henen draghen,
En bieden t'lijf den krijgh, voor hem ter noot
Begeeren doen door wonden een schoon doot.
[#]Doe sommich volck die teyckens overleyden,
Sy volghens al dees voorbeelds, vry uyt seyden
Dat Byen een deel van Gods ghemoedt en sin
En eenen gheest ghetrocken hadden in
'Van boven uyt des Hemels hooghe stede.
'Ja dat door gants d'Aerd', wijde Zee ooc mede
[#]'Door Hemel hoogh, Godt streckt al over al,
'En dat van hem de Beesten groot en smal
'Elck Dier-geslacht en Menschen, geest en leven
'Van der gheboort' aen halen en aencleven:
'Dat alle dingh hier naer ooc derwaerts vaert
'Ontbonden zijnd', aldaer herbracht vergaert,
'En voor de door gheen plaets' en is gevonden,
Maer levend' vlieght en stijght al op ten ronden
Blaeu Hemel hoogh int sterr'-ghetal aldaer.
[#]Wann ghy somtijdt den Coninck stoel eerbaer
Opbreeckt, en trect t'seem uyt bewaerde schatten
De locht wilt eerst met mont vol waters natten
Als met een dauw': jae streckt de handt uyt oock
En maeckt den Byen vervolgich eenen roock.
Siaers tweemael sy van seem zijn overvloedich
Die machmen siaers ooc twemael oegsten spoedich,
So saen Pleyaedsch' [‡]Taygete stelt haer schoon,
Eerbaer aenschijn hier d'Aerdtrijck t'eenen toon,
En heeft onweerdt de golven van den grooten
Oceaen nu al met den voet ghestooten:
En dan oock weer wanneer sy droever swaer
Ontwijckt dat Visch-ghesterte waterbaer
Ten Hemel af in Winter-golven vallich.
Wt matich heet sijn hen ghemoeden wallich
Vol toorns fel, ghequetst sy zijnd', uyt spijt
[*]Sy blasen in vergift met stijf ghebijt
Hen prickels blindt: in d'aders sy ten gronde

[#]Dit waren eenige wijsgiere ondersoeckers der natueren.

[#]Dingher oorspronck en eyndt.

[#]Van de Byen te slaen.

[‡]Taygete een der Pleyades, gaet op int begin van Mey, ende gaet onder in october als Piscis comt.

[*]Hoe fel sy stralen, en laten lijf en strael in de wonde.

Daer laten oock hen zielen in de wonde.
Maer vreest ghy t'lang geduer des winters fel
En reghen tijdt die comt te sparen wel
#Gheneghen zijt, jae dat u de verslaghen
Ghemoeden swack medoogich seer mishaghen,
En jammer hebt met den ellenden staet,
Wie sal dan zijn beducht of hy en gaet
Van onder hen met thijm te roocken passen,
En snijden af d'onnutt' en ijdel wassen:
Want t'zijn al dicks van onbekend' Haeghdis
Welcx ruggh' al vol ghesterde vlecken is,
Wel een goet deel af Honich-raten gh'eten,
Slaep-hoolkens oock der raten zijn beseten
Van Motten vuyl dach-hatich, of daer in
Den Hommel luy eett ander lie ghewin,
Of d'Horsel rouw' ghewapent met bysonder
Groot meerder strael vermengt haer vast daer onder,
#Of t'fel geslacht Mott-worm: of de Spin
Die onghesien is by de Wijs-Godin,
Die heeft daer voor de poorten t'stads ingangen
Seer wijdt en breedt met netten al bevanghen:
Hoe datse meer ghesuyvert van t'quaet wasch
Zijn, hoe sy meer hen sullen pooghen ras
T'herbouwen weer d'afbreuck van hen geslachte,
En sullen weer van nieus met bloemen sachte
Hen schueren gaen herweven, en al licht
Met schatten soet hen camers vollen dicht.
'Maer indien (want dit leven veel misvallen,
'Soo't ons ooc doet, den Byen wel laett toevallen)
#Hen lijven zijn door droeve sieckte mat,
Claer teyckens wis, dy sullen tuyghen dat
Hen verwe sal terstont verandert wesen,
Een magerheyt seer grouw'lijck stracx hen wesen
Maeckt onghedaen, daer naer ghy brenghen siet
#Ten huysen uyt de doode met verdriet,
En leyden uyt de droeve lijcken treurich,

#Van den Byen te helpen, en van ongedierten te beschermen.

#Minerva haet Arachne de spin.

#Teyckens der Bye sieckten.

#Sterfte der Byen.

Of s'hanghen aen de boven dorpel deurich
Met voeten vast ghecleeft, of onder dack
In huysen sy besloten t'samen swack
Door hongher traegh vertoeven als de flouwe
En luy gheheel door de gheraepte couwe
Men hoort hen stem alsdan veel droever luyden
Sy ruysschen traegh gelijck somtijts den Zuyden
Windt coudt oock mordt in Bosschen, en gerst
De Zee, ghelijck die oock by tijden knerst
Met golven groot te rugghe wedervloeyend,
En gh'lijck als in besloten ovens gloeyend
‡Een crachtich vyer oock borrelt met ghetier
Van *Galbaen, Gom de roken rad' ick hier
T'ontsteken dy, jae oock dat gh'in hen huysen
Laett druypen seem door open rieten buysen,
Dat ghys' aenlockt die al vervoert zijn vast,
Tot kenbaer spijs' hen noodende te gast.
Galnoot ghestoott die smaeck daer by te mengen
Sal batich zijn, en daer by noch te brengen
Ghedrooghde roos, wijn op veel vyer ghecockt
En weer hercockt, of droogh rozijn gheplockt
Van †Psythi ranck, Cecropsche thijm gepresen,
Sentori oock sterckrokich boven desen.
In beemden wast noch eenderley ‡gheblomt
Van Boeren *t'cruyt wort sterre-cruyt genoemt,
Om vinden goet ist voor den soecker lichtich,
Sijn wortel-cluyt geeft uyt een bosch seer dichtich
Van stam en loof: goutverwich is de blom,
Op blaers welck daer veel af wassen om,
Een purper blijckt als een bruyn violette,
Goden Altaers die worden al dicks met de
Blom-cranssen moy van dit cruyt al int rondt
Cierlijck bevlecht: straf smaket in de mondt,
Dees blom al veel oock d'Herders loopen halen
By †Mella crom in d'afgheschoren dalen,
T'cruyts wortel neemt en dien in Baccho goet

‡Den Byen te meesteren en te spijsen.

*Galbanus, Herst oft Gom, dat in Syrien aen struycken wast.

†Psythi druyven en Cecropschen thijm seer goeden Grieckschen wijn en Thijm.

‡Amellus flos.

*Espergoutte, Paddeblomen, Sterrencruyt.

†Mella, Vliet in Vranckrijc, daer dit cruytt veel wast.

Van roken cockt, en tot der Byen behoet
Tot voedtsel dit voor aen den inganck van den
Byen-korven stelt, jae vry met volle manden.
Maer yemandt soo hy quijt wordt onversien
Het gants gheslacht, en een nieu stant der Byen
Herroepen mach te gheender plaets noch halen,
De vonden (vry wel weerdich om verhalen)
Des †Meesters van Arcadi wijdt vermaert
Behoeven nu ter tijdt wel gh'openbaert
Hoe dicks t'vuyl bloedt gheronnen van geslachte
Groot Vee herteelt wel heeft nieu Bye geslachte,
Nu dan t'gherucht des voor oorspronck ick al
Van boven af seer breedt ontdecken sal.
#Van aen dat deel daert Pelleesch volck Canopen
Voorspoedich woont, wiens lant is vocht besopen
Van stortschen Nijl verspreydich daer sijn Vliet,
Iae die men om en om hun Ackers siet
In Schuyten die beschildert zijn daer varen,
Wien Perssich volc Pijltrossich grentzich naren,
Hun met hun landt bedringhend: jae al daer
Met bruyn vet zant maeckt over al vruchtbaer
Egypten groen: een Vliet die monden seven
Nae veel ghedraey uytloopt en comt ghedreven
Van t'Indiaensch gheverwet volck seer wijdt:
#Al t'landt aldaer sijn salicheyt altijdt
Ghewislijck bouw't in deze const t'orboren.
Ten eersten een cleen plaetse werdt vercoren
Tot dit ghebruyk, de welcke wordt bedeckt
#Met teghel-dack en enghen muer bestrickt,
Van over dweers oock vier verlichtsche gaten
Wordt open nae vier winden recht ghelaten:
Dan soecktm' een kalf, welc tot dier oudden comt
Datt hoorns op een twee-jaersch voorhoft cromt,
Men stopt hem tot dan sijn neusgaten beyde,
En oock den aem des muyls, t'zy hoe't arbeyde
Tot wederstandt: met slaghen omghebracht

†Aristeus, uyt Arcadien.

#Canopus Egyptsche stadt, van Alexandro Pelleo ghesticht.

#Van een Byehoedich volck in Egypten.

#Den vondt en wete om groote menichte van Byen t'seffens te teelen.

Nu zijnde, wordt elck lidt ghebroken sacht
Soo over al int dichte huydt ghesloten:
Dus toeghemaeckt, het wordt ter dier besloten
Plaets ingheleyt, en onder t'ribben huyt
Men stricken leght van tacken, en noch cruyt
Soet-reuckich, Thijm en Kasse groen ghelesen:
En dit gheschiet soo haest als opgheresen
West-winden sacht den golven doen aenstoot,
En eer noch zijn door nieuwe verwen root
De Beemden al, en eer de Swaluw' snappich
Hangt haren nest aen den dack-balcken knappich
Terwijlen in dit Kalf-ghebeente teer
Soo borrelt vast de vochtheyt meer en meer
Gheworden laeuw, oock siet men daer met eenen
Sichtbaer ghediert' welck eerst is sonder beenen
En naederhandt sijn wiecken knerst int vocht
(Door middels vremdt) vermengt: de dunne locht
Soo treckend' in allencx, het wordt ten lesten
Met grooter macht daer uyt dat huyt te bersten,
Ghelijck als uyt de Somer-wolcken grof
Den reghen dicht afstort van boven, of
By menicht' ge'lijck als wel uyt Pesen pijlen
Der Parthers licht ghedreven zijn tewijlen
Sy eerst aengaen hen strijden daer int veldt,
Dus vliegen uyt dees nieu Byen met gheweldt.
Wat voor een Godt, O Mus', heeft uytgestooten
Tot ons dees const: van waer nam doch so grooten
Nieu vonds besoeck des Menschen zijn begin
†Aristeus den herder (soo den sin
Luydt des gheruchts) doet hy dat soet becleven
‡T'Peneeusche * Temp' al vluchtend ginc begeven
Doe hy nu hadd' verloren al sijn Byen
Door sieckte fel en hongher boven dien:
Quam droevich staen aent uyterst' vliets gewijdde
Oorsprongich hooft, daer hy als d'onverblijdde
Veel clachten swaer zijn Moeder heeft ghedaen,

†De clucht van Aristeus, Apollons en Cyrene Nymphen soon.

‡Tempe een lust-dal in Thessalien.

*Peneus een Vliet daer in oorsprongich by den bergh Pindo.

En spracks' aldus met dese reden aen:
[#]O Moeder ghy Cyren', O Moeder machtich,
In diepsten gront van deser Vliet woonachtich,
Is waer dijn woordt dat mijnen Vader zy
[‡]Thymbreeusch' Apoll', och waerom hebt ghy my
Doch voortgebracht van soo vermaert gepresen
Gheslachte groot der Goden, om te wesen
Dus wedersien van t'Godlijck voorschick fel?
Tot my dijn liefd', och hoe is die soo snel
Ghestooten wech? t'wy hebt ghy my gheboden
Des Hemels woonst' te hopen by den Goden?
Siet self ick oock verlaet o Moeder u,
Iae d'eere welck' ick nauwelijck hebbe nu
Vercreghen by den Menschen in dit leven
Van dat ick hebb' in alles wel bedreven
Door ondersoeck en cloecke sorghsaem vlijt
Der aerden vrucht en Vee dus langhen tijt
Met grooter moeyt' soo waer genomen constich.
Wel op nu dan, gaet self en treckt afjonstich
Elck vruchtbaer Bosch uyt d'aerde met der hant
In stallen brenght vyandich vyer verbrant
T'gezaey opt veldt, en doet al d'oegsten sterven,
Met een sterck bijl de Wijnstocx af te kerven
Bestaet oock vry, indien u sulck verdriet
Bevingh, om dat my was wat lof gheschiet.
De Moeder stracx verstont dees droeve reden
Van onder t'bedd' des diepen Vliets beneden,
Waer Nymphen veel al saten neven haer
[#]Die sponnen al Mileetsche vliesen waer
Geplockt en schoon geverwet, oock dees wollen
Van glaesche verw' al waren wel te vollen.
Eerst Drym' en Xanth', en Phylodore daer
Gheseten, sy hen schoon en blinckend' hayr
Ten hoofden af ghestort sy lieten spelen
En waeyen soo lancx hen schoon witte kelen,
Dese en Spi', en Thali', en daer toe

[#]Kristel claegt aen sijn moeder van sijn verloren Byen.

[‡]Thymbreeusch Apollo nae de meniche van watermunt die in Phrygien wast, ghenoemt.

[#]Mileten Asie stadt.

Oock Cymodoce, en noch daer saten doe
Cydipp', en oock Lycorias met gouden
Hayr-vlechten geel, d'een hadd' alsnoch behouden
Haer maeghdom reyn, en d'ander had eerst maer
Nu corts versocht Lucinen arbeydt swaer,
Als doe een paer noch daer gheseten ruster
Te weten, Cli' en Beroe oock haer suster,
De dochter van den grooten Oceaen,
Beyd' ondergordt met gout en vellen aen
Beschildert: oock Ephyre sat daer mede,
Oock Opis dan, en Asia, als oock dede
Dejope' oock die snel is in den loop:
Arethus' is daer vonden by den hoop
Does' op het laetst had afgheleyt haer pijlen,
Waer mede sy te jaghen plach somwijlen.
En onder al dees Nymphen daer ghestelt
Heeft Clymene van Vulcano vertelt
Sijn ijdel sorgh voor Venus d'alderliefste,
Van Mars bedroch en van sijn soete dieste:
De liefden al der Goden menichfout
Van aenbegin des Chaos in den cout
Vertelden sy, en t'wijlen door dit praten
De Nymphen nu soo vroylijck rollen laten
Ten rocken af op spillen d'wollen sacht,
Van Ariste' een droef gheclach onsacht
Quam wederom de moedersch' ooren treffen:
In glasen stoels gheseten door t'beseffen
Gheworden zijn sy t'samen al verbaest,
Arethusa al voor d'ander susters haest
Sach op, en heeft t'geel-hayrich hooft ghesteken
Ten water uyt, en werdt van vers te spreken
O suster ghy Cyrene die beducht
Vergheefs en zijt niet van soo groot ghesucht,
Dijn meeste sorgh Aristeus droefhertich
By t'water van Pene' u Vader, smertich
Nu staet en weent, en noemt u wreedt en fel

Door een nieu vrees in t'hert' gheslaghen snel
De moeder zijnd', hief aen aldus en seyde
Tot haer: wel aen, brengt hem, doet hem geleyde
Tot hier by ons, hem is verlof ghedaen
Te raken vry der Goden dorpels aen.
De breede Vliet met een heeft sy bevolen
Haer op te doen, op dat met drooghe solen
Den Iongh'linck mocht daer treden in terstont:
Het water crom hem als een bergh omstont,
In wijden schoot ontfanghend' oock bysonder,
Ter dieper Vliet heeft sy gheleydt hem onder:
†Daer gingh hy heen verwondert wat hy mocht
Van t'moedersch huys, en van die rijcken vocht,
Van Poelen daer ghestaen in diepe kuylen,
Lust-wouden dicht hoe die daer ruysschich huylen,
Oock al verbaest door t'over-groot gheschal
Des vloedts oproer, de loopsche vlieten al
Doorsach hy wel daer onder die groot aerde
Hoe elc haers weegs verscheyden loopt haer vaerde.
Daer Phasim hy en ‡Lycum sach niet min
Oock t'hooft daer diep *.Enipheus begin
Wtberstich heeft, van waer sijn hoofdich ader
Wtstortich heeft den †Tyberinschen vader:
Waer oock t'begin van Allio, waer uyt
*Hypanis oock met steenich groot gheluyt,
En Caicus, welck door Mysiam vloeyt huldich,
En †Eridaen met sijn twee hoorns guldich
En ‡Stiersch aenschijn: jae boven welcke vliet
Gheen soo met cracht door bet ghebouw, en vliet
Tot in de Zee blaeu purperich van golven.
Doe men nu was in daken overwolven
Des holle rots in die slaep-camers daer,
En Eyren' al ghehoort heeft openbaer
T'soons ijdel schrey, de susters beurtich dalen
Doen bornen claer op d'handen, jae en dwalen
Gheschoren kael onnoppich brenghens' aen,

†Phasis, Vliet in Asien.

‡Lycus, tusch Asien en Bithynien.

*Enipheus in Thessalien.

†Tyber en Arno in Italien.

*Hypanis, Vliet in Indien.

†Eridanus de Pau, Vliet in Italien, heet guldhoornich, om dat sijn twee oevers met schoon Steden zijn verciert.

‡Stiersch aenschijn, om dat hy stroomende Stiersch geluydt naebootst.

En sommigh' oock de tafels laden gaen
Met spijsen goet en vaten vol om drincken,
Die t'elcken uyt, sy weder vol herschencken.
Ontsteken met †Panchaeysche vyers men roock
D'Altaren, t'was daer al vol soeten roock.
Neemt ‡kroesen van *Meoni wijn, (t'vermanen
Des Moeders was) en laet ons Oceanen
Doen offerhand', met een haer Vader groot
†Den Oceaen, sy haer ghebedt uytgoot:
Den Nymphen oock ghesusters die bevroedich
Zijn een ghetal van hondert Bosschen hoedich,
En over oock soo veel stroom-vlieten zijn,
Tot drymael toe met Nectar goeden wijn
Sy ‡Vestam doe claer-brandich heeft begoten,
Drymael herscheen de vlam hoogh op geschoten
Oock to aen t'dack, door welck voorteycken goet
Sprack sy aldus met een versterckt ghemoet.
Daer in de kolck by den *Carpathsche duynen
Proteus blaeu, voorseggher van Neptunen,
Woonachtich is, den welcken overmeett
De groote Zee soo hy op visschen sitt,
Op wagen oock, waer aan tweevoetsche peerden
Ghespannen zijn, nu desen Man vol weerden
De Havens van Thessali doet beschouw,
†Pallenen oock sijns Vaders schoon landouw:
Wy Nymphen hem groot' eer' aendoen eenparich,
Soo doet oock self ‡Nereus seer oudt-jarich:
Want hy zijnd' een Voorseggher weet het al
Wat voortijdts was, of haest noch wesen sal.
Want het Neptun den Zee-Godt so goet dochte,
Wiens grousaem vee #Zee-kalvers vuyl gedrochte
Hy onder t'kolck te weyden is ghewoon.
Met banden ghy hem vanghen moett, o soon,
Van eersten aen, dat hy u stracx d'oorsake
Recht uyt gheheel der sieckten segh, en make
Voorspoedich oock d'uytganghen, want hy niet

†Te Panchaia wasset Wieroock, welck op den Altaer brandde.

‡Hier noemt den Poeet een wijse van eenen kroes Carchesium, alleen den Griecken bekent.

*Meoniwijn is Lydische wijn.

†Oceaen de Zee, oft de Zee-Godt.

‡Vesta het vyer.

*Carpathos een Eylant by Creta, teghen over Egypten.

†Pallene een stadt in Arcadien.

‡Nereus, Oceanen en Thesis soon, Godt der Wateren.

#Zee-kalvers oft Zee-honden.

On aenghedaen gheweldt gheeft raedts ghebiet,
Met geen gebedt sult g'hem oock buygen connen:
Dus als ghy hem in banden hebt verwonnen,
Streckt toe hem herd gheweldt en banden noch,
Waer by opt laetst sijn ijdel valsch bedroch
Sal breken al, en ick sal selve commen
Wanneer de Son opt hooghste nu gheclommen
De middel-hitt ontsteken heeft en blaeckt
Als cruyt en gras om drincken dorstich snaeckt.
Wan schaduw' wort voor t'vee ooc aengenamer
Ick sal u dan in drie verborghen camer
Des ouden gaen gheleyden op den voet:
Iae daer hy neemt vermoeyt uyt s'waters vloet
Sijn stil vertreck, op dat ghy hem al slapend'
Gheleghen daer aenvallich zijt betrapend':
Maer als ghy hem met handen hebt al stijf
In banden dan, sal u door sijn bedrijf
Al veelderley ghebaent' en Dierich wesen
Bedrieghen. Want hy sal seer grouw'lijck wesen
Terstont een Sogh en eenen Tygher swert,
Iae oock een Draeck met schobben aen, en wert
Met gheelen neck een Leeuwinn', of sal gheven
Een sterck geluydt eens vyervlams opgeheven:
En sal alsoo de banden hem ontslaen,
Of wesend' een dun water, henen gaen.
Maer ghy, o soon, hoe hy in meer lichamen
Verandert, hoe ghy meer sult trecken t'samen
De banden vast behouden onvertsaeght
Tot dat hy werdt verandert, soo gh'hem saeght
Te vooren doe gheleghen hy hem streckte
Tot slapen oock sijns ooghen licht bedeckte.
Dit seyde sy, en spreydend' eenen claren
†Ambrosi reuck, sy t'lichaem al van haren
Soon overgoot, een soete locht hem bleef
Int hayr ghecoyt, daer boven hy becleef,
Waer hy een cracht in al sijn lichaems leden

†Ambrosia, seyt Plin. lib. 28. cap. 4. zijn verscheyden, cruyden: doch t'oprecht schiet een stam dry palmen lanck al dicht vol tackskens, en t'derde minder als sijn wortel: t'cruydt g'lijct ruyte, onder aen den stam wassen cleyne wijnsmakighe druyfkens: de Poëten noement Goder, en Goder peerden, spijse.

Vercreech bequaem van boven tot beneden.
[#]Daer s'een groot hol zijds eenen gh'eten bergh
Daer t'water veel aendrijft door windts getergh
En weer sy selfs te ruggh' laet over vallen
In boessems wijdt met ruysschich wederschallen:
Dit was wel eer een alderveylste ree
Den Schippers, doe den storm van der Zee
Hun overviel, en dat nu vry van sorghen
Hem rusten comt Proteus uit verborghen,
Voorschoven met eenen groot ghesteente swaer:
De Nymphe stelt den Iongh'linck nu aldaer
Voor in den kuyl met rugghe nae den lichte,
Vliet verr' ooc wech door doncker wolcke dichte
[†]Sirius fel hoogh van den Hemel af
Opt dorstich volck van Indi brandde straf,
De Son had ooc thalf Weerelts cloot om hooge
[‡]Ghenomen in, de cruyden wierden drooghe,
De Vlieten hol met dorre kaken zijn
Gheworden laeuw', en door het stralich schijn
Der Sonnen al tot op het slijck versoden.
Doe nae sijn lust Proteus is ghevloden
Ten golven uyt in sijnen kuyl ghewent,
T'ghevlimde volck der wijde Zee ontrent
Hem seer verblijdt ghespertelt heeft, en dede
Soo bracken dauw daer over al ter stede
Wtspreyden wijdt, doch wierpen hun op t'zant
Zee-kalvers neer al op verscheyden t'strant.
En hy oock (gh'lijck hy eertijdts plach te wesen
Bewaerder van den stallen op t'gheresen
Gheberght', wanneer den avondt uyt der weydt
Den Kalvers weer t'huys onder daken leydt,
Als Lammers teer met bleeten Wolven erghen,
Verborghen zijnd' om roof gheneghen terghen)
Sitt nu weer mids op een clip, en siet
Of sijn ghetal hy al vol heeft of niet.
Aristeus versterckt om hem te vanghen,

[#]Cyrene onderwijst haer soon Aristeum, Proteo te vanghen.

[†]Sirius is des grooten Hondts gestert.

[‡]Beschrift der Somerhitte.

Hem siende was met sulcken lust bevanghen,
En duldde nauw' als dat den ouden strem
Sijn leden neer wat schickt' om rusten hem,
#Valt hem opt lijf met groot gheroep, sijn armen
Hy boeyde vast met ijser, tot beschermen
Proteus niet en had vergheten noch
Sijn conste loos, maer heeft hem selven doch
Verbeeldt terstont in wonder dingen schoulijck,
In vlammen vyers, in Dieren fel en groulijck,
En vloeysaem Vliet: maer doen hy niet const
Ontvluchten door al sijn bedrieghsche en const,
Quam tot hem selfs ten laetsten als verwonnen,
En heeft aldus met menschen mondt begonnen:
O ghy, van al de Jonghelinghen vry
Den stoutsen wel: wie heeft belast dat ghy
Hier comen soudt ons wooninghen besoecken?
Iae wat begheert ghy doch uyt dese hoecken?
Ghy wetet, ghy Proteu wetet, want
Bedroch te doen dy en vermach niemant,
Maer houdt ghy op te willen breeder pooghen,
Der Goden raedt ghevolght ick voor u ooghen
Ghecomen ben: om Godts gheheymnis vroet
Te doen versoeck voor mijn verloren goet.
Als hy voleyndt nu hadde dus veel spreken,
Den Waersegsman opt laetst zijn blau ontsteken
Claer ooghen heeft gheweldich inghedraeyt,
Met swaer gekners den mondt als seer ontpaeyt
Om spreken uyt t'gheheym aldus doend' open.
Dy eenichsins Godtheder toorns nopen
Qua daden groot: ghy nu betalich boett
Dit door misdaedt beschuldicht u ontmoett,
Orpheus droef ellendich gaet verwecken
Dees straffen dy, die niet soo wijdt en strecken
Als ghy die wel verdient hebt, (het en zy
T'voorschick dit keer) en swaerlijck woedet hy
Om sijn ontschaect' huysvrou met treuren suchtich:

#Aristeus vangt Proteum.

Wis doe sy liep snel henen voor u vluchtich
Door Vlieten laes! als Vrouken jonck verbaest
Dat onbewist ter doot hem snellijck haest,
En sach sy niet gheleghen voor haer voeten
De Water-slangh die grousaem om ontmoeten
Diep onder t'cruydt den oevers heeft bewaert.
Maer haers ghelijck in oudden jongh ghejaert
Den gantschen †Choor der Dryaden, ocharmen,
Den Bergen hooghst vervulde met veel karmen,
‡Rhodope bergh, sijn Borghen en ghebou
Die weenden, ooc t'hoog' Pang' en Mars landou
Die *Rheso hiet, en daer toe noch de Geten:
Oock †Hebrus weend', en seer bedroeft gecreten
Heeft d'Attycaensch' ‡Orithya: maer hy
Orpheus ginck op strandt al henen by
Hem selfs alleen, en met der holler *Velen
Socht of hy mocht t'kranckmakich droef vervelen
Der liefden dus vermaken wat, en sanck,
Iae dy sanck hy datt daer int wilde clanck,
Dy Euridyc', o soet weerpaer bysonder,
T'zy of den dach op ginck, of weer ginck onder.
Noch hy int radt den Tenarsch enghten voort
Waer diep en steyl is Plutons doncker poort,
Met vreese swert daer door de wildernisse,
Die schimmert al van grousaem duysternisse,
†Dus reysend' quam hy sonder langh vertoef
Daer hy den hoop der Helscher gheesten droef,
Ten Coninck oock die vreeslijck wel is t'achten
Tot herten fel die gheensins men versachten
Door Mensch ghebedt of smeecken niet en can:
Doch schaeuwen dun en gheefts ghedaenten van
De dood' uyt diepst' der Hellen quamen boven,
Door t'soet gesangh beweegt al voort gestoven,
‡G'lijck voghels veel by duysten vlieghen snel
Wan avondt comt, of winter-reghen fel,
Ghelockt, ghejaeght af van den hoogen berghen

†Dryader Choor, een gheselschap Boom-godinnen, met Encidycen g'lijckjarich.

‡Rhodope en Pangeus berghen in Thracien.

*Rheso, landtschap daer Mars heerschapt, of daer hy oorspronck, of opghevoedt is van den Coninc Rheso.

†Hebrus, Vliet in Thracien.

‡Orithya van Athenen die Boreas ontschaecte. Metam. lib. 6.

*Χελιν: Testudine, om dat de Liere of Luyt van de Schiltpadschelp oorspronckt.

†Orpheus gaet in d'Hell' sijn huysvrouw' Euridycen soecken, en singt aldaer.

‡G'lijcknis.

Nae Bosschen dicht, en hen daer in verberghen,
So quamer heen Moers, Mans, en Vorsten groot
Van moede, doch verhuyst uyt lijven doot,
Ia kinders jongh en meyskens die noyt houwden,
Iong'lingen ooc geleyt daert d'ouders schauwden
Op mijten houts ten brande met verdriet.
Volck wien t'swert slijck en t'onghedane riet
Van †Cocyt' ooc d'onswentbaer poel verlangich
Met trage vloedt omringt en bindt bedwangich
Alsoo hun doet de Vliet der Hellen ‡Styx
Die neghenmael rondtom vloeyt desghelicx:
Dat meer is noch, met een verbaest ontstellen
Beroerden doe de woonsten al der Hellen,
Self alderdiepst' Tartarsche *Lethi vliet:
En sulcx is oock †d'Eumenides gheschiet,
Der welcker hayr verwerr't is en bewonden
Met slanghen blaeu, en ooc heeft sijn dry monden
Ghehouden toe den gaepschen ‡Cerber saen,
T'saem met den windt is t'radt oock stil gestaen
Van *Ixionsch gedraey, door t'droevich singen.
Weerkeerich hy all' avontuersche dinghen
Ter Hellen nu onschadich was ontgaen,
†Euridyc' als die hem oock was ghedaen
Te schenck weerom, die volgd' hem na tot boven
In d'aerdtsche locht, te rugh altijts verschoven,
Want dese wet Proserpijn had ghestelt,
Iae tot acht'loos den minnaer werdt versnelt,
En soo met een uytsinnicheyt bevanghen,
De welcke doch (indiender waer t'ontsanghen
Quijtschelden by den Helsche gheesten wreet)
Vergheeflijck was: want hy door liefden heet
Is blijven staen eylaes, zijnd' onghedachtich,
En van ghemoed' gheheel verwonnen crachtich,
Hy rechts voort licht sijn Euridycen, maer
Heeft aenghesien, stracx uytghestort is daer
Den arbeydt al, verloren en gheschonden

†Cocytus eenen Hell' poel.

‡Styx een vergiftsche borne in Arcadie, welcke de Poëten in d'Helle versieren, beteeckent droefheyt.

*Lethes een Hell'-vliet is vergetenheyt, aenwijsende dat die doot zijn alles vergeten hebben.

†Eumenides zijn de dry Hell'-rasernijen, te weten Alecto, Tisiphone, Megera.

‡Cerberus den dryhooftschen Hell'-hont.

*Ixion die Iunonem ter oneer versocht was aen een draeyradt in d'Helle ghequelt.

†Euridyce Orpheo gegheven, verliestse andermael.

Zijn worden ooc dees wreen Tyrans verbonden
Tot drymael toe in d'helsche poelen diep
Werdt g'hoort een g'luydt, en sy oock mede riep
Wie brocht my doch ellendighe verloren
Met een oock dy, O Orphe' uytvercoren,
Wat dulheyt groot is dit, de voorschicks wreet
Bevelen my te ruggh' t'hergaen (hoe leet)
Ia dootschen slaep verdect mijn swemmend oogen
En nu vaert wel, ick worde wech ghetoghen,
Alom bevaen in duysterheyt seer groot,
En niet meer dijn', eylaes ter laetster noot
[#]Ick u toereyck' mijn handen swack verdwenen.
Dit spracks', en vloogh stracx uyt den oogen henen, [#]Euridice vliecht heen.
Iae g'lijck als doet in dunne locht den roock
In een vermenght, en sy en mocht hem oock
Meer (hoe vergheefs sy vaecte naer de schaeuwen
Met meeningh veel te segghen) niet aenschouwen
Dat meer is, noch den helschen Vaer-man heeft
Gants willen niet ghedooghen onbeleeft
[#]Dat Orpheus (jae t'zy hoe seer hy woude)
Den tusschen-poel meer overvaren soude. [#]Orpheus mocht niet meer in
Wat soud' hy doen? tot tweemael hem sijn wijf d'Helle.
Onttrocken nu, door wat ghemeens bedrijf
D'Helgheesten al, jae door wat stem van deghen
Soud' hy nu voort den Goden meer beweghen?
Doch sy nu cout is heen gheswommen voort
Besloten bin den Stygi schuiten boort,
[†]Sy segghen dat hy seven Maenden truerich
Volcom'lijck heeft, nae een gheweent' ghedueric, [†]Orpheus weent stadich.
Aen hooghe clip by [‡]Strymons woeste vloed,
Ondr' holen coudt, daer hy in sijn ghemoed [‡]Strymon Thraci vliet.
Sijn avontuer bedenckend' overleyde:
Den Tygers wreedt oock met sijn versen bleyde,
Die hy versacht van wildt ghemaeckt heeft tem:
Iae track en leyd' hardd' eycken oock met hem,
Dus g'leeck hy wel ten rechten [*]Philomelen,

[*]Philomela den Nachtegael.
Metam. Lib. 6.

Die nachten lanck men weenen hoort en quelen
Droef onder t'schaeuw' des Popels op den tack,
Beclaghend' haer verloren jonckskens swack:
Die Ploeger wreedt bespeurend' wech ginc halen
*Bluts uyt den nest: men hoorts' al dick herhalen
Haer treurich veers van nieus, als des gewent,
En wijds en zijds de plaetsen daer ontrent
Sy gants vervult met al haer droeve clachten.
Geen †Venus noch geen ‡Hymen mocht versachten
Yet sijn ghemoedt, maer t'Hyperborisch ijs
Bewandeld' hy alleen vol droef afgrijs
De sneeusche Vliet, oock ‡Tanaim en landen
Die nemmermeer gheweduw't en zijn van den
Rhipheeschen rijm, of van de couw' bevrijt,
Zijn Euridyc' aldus ontrooft en quijt,
Belaeghd' hy seer, en d'gaven van Plutonen
Als ijdel nu. De moeders der *Ciconen
In sulck een doen onledich dach en nacht
Hem siend', en hen van hem alsoo veracht
Den Iong'linck daer sy onder dienst der Goden
En nachtsche feest die Bacch' aen wort geboden,
†Verscheurden wreedt, en sijn lichaem nu doot
Verstroyden sy daer lancx die velden groot:
Als Heber vliet ‡Eagrisch mids sijn baren
Gewintelt droech t'hooft van den marber claren
Hals afgherockt, de stemme self en tongh
Al coudt, nochtans noch stadich riep en songh
Euridyc', och Euridyc', ach ellendsche,
Riep sy, alsoo den geest vloogh uyt den mensche,
Euridyc' ooc noch riepen overluydt
T'Vliets oevers al met droevich wederg'luydt.
*Dit heeft gheseyt Proteus, en naer allen
Ter Zeewaerts in liet hy hem neder vallen,
En daer hy gaf den sprongh al schuymend vloogh
Tot op den top gheslinghert t'water hoogh:
Maer Cyren' is alsoo daer niet ghedoken,

*Bluts is sonder pluymen.

†Venus Vrijage-Godin.

‡Hymeneus, Godt der Bruyloften.

‡Tanais een Vliet grentsende t'Europsch en Asisch Tartarijen, comt van t'Ripheesche gheberght'.

*Cicones volck by Hebrum, Vliet in Thracien.

†Orpheus wordt verscheurt.

‡Eagrus Orphei vader, of een Vliet waer uyt de Heber spruyt.

*Proteus, sijn vertel voleyndt, springht in de Zee.

Want haren soon die schromich was ghesproken
Heeft sy van selfs dus aen, o sone vry,
De droeve sorgh' uyt u ghemoedt meucht ghy
Wel legghen wech, dits oorsaeck al der qualen:
Dits, siet, de schuldt, jae hierom deden dalen
T'verderven dus op Byen de Nymphen coen,
Met welck' sy plach in d'hooghe Wouden
Verselt te zijn, en me t'ghedans te pleghen,
Dus offert ghy nu giften met beweghen
Ootmoedich, jae begheert den vreed' en eert
#Napeen die licht zijn tot ghena bekeert,
Sy sullen wel dijn g'lofts-ghebeden hooren,
En laten toe, jae wenden van u tooren.
De bid-wijs al vervolghens sal ick dy
Gaen segghen eerst, hierom verkiest u ghy
Keur-stieren vier van lijven uytghelesen,
Die weyden nu de toppen hooghst gheresen
Des groenen Berghs Lyceo dy te goe:
#Doet sulcx ghetal van Veerssen hier noch toe,
Wiens halsen zijn noch noyt geraect om wercken:
Tot dese by t'Godinner hooghe Kercken
Vier Altaers stelt, en laett dan overvloet
Ter kelen uyt gaen neder t'heylich bloet,
En laet dan daer der Stier en Koeyer lijven
Soo liggend' in een bladich Lustwoudt blijven.
Dan als ghetoont de neghenst' morgheschijn,
Opgangich heeft nu haer bebloest aenschijn,
Lethischen huel (welck voor de doode gheesten
Een offer is) Orpheo sendt ten eersten.
Dan slachtet een swert Schaep, en henen gaet
Int Lustwoudt weer, en siet hoe't daer al staet,
Dan de versoend' Euredyce behaghen
En vyeren wilt noch met een Kalf gheslaghen.
Hy toefde niet, maer wat sijn Moeder vroet
Gheboden heeft hy t'samen stracx voldoet:
Ten Kercken comt hy, en verweckt gheresen

#Napee zijn Borne-Godinnen.

#Hoe Aristeus moest offeren.

Weer op een nieu d'Altaren hem ghewesen:
Vier Stieren moy uyt muntich ghelichaemt
Die brenght hy daer ten offer, en versaemt
Oock sulck ghetal van Veerssen, welcker necken
Noch noyt geen jock gedruckt en had om trecken:
De morgheschijn als die nu neghemael
D'opganghen voort ghebracht had al te mael,
Dood' offren hy Orpheo sendt seer troulijck,
En t'Lustwout hy van nieus besoect aenschoulijck.
Maer hy en elck wie daer oock wesen mocht,
Die sien daer stracx een haestich snel #ghedrocht
En wonderbaer om segghen of versinnen:
‡In d'Ossen buycx daer ruyschten al van binnen
Door leden al versmolten seer veel Byen
De ribben doorghebroken mocht men sien,
Die vlieghen uyt met ijver groot en lichtich,
Versamend' hen in groote wolcken dichtich,
En lesend' aen boom-toppen hanghen daer
Als oft een druyf aen buyghsaem rancxken waer.
#Dit sanck ick, siet, van t'Ackerbouwen wijlen,
Van oeffeningh des Vees en Boomen, t'wijlen
Dat Cesar groot door krijghsche wapen daet
Vast blixemt voort tot aen de hoogh' Euphraet.
Daer hy als cloeck verwinner oock nu setten
Gaet onder al ghewillich volck sijn wetten,
En nae den wegh Olympo toe soo tracht.
Te dier tijdt my Virgilium dat sacht
*Parthenop' heeft ghevoedt al bloeyend lustich
In consten van een edel leecheyt rustich,
Iae ick die self voorhenen onverveelt
Op lichte wijs de versen heb ghespeelt
Der Herders: ooc verstoutt door Iaren jeuchdich
Ghesonghen hebb' ooc dy, o Tityr vreuchdich,
Stil en gherust daer onder t'wijde dack
Des Buecken groen gheseten met ghemack.

#Monstrien een gedrocht oft wanschepsel.

‡Byen uyt de dooder Ossenbuycx voortcomende.

#Den Poeet eyndicht, verhalende wanneer en waer hy dit ghedicht heeft.

*Napels, hiet eerst Parthenope, was soo ghenoemt nae t'graf van Parthenope een der Syrenen, was gesticht van den Chalciden oft Cumenen.

Eyndt des vierden en lesten Boeck des Landtwercx Virgilii Maronis.

Eenighe Epigrammen oft opschriften Virgilij Maronis.

Van Orpheo.

Voormaels men seyt den Thracy Harper goet,
Met vingers const beweegde s'diers gemoet,
Den vlieten snel hy scild', en door soet singen
Den clippen doof nae hem op deed' hy springhen.
Daer toe men seyt dat boomen self al veel
Naevolghend' oock sijn soet gheluydtsche Veel,
Een schaduw' koel den sangher quamen leenen
Maer dit deed' hy, dit is het rechte meenen,
Het sterfsche volcx strafmoedicheyt versacht
Heeft hy door sijn wel-sprekens groote macht:
Iae conde soet met wel-gheleerder stemmen
Hun leven woest in maticheyt betemmen
Met wetten goet en borgherlijck bequaem,
Hy woonen hun in vrede dede t'saem:
Orpheus dan sleep effen glat by desen,
Wilt boerich volck van rouw' onaerdich wesen.

Van Venus en den Wijn.

‘Met liefd' of wijn weest niet te seer bevangen:
‘Want sy gelijck den mensche schade langen.
‘G'lijck Cypris doet dat mansche macht vergaet:
‘Soo doet den Wijn ghedroncken in onmaet,
‘Den voeten swack hy stronckel-ganc doet maken.
‘De blinde liefd' ontdeckt verborghen saken:
‘Gants niet en heelt de dronckenschap onvroet.
Cupido fel al dickmael branden doet
Van wreeden krijgh den fackel, met sijn vyeren:
Ter wapen doet oock Bacchus dickmael tieren.
T'schoon Troyen werdt de felle Venus quijt
Door grousaem krijch, o Bacch' ooc door strijt

Verloren brocht ghy voormael den Lapithen.
‘Dus Menschen dan die tijdt en sin verslijten,
‘Met een van tween in laetst zijn soo beraest,
‘Dat schaemt', en eer, en vrees al wijcken haest.
‘Dwingt Venus dan in boeyen, Bacch' in stricken:
‘Op dat u niet hun gaven toe en schicken
‘Schaed' of verdriet. Laet Bacchus blusschen dy,
‘Slechs dijnen dorst. De volle Venus zy
‘Alleen dy nut, om kinders van te halen:
‘T'schaed' anders veel hier t'overtreden palen.

Van de letter Y.

Tweehoornich blijckt Pythagors letter scheydich
Te mids gesneen, en schijnt sy brengt aenleydich
Voor haer t'gedaent' van s'menschen leven: want
Den engen wegh gants rouw' die brengt ter hant
En strect ten padt der deuchden toe eendrachtich,
Ten eersten hy vertoont en biedt onsachtich
Een toeganck aen den aensienders. Doch maer
Hy toont en gheeft t'vermoeyde volck eenpaer
In d'hooghsten top een blijdich rusts becroonen.
Den breeden wegh daer teghen gaet vertoonen
Een opganck sacht, wiens laetste grense saen
T'ghevangen volck, jae die verleydt daer gaen,
Van boven neer af smijt, en oock met eenen
Al wintelt af, lancx rouw' en harde steenen.
‘Want wie hier sal verwonnen hebben vroet
‘Onspoeden swaer door liefd' ter deuchde soet,
‘Hem selven sal hy eer en lof verwerven:
‘Maer die hier sacht de luyheyt gaet na swerven,
‘En oock d'onnutt' oncuyscheyt d'wijl hy vast
‘Door dwaes ghemoedt het teegh'-gestelde last
‘Des arbeyts vliedt, so moet hy schandich sneven,
‘Als arem zijnd' in swaer ellende leven.

Van den deughdlijcken Man.

Een goet wijs Man (sulck dat Apollo claer
Self raet gevraegt, heeft nouw' gevonden maer
In duyst, jae veel ghetal van Menschen eenen)
Sijn Richter self is hy, jae tot soo cleenen
Dinck als t'gheschrab der naghels hy al vast
Hem selven wel in allen ondertast:
Hy vraeght niet wat de Heeren al bedrijven,
T'licht volcks gemeen ghevoelen laet hy drijven,
Van commer vry. Hy g'lijckt des Weerelts cloot
Die't al vervatt: lanck, rondt, glat, suyver bloot
Is hy, dat vleck' aen hem mach nerghen sitten.
Hoe lang den dach duert onder †Kreefscher hitten,
Hoe langh den nacht hem uytstrect onder t'cout
‡Geyt-hoorns riem, bedenckt hy, menichfout
Yeckt hij sich selfs met recht gewicht der schalen,
Om gheen ghescheur aen sijn opset behalen,
Dat oock gheen hoeck te seer verheff', op dat
Sijn leven zy alom ghelijck en glat:
Dat t'pasloot niet en wijck' uyt rechter schreven,
Dat ijdels niet daer onder zy *beseven:
Wanneerder stijf dwael-vinghers tasten aen.
Van soeten slaep hy niet en laett bevaen
Sijn ooghen zijn, voor dat hy heeft te deghen
Van al den dach sijn dachwerck oversleghen:
Waer in hy ginck des redens pael voorby,
Iae wat ter tijdt of ontijdt dede hy.
Waerom is d'eer' wijdt van dit werck getreden?
Waerom was dat oock niet verselt met reden?
Wat is versuymt? waer quam in mijn ghemoet
Dat desen raet willen my docht goet?
En was beweeght met die ghebreckich lijden,
So dat my druck door swack gemoet quam snijden.
Wat wild' ick t'ghen' ick mocht onwenschen eer,
T'wy liefd' ick t'nut soo booslijck boven eer?

†Cancer.

‡Tropicus capricorni.

*Beseven, is bevoelt.

Waerom was ick door woorden of ghesichte
Oock yet beroert, en waerom treckt my lichte
Natuer al meer, als leeringh' doet eenpaer?
Aldus sijn werck en woorden hy al gaer
Doorloopt en roert, en is soo doend' in desen,
Terstont met dat den avondt comt gheresen,
Van t'quaet verseert hy een mishaghen heeft,
Maer t'goede werck hy lof en palm gheeft.

Finis.

Graf-schrift Virgilii, door den vertaelder.

Mannia was mijn boorten plaets, mijn lust
De sangh-Godins, die my tot dichten dronghen
T'veldt-liedt heb ick, als Theocrijt, ghesonghen
T'landt voor Meceen, de wapen voor August.

Calaber heeft mijn leven uytgheblust,
Te Parthenoop houdt marber my bedwonghen:
Maer niet en sterft mijn g'rucht op Menschen tongen
Voor dat den nacht den dach te volghen rust.

Beschaemd'lijk stout, en eerbaer was mijn wesen,
Mijn versen macth een Maeght onblosich lesen:
Des mijnen naem luydt Maeghdich in Latijn.

Mijn werck gheleeck my self ongh'lijck van allen:
Wiens werck onsterck in Lethes comt te vallen,
T'mijn sal altijdt in eer en weerden zijn.

Sonnet.

Ghelijck hier en dry Grieck-steden streden
Om t'borgherschap: Homeri in voortijden:
Dus seventhien heel Landen sullen strijden,
Hier nae om dy, O Mander, of al meer:
  Batavi sal om dat ghy u verkeer
Daer hebt gh'hadt, haer roemen sonder mijden:
Morini oock, al willen hem verblijden,
Als Vader-landt, en hebben hoogher eer.
Want Flacc', soo hy de Grieksche wijse statich
Van dichten bracht in Latijn: ghy oock matich
De Vlaemsche Mus' op Galler voeten went.
  Graf-spitsen hoogh' daer wolcken teghen breken,
Noch gheen Collos van koper dit gheleken,
Om u naems roem doen leven sonder endt.

Sterven om te leven.
E.M. van Bohain.

[Const-vroedt elck ghy wilt oock na volgen „vlijtich]

Const-vroedt elck ghy wilt oock na volgen ,,vlijtich,
Dunckt dit dy goet, ciert Moeders sprake ,,naeckt
Als ander volck: maer weest verbolghen ,,spijtich
Mishaeght u dit en t'eender wrake ,,maeckt
VVat beteres, toont dat u de sake ,,raeckt.
Maer schimper ghy comt dit u vooren ,,erghen
Koock t'beter spijss eer ghy de smake ,,laeckt
Van anders cost, om hem in tooren ,,terghen:
Doch Mydas can met wet sijn ooren ,,berghen.
T'verbetren soud' eer yemandt trachten ,,naer,
Soo't licht om doen ghelijck t'verachten ,,waer.

Een is nodich.

Eyndt.